

KONDA

24 HAZİRAN 2018 GENEL MİLLETVEKİLİ VE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ SANDIK ANALİZİ

*(Kamuoyu ile paylaştığımız bu rapor
KONDA Temmuz'18 Barometresi Raporu'nun
'Sandık Analizi' bölümünü içermektedir)*

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ.....	5
1.1. 24 Haziran'18 Genel Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Sandık Analizi	5
2. ARAŞTIRMALARA VE ANALİZLERE DAİR.....	15
2.1. Kamuoyuna Açıklama	15
2.2. Seçim Araştırmaları ve Seçim Öncesi Yayınına Dair	17
2.3. Analizlere Dair.....	18
3. SEÇİMİN SAYISAL ANALİZLERİ.....	19
3.1. Seçmen Sayıları.....	19
3.2. Seçimlere Katılım	20
3.3. Geçersiz Oylar	23
3.4. Seçim Sonuçları.....	24
3.5. Yıllar İçindeki Oy Oranlarındaki Seyir	24
3.6. 2015 ile 2018 Oy Oranlarının Kıyası	25
3.7. Seçimlerin Seçmen Sayıları Üzerinden Kıyası	26
3.8. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sonuçları	29
4. MİLLETVEKİLİ VE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ OY TERCİHLERİNDE GEÇİŞLER	31
5. GENEL SEÇİM OYLARININ ANALİZLERİ.....	37
5.1. Toplumsal Analiz.....	37
5.1.1. 24 Haziran sonuçlarının toplumsal yerleşimi	37
5.1.2. Parti seçmenleri profilleri.....	38
5.2. Seçmen Büyüklük Kümelerine Göre Analiz	41
5.2.1. Seçmen büyüklük kümelerinde partiler.....	41
5.2.2. Seçmen büyüklük kümelerinde oy kazanımları ve kayıpları	43
5.3. Seçim Sonucu Örüntü Kümelerine Göre Analiz.....	44
5.3.1. Seçim sonucu örüntü kümelerine göre partiler.....	44
5.3.2. Seçim sonucu örüntü kümelerinde oy kazanımları ve kayıpları.....	47
5.4. Bölgesel Analiz.....	49
5.4.1. Bölgelerde parti performansları	49
5.4.2. Bölgesel oy kazanımları ve kayıpları	54
5.5. İlçeler Bazında Analiz	57
5.5.1. İlçe bazında seçim haritaları.....	57
5.5.2. İlçe bazında sandık verileri	74
5.5.3. Kayyum atanan ilçelerde oy değişimleri	78
5.5.4. İlçe bazında kümeleme analizi	83

6. SİYASİ FRAGMENTASYON	85
6.1. Giriş	85
6.2. 1950-2018 Milletvekili Genel Seçimleri Efektif Parti Sayıları.....	85
6.3. Efektif Parti Sayılarının Türkiye Siyasi Coğrafyasındaki Dağılımı	87
6.4. Sonuç yerine	89
7. SİYASİ TERCİHLERİN SEYRİ VE BAZI BULGULAR	91
7.1. KONDA Bulgularıyla Siyasi Tercihlerin Seyri	91
7.2. Seçim Süreci ve Kampanyaları Neyi Değiştirdi?	92
7.3. Seçmen Kümeleri	99
7.4. Gençler.....	101
7.5. Kürtler	103
8. TERİMLER SÖZLÜĞÜ.....	105
8.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler	106

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Temmuz'18 Barometresi'nin dayanağı olan araştırma 7-8 Temmuz 2018 tarihlerinde, 32 ilin, merkez dahil 98 ilçesine bağlı 156 mahalle ve köyünde, 2728 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Yine bu raporda yer alan 24 Haziran 2018 Genel Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin sandık analizi Anadolu Ajansının servis ettiği geçici sonuçlar üzerinden hazırlanmıştır.

1.1. 24 Haziran'18 Genel Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Sandık Analizi

24 Haziran seçim sonuçlarına dair analizlerimizde ilçe bazlı geçici sonuçlar kullanıldı; tüm seçmenlerin tercih ve davranışlarını anlamaya dönük olarak geçersiz oylar ve seçime katılmayanlar analizlere dahil edildi; oy kayıp ve kazançlarının kıyaslamaları hem 7 Haziran 2015, hem de 1 Kasım 2015 seçim sonuçlarıyla beraber yapıldı.

24 Haziran seçimlerine katılım yüzde 88,5 oranıyla 2002 seçimlerinden bu yana en yüksek seviyesine çıktı. Cumhurbaşkanlığı Seçimi ile Milletvekilliği Seçimi arasında katılım oranında da, geçersiz oyların oranında da özel bir farklılık oluşmadı. Batı bölgelerine doğru gelindikçe katılım oranlarının yükseldiği gözlenmektedir. Genel olarak katılım oranlarının ülke ortalamasının gerisinde olduğu gözlenen bölgeler Güneydoğu, Ortadoğu, Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgeleridir. Yine de katılım oranlarına dair analizi ilçeler bazında yaptığımızda Güneydoğu bölgesindeki bazı ilçelerde 1 Kasım seçimlerine katılım oranlarına kıyasla kayda değer düşüşler dikkati çekmektedir.

Seçim bir kez daha kutuplaşmanın ve kimlik siyasetlerine sıkışmanın teyidi oldu

21 Haziran günü kamuoyu ile paylaşılan 9-10 Haziran tarihli son KONDA ölçümüyle seçim sonuçlarının araştırma hata payları içinde örtüştüğü görülmektedir.

Milletvekili Seçimi	KONDA	Seçim Sonucu
Ak Parti	37,9	36,9
CHP	21,7	19,6
MHP	6,1	9,6
HDP	9,7	10,1
İyi Parti	7,1	8,6
Diğer	0,9	1,8
Kararsız - Oy kullanmayacak / Seçime katılmayan - Geçersiz oy	16,6	13,3
Toplam	100	100,0

Cumhurbaşkanlığı Seçimi	KONDA	Seçim Sonucu
Recep Tayyip Erdoğan	45,4	45,2
Muharrem İnce	24,5	26,5
Selahattin Demirtaş	9,0	7,2
Meral Akşener	7,9	6,4
Temel Karamollaoğlu	0,6	0,8
Doğu Perinçek	0,1	0,2
Kararsız - Oy kullanmayacak / Seçime katılmayan - Geçersiz oy	12,4	13,8
Toplam	100,0	100,0

Fakat şunu da not etmek gerekir ki KONDA ölçümüyle seçim sonuçlarındaki örtüşme KONDA başarısının da ötesinde **ülkenin yaşamakta olduğu siyasi ve toplumsal kutuplaşmanın ne denli yoğunlaştığının ve kalıcılışmakta olduğunun da göstergesidir.**

Oy oranları değişiyor gibi görünse de partilerin yerleştikleri toplumsal taban çok da değişmiyor

Sonuçlar üzerinden:

- ✓ 2002'den bu yana Genel ve Yerel Seçimlerdeki oy oranları üzerinden bakıldığında Ak Parti'nin ulaştığı en üst sınırın yüzde 50'nin hemen altı, alt sınırın ise ortalama yüzde 42 mertebesinde olduğu anlaşılmaktadır.
- ✓ CHP ise bir dönem yerleştiği yüzde 20 çizgisini son seçim öncesindeki 4 seçimde yüzde 25 çizgisine taşımışken, şimdi ikisinin arasında bir yere gerilediği ve yine yüzde 25 çizgisini aşamadığı anlaşılmaktadır.
- ✓ MHP'nin oy oranını sayısal olarak korumuş görünmesine ve geleneksel seçmenlerinin önemli bir kısmını İyi Parti'ye kaybetmesine karşın, Ak Parti'den gelenlerle yine yüzde 11-12 bandında durduğu görülmektedir.
- ✓ HDP kendi seçmen kitlesinin son iki yılda yaşadıklarına ve bölgesinde, kendi etrafında yaşananlara karşın baraj üstünde, ulaştığı yüzde 11-12 bandını korumaktadır.
- ✓ İyi Parti yeni kurulmuş olması nedeniyle başarı, başlangıç iddialarına ve kendine atfedilen rol ve ağırlık açısından da başarısızlık sayılabilecek yüzde 10 oya ulaşmıştır.

Önceki seçimlerle kıyasladığımızda;

- ✓ 1 Kasım 2015'de seçime katılmayanlar 7 Haziran'a kıyasla 1 puan gerilemişken, şimdi de 1 Kasım'a kıyasla yine 1 puan daha gerilemiştir. Kısaca 24 Haziran'da 7 Haziran'a kıyasla seçime katılmayanlar 2 puan daha düşüktür.
- ✓ 24 Haziran 2018'deki geçersiz oylar 1 Kasım'a kıyasla 0,6 puan, 7 Haziran'a kıyasla 0,9 puan daha fazladır.

Toplam seçmen üzerinden önceki seçimlerle beraber bakıldığında;

- ✓ Ak Parti 1 Kasım oylarından 5,9 puan kaybetmiş, fakat 7 Haziran oylarına 2,8 puan eklemiştir.
- ✓ CHP 1 Kasım oylarından 2,2 puan, 7 Haziran oylarından 1,5 puan kaybetmiştir.
- ✓ MHP 1 Kasım oylarından 0,7 puan, 7 Haziran oylarından 4,2 puan kaybetmiştir.
- ✓ HDP 1 Kasım oylarına 0,9 puan eklemiş, 7 Haziran oylarından 0,7 puan kaybetmiştir.

Kıyaslamaları 2011'den bu yana yaptığımızda;

- ✓ Seçmen sayısı 2011 Genel Seçimlerinden bu yana yüzde 10, geçerli oy sayısı yüzde 15 mertebesinde arttığı halde Ak Parti oy sayısı 2011 ve 2018 Genel Seçimlerinde aynıdır: 2011'de de, 2018'de de Ak Parti'ye 21,3 milyon seçmen oy vermiştir.
- ✓ Daha da ilginç olanı 2011 seçimlerinde de, 2018 seçimlerinde de 11 milyonu biraz aşan seçmen CHP'ye, 5,5 milyon seçmen MHP'ye oy vermiştir.

Bu tablo ve neredeyse aynı sayıda seçmenlerin üç partide duruyor olması bile, oranların değişiyor gibi görünmesine karşın seçmen sayıları ve kümeleri bakımından bu üç partinin de nasıl bir donmuşluğun içine sıkıştıklarını göstermektedir.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhalefet ikinci tur umuduna oynadı

- ✓ 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde katılım yüzde 88,2, katılmayanlar yüzde 11,8 oranında gerçekleşti. Geçersiz oylar kullanılan oylar içinde yüzde 2,2, toplam seçmen içinde yüzde 2 oranında oldu.
- ✓ Seçime katılan ve geçerli olan oyların yüzde 52,4'ünü alan Recep Tayyip Erdoğan'ın oyları katılmayan ve geçersiz oy kullanan seçmenler dahil toplam seçmenin yüzde 45,2'si idi.
- ✓ Muharrem İnce toplam seçmenin yüzde 26,5'inin oyunu alırken, bu oyların geçerli oylar içindeki payı yüzde 30,8 oranındaydı. S. Demirtaş ve M. Akşener ise kendi partileri oylarından geride oy almışlardır.
- ✓ Cumhurbaşkanı adayları ve destekleyen partilerin oyları arasındaki farklara bakıldığında, Erdoğan'ın Cumhuriyet İttifakı oyunundan 1,3 puan geride kaldığı görülmektedir.
- ✓ M. İnce CHP'den 6,9 puan fazla oy alırken, muhalif bloktaki tüm partilerin seçmenlerinden de oy aldığı anlaşılmaktadır.

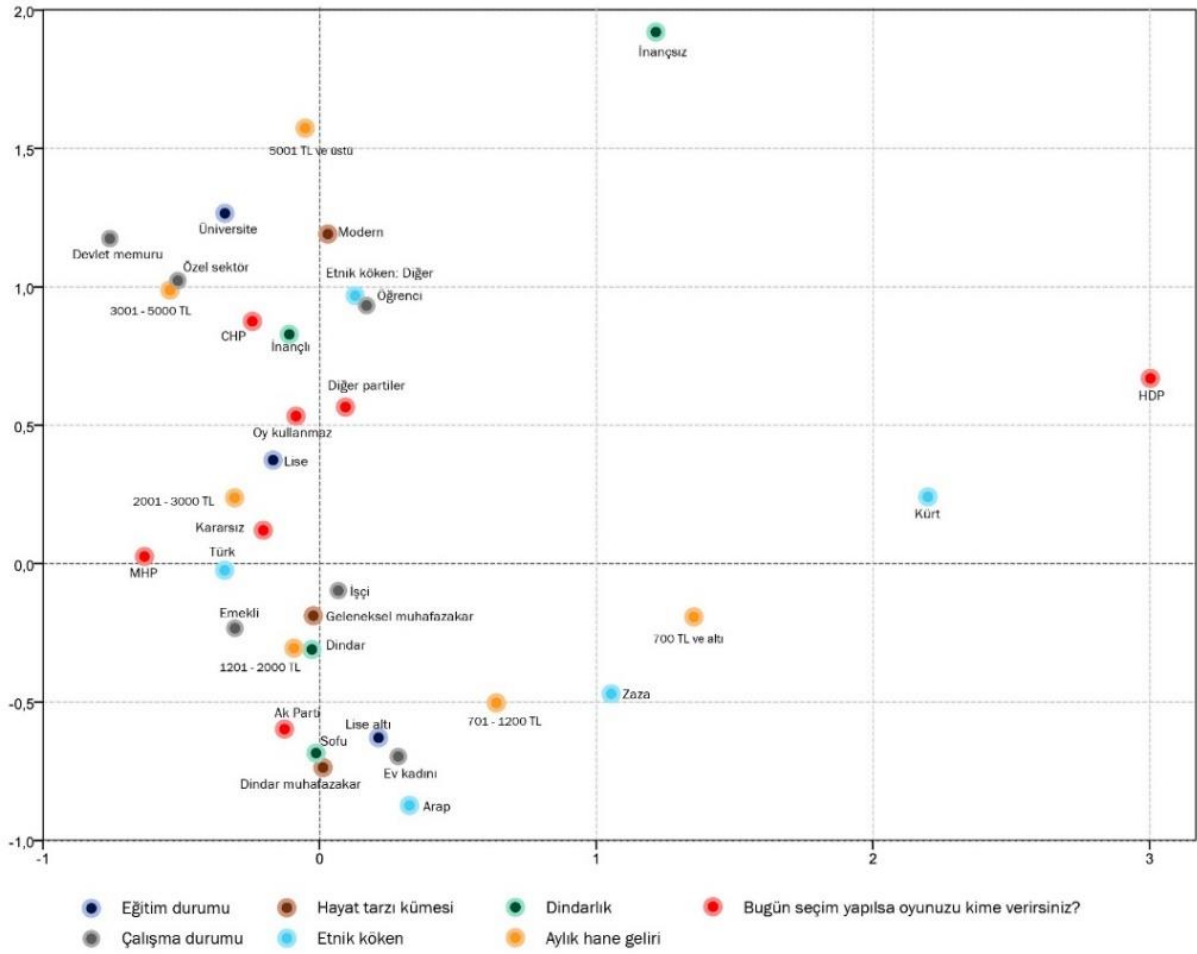
Hesaplamalar bir kısım muhalefet partileri seçmenin Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 2. tur umuduyla partilerinin adaylarına değil, M. İnce'ye oy verdiğini göstermektedir.

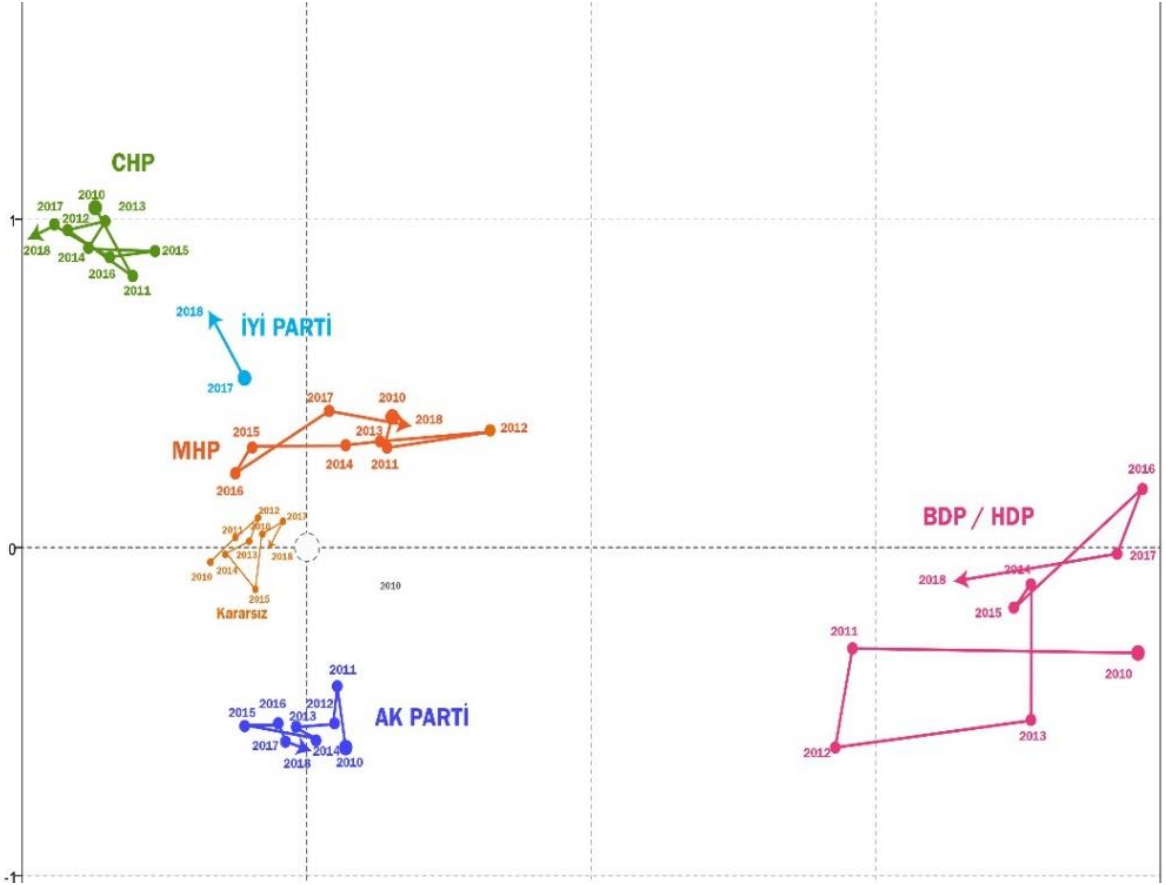
Kimliklere sıkışmanın göstergesi olarak il seçim sonuçlarında gözlenen örüntü

Seçim sonuçlarından illerin oy dağılım örüntülerini kullanarak mütekabiliyet analizi yöntemi ile oluşturduğumuz ve illerin yerleştikleri aşağıdaki grafiği açıklayan yatay eksen etnik aidiyet, dikey eksen ise kentleşme ve sosyoekonomik gelişmişlik seviyesidir.

Bu eksenler üzerinden bakıldığında Ak Parti sosyoekonomik gelişmişliğe göre sıralamada gelişmişlik seviyesi daha geride olan illerde, CHP ise daha ileride olan illerde yoğunlaşmaktadır. HDP ise bilindiği gibi Kürtlerin yoğun olduğu illere yerleşmektedir.

İlginç görüntülerden birisi MHP ile İyi Parti'nin sosyoekonomik bakımdan ülke ortalamasında olan illere birbirinin simetrisinde yerleşmeleridir. İyi Parti sosyo-ekonomik bakımdan ülke ortalamasındaki ortaüstüne, MHP ise ortaaltına yerleşmiş görünmektedir.

KONDA bulgularıyla parti seçmenleri profiline dair analizler, beş partinin de doğrudan tercihlerdeki oranları değişiyor gibi görünüyor olsa da son beş yıldır her araştırmada gözlediğimiz kimi demografik, ekonomik, sosyolojik ve kültürel kümelere, bir bakıma kimliklere sıkışmış oldukları fotoğrafın 24 Haziran'da da tekrarlanmış olduğunu teyit etmektedir.

Ak Parti diğerlerinden farklı olarak yine ve hâlâ kitle partisi

Her bir partinin ülke genelinde aldığı toplam oylarının bölgelere dağılımına yine seçmen oranlarıyla beraber bakıldığında, Ak Parti'nin tüm bölgelerden seçmen oranlarına göre dengeli bir şekilde oy aldığı ve tüm bölgelerde var olduğu ve küçük farklılıklar olmasına karşın seçmen ve Ak Parti oylarının bölgelere göre kombinasyonunun oldukça paralel olduğu görülmektedir. Bu analizden yola çıkarak Ak Parti'nin tüm siyasal ve toplumsal kutuplaşmalara karşın hâlâ bir kitle partisi olduğunun da altı çizilmelidir.

CHP'nin daha önceki seçimlerde de gözlenen bölgesel sıkışmışlığının devam ettiği görülmektedir. CHP batı bölgelerinde seçmen ağırlığından fazla oy alırken doğu bölgelerinde seçmen oranlarına kıyasla oldukça düşük oy almaktadır.

HDP ise CHP ile benzer biçimde bölgesel sıkışmışlığını sürdürmekte ve Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinden toplam oyunun yüzde 45'ini almaktadır. Yine Kürt seçmenlerin göçlerle yoğunlaştıkları İstanbul ve Akdeniz bölgesi de HDP'nin oyunun yüzde 30'unu oluşturmaktadır.

MHP oyları Akdeniz, Batı Anadolu, Orta Anadolu, Batı Karadeniz bölgelerinde seçmen dağılımından daha yoğun, buna karşılık İstanbul, Batı Marmara, Ege ve Güneydoğu'da daha düşük oy almaktadır.

İyi Parti Ege, Akdeniz, Doğu ve Batı Marmara bölgelerinde seçmen dağılımına kıyasla daha yüksek oy almıştır. MHP ve İyi Parti'nin bölgesel oy kombinasyonuna bakıldığında Güneydoğu ve Ortadoğu bölgelerinde beraberce çok düşük oldukları buna karşılık diğer bölgelerde birbirlerini bütünledikleri ya da birbirlerinin yerine oy aldıkları söylenebilir.

Üç farklı Türkiye siyasi coğrafyası tekrarlanıyor

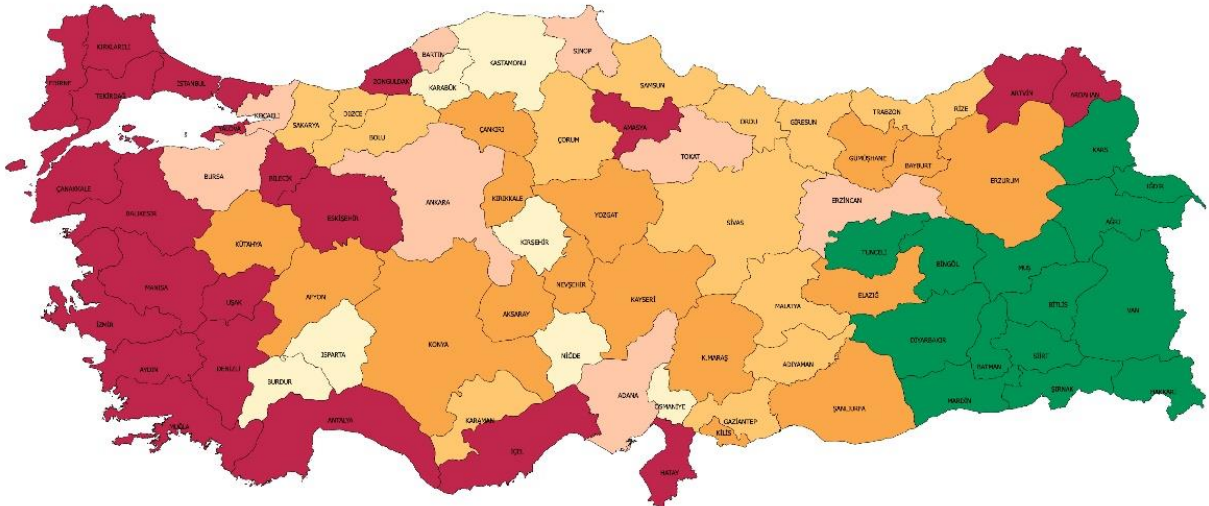
24 Haziran seçimlerinde her bir ilin seçim sonuçlarındaki dağılımı ve örüntüyü esas alarak kümeleme analizi (*clustering analysis*) yapıldığında benzer oy dağılımı örüntülerine sahip illerin bir araya geldiği ve her bir kümenin örüntü bakımından diğerlerinden ayrıştığı 6 farklı il kümesi oluşmaktadır. Ama aslında dört farklı il kümesi olduğu da düşünülebilir. Çünkü ilk üç kümede ortak olan karakter Ak Parti'nin neredeyse tek hakim olduğu illerden oluşmalarıdır. 4. küme Ak Parti-CHP ve MHP'nin beraberce var oldukları illerdir. 5. küme CHP'nin kendi oylarının ağırlıklı olduğu, 6. küme de HDP'nin etkin olduğu iller şeklindedir.

Ak Parti oyları 1 ve 2. kümelerde ülke ortalamasının oldukça üzerinde, 3 ve 4. kümelerde ortalamasında, 5. kümede düşük, 6. kümede ise en düşük oranlarına iniyor. MHP ilk dört kümede Ak Parti'nin yanısıra var ve ülke ortalamasının üzerinde oy almış. İyi Parti 3 ve 4. kümelerde kendi ülke performansını aşmıştır.

CHP 5. kümede ülke ortalamasından (yüzde 19,6) oldukça yüksek (yüzde 26,8), 4. kümede yüksek (yüzde 21,3) oranlara ulaşmıştır. Yine de CHP'nin görece var olduğu bu kümedeki Ak Parti oyunun da yüzde 33,1 oranında ve CHP'den yüksek olduğunu da not etmek gerekiyor.

HDP ise 6.kümede hakim parti ve bu kümedeki illerin oylarının yarıya yakını alırken (yüzde 47) ülke ortalamasının (yüzde 10,1) çok üzerindedir.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları
İl Düzeyinde Siyasi Tercih Profilleri

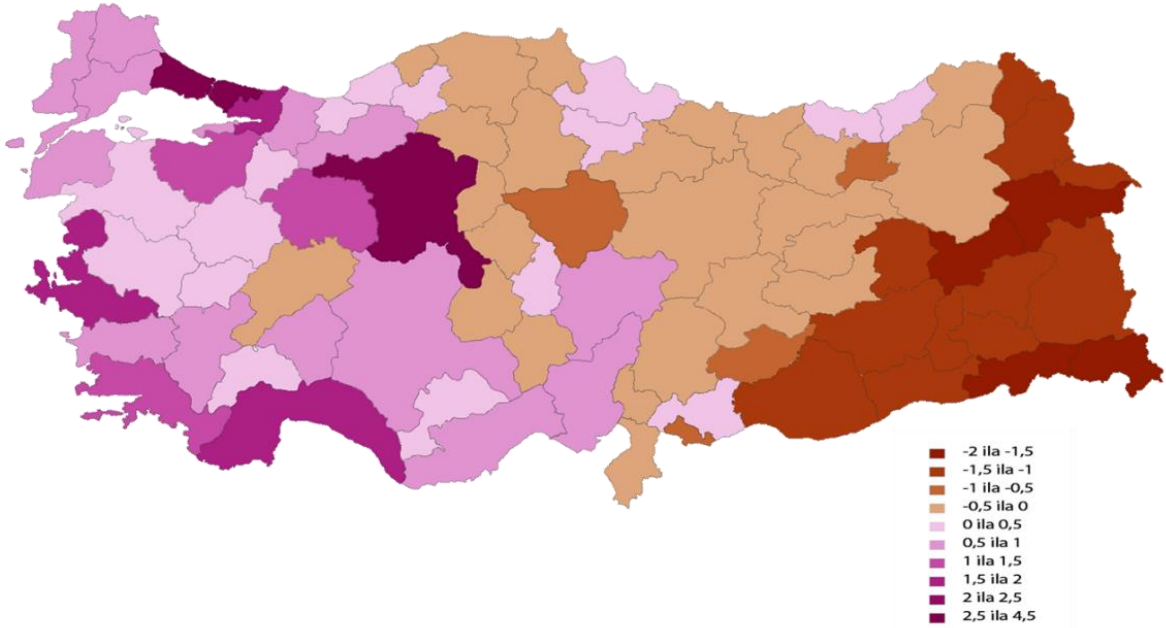

Bu illerin haritalandırdığımızda ortaya çıkan fotoğraf ülkenin siyasi coğrafyasını açıklayan en anlamlı fotoğrafı gösteriyor. Seçim sonuçları son 7 yılda yapılan tüm seçim ve referandumlarda olduğu gibi bir kez daha üç farklı siyasi coğrafyaya işaret etmektedir.

Bu üç farklı siyasi coğrafya aynı zamanda ekonomik ve kültürel farklılıklarla da örtüşüyor. Birinci coğrafya CHP'nin var olduğu iller kentleşmiş, metropolleşmiş, kentli gündelik pratiklerin ve modern hayat tarzının ağırlıklı olduğu, ekonomik bakımdan gelişmişlik seviyesi ülke ortalamasından yukarıda olan iller. İkinci coğrafya Ak Parti'nin hakim ya da ağırlıklı olduğu, MHP ve İyi Parti'nin de var olabildiği, muhafazakâr hayat tarzının ağırlıklı olduğu, ekonomik gelişmişlik bakımından ülke ortalaması dolayında olan iller. Üçüncü coğrafya ise HDP'nin hakim olduğu, ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesine kıyasla hâlâ geride olan ama aynı zamanda kimlik meselesinin önde olduğu coğrafya.

İller sosyoekonomik gelişmişlik endeksi

Yukarıda tespit edilen 6 siyasi kümede 24 Haziran'18 ile 7 Haziran'15 ve 1 Kasım'15 oylarını karşılaştırdığımızda;

Ak Parti 1 Kasım'15 oylarından hakim olduğu ilk 2 kümede oldukça kayda değer oy kaybı yaşamış. Birinci kümede 10,9 puan, ikinci kümede 8,9 puan gerilemiş, üçüncü ve dördüncü kümelerde sırasıyla 6,9 ve 6,5 puan gerilemiş.

HDP hakim olduğu kümede 1 Kasım'a göre 5,5 puan, 7 Haziran'a göre 13,8 puan oy kaybetmiş. Buna karşılık aynı bölgede Ak Parti oyları 7 Haziran'a göre 7,6 puan artarken, 1 Kasım'a göre 0,3 puan azalmış.

Yine kıamuoyunda çokça tartışılan bölgede HDP'ye oy verenlerin bir kısmının tekrar Ak Parti'ye yöneldiği savını irdelersek, 1 Kasım oylarından bugüne böyle bir geçiş görülmemektedir. Fakat 7 Haziran oyları üzerinden bakıldığında HDP kaybının bir kısmının Ak Parti'ye doğru olduğunu söylemek mümkündür. Seçmen sayısı toplamda 4,5 milyon olan bir küme içindeki bu hareketin 250 bin kişi dolayında olduğunu, bu sayının da seçim oranları üzerinden bakıldığında Ak Parti'ye 0,5 puan civarında kayış anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

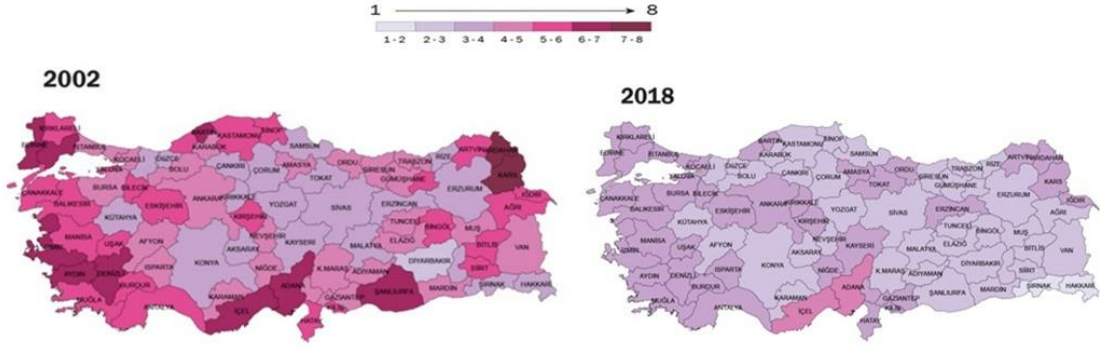
Nitekim ilçeler bazında analiz yapıldığında özellikle kayyum atanan ilçelerde kendi içinde anlamlı gibi görünse de ülke oy oranları içinde 0,3 puanlık Ak Parti'ye kayış hesaplanmıştır.

Siyaset ilçelerde belirleniyor

- ✓ Ak Parti'nin salt çoğunluğu aldığı ilçelerin sayısı 417. Bu ilçelerde ise toplam seçmenin 16 milyon 597 bini yaşıyor, bu da genel seçmen sayısının yüzde 30'una karşılık gelmektedir.
- ✓ CHP'nin ise salt çoğunluğu sağladığı 26 ilçe var. Bu ilçede yaşayan seçmenler ise ülke genelinin yüzde 3'ünü teşkil etmektedir.
- ✓ HDP'nin, özellikle güneydoğu ilçelerinde baskın parti olmasının da etkisiyle salt çoğunluğu aldığı 73 ilçe bulunmaktadır. Bu 73 ilçeden aldığı oy ise HDP'nin ülke genelinde aldığı oyun üçte birini oluşturmaktadır.
- ✓ Hiçbir partinin salt çoğunluk sağlayamadığı ilçe sayısı ise yarıdan fazladır.
- ✓ Erdoğan'ın ilçelerin çoğunluğunda (yüzde 67'sinde) yüzde 50'nin üzerinde oy almıştır. Bunların 278'inde ise yüzde 70'in üzerine çıktığı hesaplanmıştır.
- ✓ Millet ittifakının adayı Muharrem İnce'nin ise yüzde 50'nin üzerine çıktığı 87 ilçe vardır. Bu oran cezaevinden kampanyasını yürüten Selahattin Demirtaş içinse 67.
- ✓ Erdoğan'ın salt çoğunluğu olan 653 ilçeden toplamda aldığı oy sayısı 17 milyon 629 bin. Bu oran bile tek başına, geçerli oyun yüzde 36'sına karşılık gelmektedir.
- ✓ Muharrem İnce'nin yüzde 50'nin üzerinde oy alabildiği 87 ilçedeki toplam geçerli oy sayısı 6 milyon 488 bin kişi. Bu yaklaşık 6 milyon geçerli oyun ise 3 milyon 870 bini bu 87 ilçede İnce için kullanılmış. Bu da geçerli oyun yüzde 7'sini oluşturuyor.

Ülkenin belli coğrafyalarında tek veya iki parti hakim

Detaylarını raporun içinde göreceğiniz Prof. Dr. Hasan Kirmanoğlu'nun "efektif parti analizine" göre ülkenin siyasi coğrafyasının büyük kısmında seçmen iki parti arasında tercihte bulunmaktadır ve bu iki partinin Ak Parti ile rekabet edeni bölgelere, illere, ilçelere göre değişmektedir.

Yukarıdaki haritalarda seçimlerde hangi illerde seçmenin kaç farklı partiye oy verdiği görülmektedir. Anlaşılabacağı gibi siyaset giderek konsolide olmakta ve 2018'e gelindiğinde ülkenin yaygın kısmında oy verilen parti esas itibariyle ikiye düşmektedir.

2. ARAŞTIRMALARA VE ANALİZLERE DAİR

2.1. Kamuoyuna Açıklama

Geleneksel olarak 32 yıldır yapılmakta olduğu gibi seçimlerden önceki son Perşembe günü olan 21 Haziran 2018 Perşembe günü KONDA tarafından aşağıdaki açıklama kamuoyu ile paylaşılmıştı.

Sayın Abonemiz,

Bu açıklama, KONDA Barometresi Siyasal ve Toplumsal Araştırmalar Dizisi abonelerine gönderilmektedir. Abonelik sözleşmelerindeki özel maddeye dayanılarak ve abonelerimizin verdiği yetki ve hak kapsamında yapılan açıklama, bugün içinde (www.konda.com.tr) sitesinde de yayımlanacaktır.

Açıklamanın dayanağı olan araştırma, **9-10 Haziran 2018 tarihlerinde** gerçekleştirilmiştir. Seçimlerden önceki hafta sonunun dini bayram olması ve toplumsal hareketliliğin yoğunlaşması nedeniyle örnekleme uygun araştırma yapmanın doğru olmadığı kanaatiyle **bulgularımız seçimlerin 14 gün öncesine dair eğilimleri ve tercihleri** içermektedir.

Araştırma kapsamında, **31 ilin merkez dâhil 101 ilçesine bağlı 153 mahalle ve köyünde 2721 kişiyle hanelerinde yüz yüze** görüşülmüştür. Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin (yurt içi seçmenlerin) **saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini** yansıtmaktadır.

Örnekleme, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile Genel Seçim mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır. Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında gidilen iller: Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kars, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Mardin, Mersin, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Van.

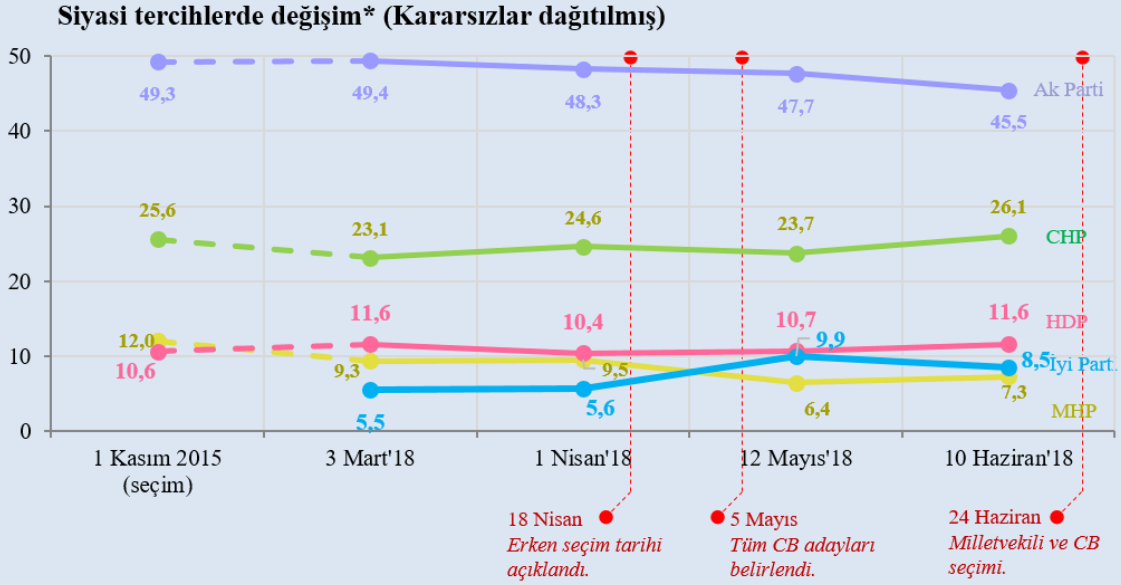
Araştırmanın bulgularının **hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 1,7, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,3'tür.** Son 3 araştırmanın siyasi tercih sonuçları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Parti tercihi	1 Kasım Genel Seçim	31 Mart – 1 Nisan'18	12-13 Mayıs'18	9-10 Haziran'18
Ak Parti	42,9	32,6	36,6	37,9
CHP	22,2	16,6	18,2	21,7
MHP	10,5	6,4	4,9	6,1
HDP	9,2	7	8,2	9,7
İyi Parti	-	4,7	7,6	7,1
Diğer	2,2	1,1	1,2	0,9
Kararsız	13,0*	23,9	20,5	14,2
Oy kullanmaz		7,7	2,7	2,4
	100	100	100	100

* 1 Kasım seçimlerinde sandığa gitmeyen, oy kullanmayanların oranıdır. Partilerin oy oranları seçime katılmayan seçmenler de dâhil edilerek resmi sonuçların yeniden hesaplanmasıyla elde edilmiştir.

Yüzde 14,2 kararsız ve yüzde 2,4 oy kullanmayacak seçmeni orantılı bir şekilde dağıttığımızda ise aşağıdaki seri ortaya çıkmaktadır.

* Diğer partilere ait oy oranı seride gösterilmemiştir. 10 Haziran 2018 araştırması için oy oranı yüzde 1 seviyesindedir.

Cumhurbaşkanlığı seçimine yönelik bulgularımızda ise yüzde 12,4 oranındaki kararsızlar dağıtıldıktan sonra oluşan tablo şöyledir:

Kararsızlar ve oy kullanmayacaklar dağıtılmış	12-13 Mayıs'18	9-10 Haziran'18
R.T. Erdoğan	53,3	51,9
M. İnce	23,4	28,0
M. Akşener	11,1	10,2
S. Demirtaş	10,7	9,0
T. Karamollaoğlu	1,4	0,7
D. Perinçek	0,1	0,1
Toplam	100,0	100,0

10 Haziran günündeki bu eğilimler ve tercihlerle HDP'nin barajı geçeceği, ittifaklar sayesinde İyi Parti, MHP, SP ve BBP'nin de mecliste olacağı ve 7 partili bir parlamentonun oluşacağı anlaşılmaktadır. Yine bu sonuçlarla 10 Haziran günü Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış olsaydı Erdoğan birinci turda seçilecekti.

10 Haziran bulgularımızı değiştirecek ve 24 Haziran sonuçlarını etkileyecek üç dinamiği not etmek isteriz:

Birincisi, grafik ve tablolarımızda son beş haftada gözlenmekte olan hareketlilik ve değişimlerin seçimlere kadar geçen sürede hangi hızda ve ne yöne doğru süreceğidir.

İkincisi, seçimlere katılım oranının yüzde 85'ten kayda değer biçimde aşağıya düşmesidir.

Üçüncüsü de yurtdışı seçmenlerin kullanacağı oyların dağılımıdır.

Saygılarımızla, bilgilerinize sunulur.

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK A.Ş.

2.2. Seçim Araştırmaları ve Seçim Öncesi Yayınına Dair

Her seçim sürecinde ve giderek daha yoğun biçimde anketler ve anketler üzerinden siyasi manipülasyon tartışmaları kamuoyunu genişçe meşgul etmektedir. Toplumsal ve siyasi kutuplaşmanın bu denli yoğunlaştığı bir zaman diliminde ve vehimler/korkular temelli yürüyen seçim süreçlerinde araştırmaların ve yapan kuruluşların da bu iklim ve psikoloji içinden tartışılması doğaldır.

Fakat KONDA 1986 yılından beridir seçim araştırmaları yapmakta ve geleneksel olarak her seçimden önceki Perşembe günü de son ölçümünü kamuoyu ile paylaşmaktadır. 2007 Yılına dek bu paylaşımlar basılı gazeteler ve Tarhan Erdem'in köşe yazıları üzerinden yapılmaktayken, 2009 yılından beri de KONDA web sitesi üzerinden yapılmaktadır.

298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 61. Maddesine 27.10.1995 yılında eklenen fıkrada "Milletvekili genel seçimlerinde, seçimin başlangıç tarihinden itibaren yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi ve iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi adlarla bir siyasi partinin veya adayın lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyunu etkileyecek biçimde yayın yapılması... yasaktır" demektedir.

Kanaatimiz bu maddedeki kritik tanımlamanın "bir siyasi partinin lehinde ve aleyhinde oy etkilemek" şeklinde amaca ve niyete dair olan cümledir. KONDA hiçbir siyasi partiye veya adaya doğrudan iş yapmamakta veya herhangi bir kamu kurumunda, yerel yönetimlerde ihaleye girmemekte, iş yapmamaktadır. Yine bu spekülasyonların dışında kalabilmek amacıyla da seçim öncesi Perşembe günleri dışında hiçbir anket yayınlamamaktadır.

Önceki yıllarda yapılageldiği gibi her zaman KONDA verileri, yöntemleri ve hesapları akademik çalışmaların yanısıra yasal ve sivil denetimlere açıktır. Nitekim 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi sonrası Türkiye Araştırmacılar Derneği çağrısına uyarak verilerini ve yöntemlerini yalnızca KONDA sivil denetime açmıştır.

Bu nedenle 32 yıldır yapılageldiği gibi 24 Haziran seçimleri öncesindeki 21 Haziran Perşembe günü abonelere gönderilen son ölçümün siyasi sonuçları kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bundan sonraki seçim süreçlerinde de bu ilkesel davranışımız sürecektir.

Çünkü KONDA olarak en çok Türkiye toplumunu anlamayı ve anlamaya yardımcı olacak araştırmaları gerçekleştirmeyi önemsiyor ve bu yönde çaba gösteriyoruz. Siyaset başta olmak üzere kanaat önderlerine, iş dünyasına, akademik dünyaya bilgi üreterek hayata müdahale edebilme, katkıda bulunabilme umudumuzdan beslenen çabayla toplumsal ve kültürel konularda araştırmalar gerçekleştirmeye çalışıyoruz.

Kanaatimiz, anketlerin gerçekleştirildikleri güne dair bir ölçüm olduğu, tek bir araştırma ile sonucu öngörmenin de seçmenlerin etkilenmesinin de mümkün olmadığıdır. Araştırmaların toplumdaki eğilimlerin, duyarlılıkların tespiti ve izlenmesi dışındaki değerlendirme, yorum ve kullanımların doğru olmadığını düşünüyoruz.

2.3. Analizlere Dair

24 Haziran seçim sonuçlarının sayısal analizlerimize dair bazı noktaları not etmeliyiz.

- a) Analizler Anadolu Ajansından medyaya servis edilen geçici ve resmi olmayan sonuçlar üzerinden yapılmıştır. Henüz YSK tarafından yayınlanan mahalle ve sandık bazlı kesin sonuçlar elimizde değildir. O nedenle özellikle oy geçişleri gibi bazı analizlerin mahalle bazlı verilerle tekrarlanması ve kontrol edilmesi gereklidir. Yine de il, bölge, küme bazlı analizlerdeki sayısal farklılıkların dikkate alınmayacak kadar küçük olacağı kabul edilmelidir.
- b) Oy kayıp ve kazançları türündeki analizlerde ya da oy kıyaslamalarında kamuoyunda 7 Haziran 2015 veya 1 Kasım 2015 seçimlerinin hangisinin esas alınacağına dair bir tartışma ve önkabul gözlenmektedir. Her iki seçimin kendine özgü süreçleri ve konjonktürel dinamikleri olduğu açıktır. Ama şunu da not etmek gerekir ki 1 Kasım'15 seçimleri bir yandan seçim sonucundaki koalisyon zorunluluğunu reddeden iktidarın isteği ve zorlamasıyla seçimlerinin tekrarlanması biçiminde gelişirken, aradaki sürede yaşanan terör eylemlerinin ürettiği psikolojik ve zihinsel iklim içinde yapılmıştır. O nedenle seçmenin önemli bir kısmının partilere dair kanaat ve tercihlerinden daha çok güncelin ürettiği kaos veya düzen ikileminden etkilendiği söylenebilir. Bu nedenle 24 Haziran oylarının kıyaslamasının hangi seçimi esas alarak yapılacağı tartışması anlamlıdır. İlerleyen bölümlerde göreceğiniz gibi biz analizlerimizde her iki seçimi de esas aldık.
- c) Genel kabul seçim sonuçlarının konuşulması ve analiz edilmesi geçerli oylar üzerinden hesaplanan kesin ve resmi sonuçlarla yapılmasıdır. Dolayısıyla bu analiz ve yorumlarda sandığa girmeyen seçmenler ve geçersiz oylar analiz dışında kalmakta ve yok sayılmaktadır. Öte yandan bu yaklaşımla 57 milyonluk bir seçmen kitlesi içinde 5 veya 7 milyon gibi büyüklüklerde olan seçime katılmamış seçmenler, 1-2 milyon aralığında gerçekleşen geçersiz oylar gibi neredeyse 10 milyon mertebesinde bir seçmenin tercihleri analizlere, yorumlara konu olamamaktadır. Bizce zorunlu haller (hastalık, seyahat, görev gibi) dışında seçime katılmamak da bir tercih ve davranıştır. Yine geçersiz oyların büyükçe bir kısmı pusulada yanlış işaretlemek gibi eğitim veya beceri noksanlığından kaynaklanan mesele olmaktan daha çok, yine bilinçli bir tercih ve davranıştır. Seçim sonuçlarından kaynaklanan her türlü siyasi, yasal ve resmi karar elbette geçerli oyların üzerinden yapılacak olsa da analiz ve yorumlara katılmayanları ve geçersiz oyları dahil ederek yapmak toplumu anlamak ve seçimi anlamlandırmak için bizce daha doğru yöntemdir. Bu nedenle ilerleyen bölümlerdeki analizler katılmayanlar ve geçersiz oylar da dahil edilerek toplam 57 milyon seçmenin tümünü dahil eden hesaplamalarla yapılmıştır.
- d) KONDA'nın kamuoyuna açıkladığı 9-10 Haziran tarihli araştırmanın siyasi sonuçları hata payları içinde seçim sonuçlarıyla paraleldir. O nedenle partilerin seçmen profilleri veya seçimin sayısal analizleri esnasında bulgularımızla da teyit edilen ya da desteklenmesinde yarar görülen yerlerde seçim sonuçları yanısıra KONDA bulguları da kullanılmıştır.

3. SEÇİMİN SAYISAL ANALİZLERİ

3.1. Seçmen Sayıları

Yurtdışı seçmenler hariç seçmen sayısı 56 milyonu aşmıştır. Toplam nüfus içinde seçmen yaşına ya da yetişkinlik yaşına gelenler yüzde 70 oranına ulaşmıştır.

Aşağıdaki tabloda seçim yılları, yıllar içinde yasalarla değiştirilen seçmen olabilme yaşı değişiklikleri, seçmen sayıları ve toplam nüfus içindeki oranı görülmektedir. Tablonun içerdiği seçmenin toplam nüfus içindeki oranındaki artışın aynı zamanda demografik olarak ülke nüfusunun giderek yaşlandığını ya da ortalama yaşam süresinin uzadığını ve ortalama yaşı yükselmekte olduğunu gösterdiği de not edilmelidir.

Seçmen Sayıları ve Seçmenlerin Nüfus İçerisindeki Payı			
Seçim Yılları	Seçme Yaşı	Seçmen Sayısı	Seçmen / Nüfus (%)
1950		8.905.743	42.5
1954	22 yaşını bitirmiş olmak	10.262.063	44.2
1957		12.078.623	47.8
1961		12.925.395	45.8
1965		13.679.753	43.6
1969	21 yaşını bitirmiş olmak	14.788.552	42.9
1973		16.798.164	44.1
1977		21.207.303	50.8
1983		19.767.366	41.3
1987		26.328.106	50.1
1991	20 yaşına girmiş olmak	29.932.429	52.3
1995		34.068.304	55.2
1999	18 yaşını bitirmiş olmak	37.429.120	56.5
2002		41.291.568	59.2
2007		42.799.303	58.0
2009		48.007.000	67.0
2011		50.189.930	68.1
2014		52.695.850	68.7
2015		53.741.838	69.2
2018		56.322.634	70,0

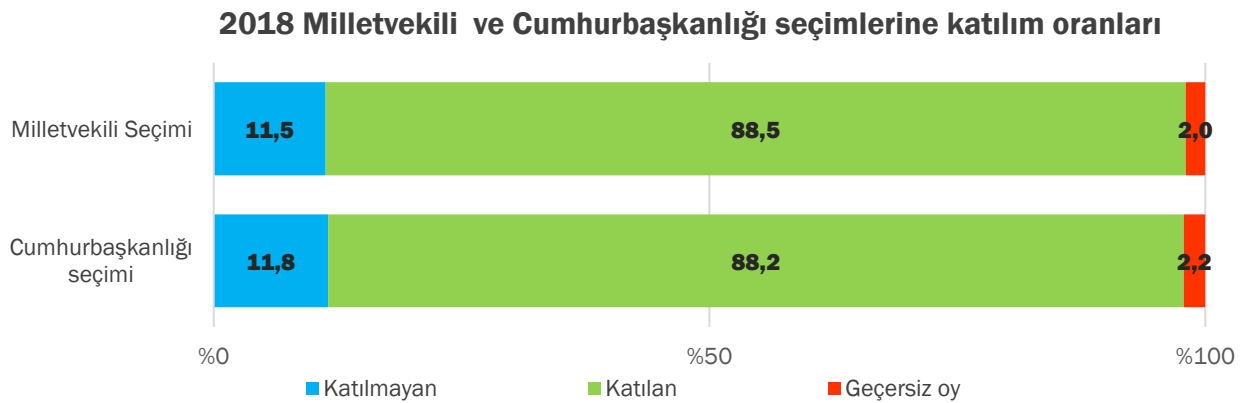
3.2. Seçimlere Katılım

24 Haziran seçimlerine katılım yüzde 88,5 oranıyla 2002 seçimlerinden bu yana en yüksek seviyesine çıktı.

Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi çok partili hayata geçildikten sonraki tüm seçimlerde katılım oranları oldukça yüksektir. 12 Eylül darbesi sonrası ilk iki seçimde oy vermemenin cezaya bağlanmış olmasının katılım yüksekliğini de etkilediğini söylemek doğru gibi görünse de esasen ülke insanının seçimlere ilgisinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Belki de siyasete katılım mekanizmalarının bu denli kısıtlı olduğu bir ülkede insanların seçimler yoluyla siyasete müdahale imkanlarını kullanmak konusunda oldukça heveskar oldukları söylenebilir.

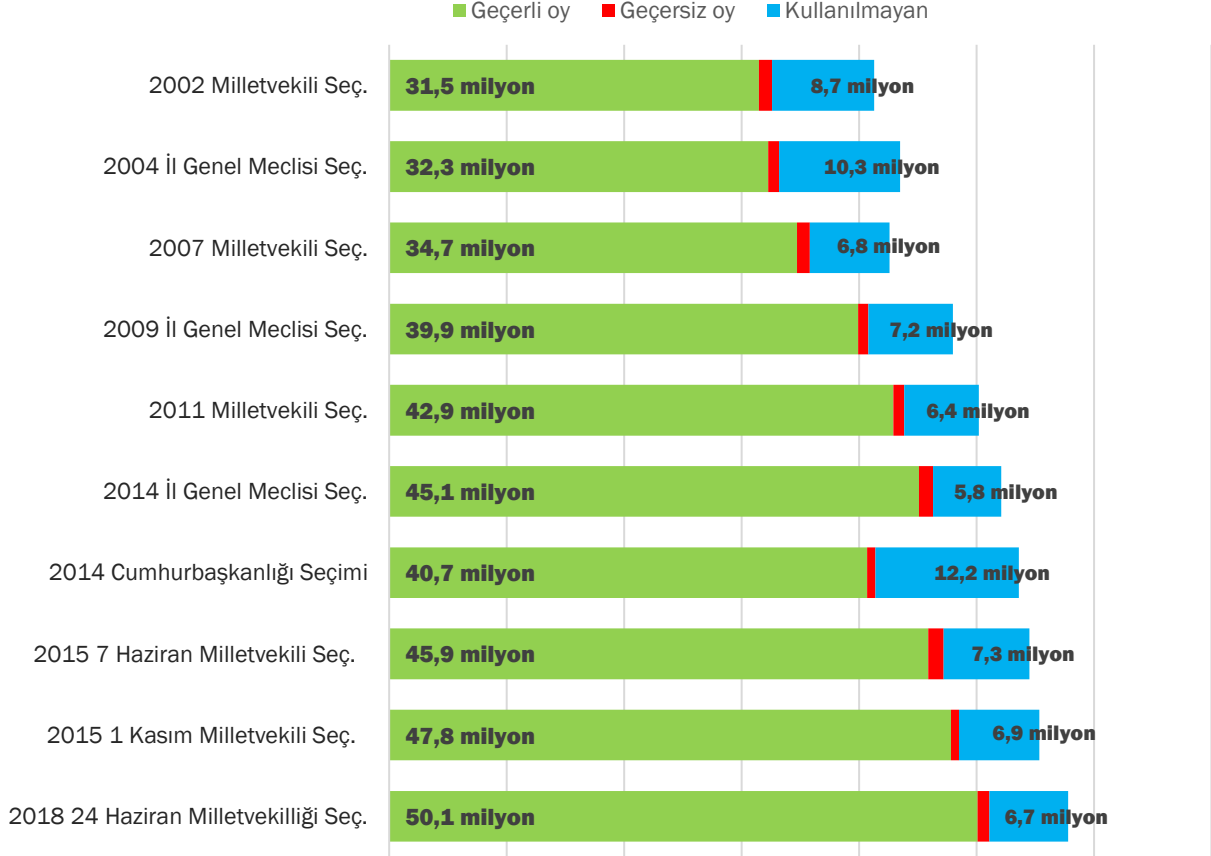
Genel Seçimler	Katılım Oranları	Genel Seçimler	Katılım Oranları
1950	% 89.3	1991	% 83.9
1954	% 88.6	1995	% 85.2
1957	% 76.6	1999	% 87.1
1961	% 81.0	2002	% 79.1
1965	% 71.3	2007	% 84.3
1969	% 64.3	2011	% 84.2
1973	% 66.8	2015	% 86.5
1977	% 72.4	2015	% 87.6
1983	% 92.3	2018	% 88.5
1987	% 93.3		

Aynı tarihte yapılan ve yasal değişiklikle ilk kez iki farklı oyun aynı zarfa konularak aynı sandığa atıldığı seçimlerde beklendiği gibi Cumhurbaşkanlığı Seçimi ile Milletvekili Seçimi için seçime katılım oranında da geçersiz oylar oranında da özel bir farklılık oluşmadı.

Aşağıdaki grafikte ise 2002'den bu yana tüm genel, yerel ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde gerçekleşen geçerli oy, geçersiz oy ve oy vermeyenlerin sayıları görülmektedir.

Son 16 yıldaki seçimlerde katılmayanlar, geçerli ve geçersiz oylar

2002 Genel Seçim ve sonrasında 2014 Cumhurbaşkanlığı dışındaki diğer seçimlerde oy kullanmayanların ortalama 7 milyon civarında seyrettiği gözlenmektedir. Seçmen sayılarındaki ve geçerli oylardaki artışlara karşın 7 milyon dolayında seçmenin katılmıyor oluşu zorunlu haller nedeniyle (hastalık, görev, yolculukta-seyahatte olmak, askerlik vb.) katılamayanlar dışındaki bir kümenin de seçimlere ve siyasete karşı bir protest davranış ima ediyor şeklinde de değerlendirilebilir.

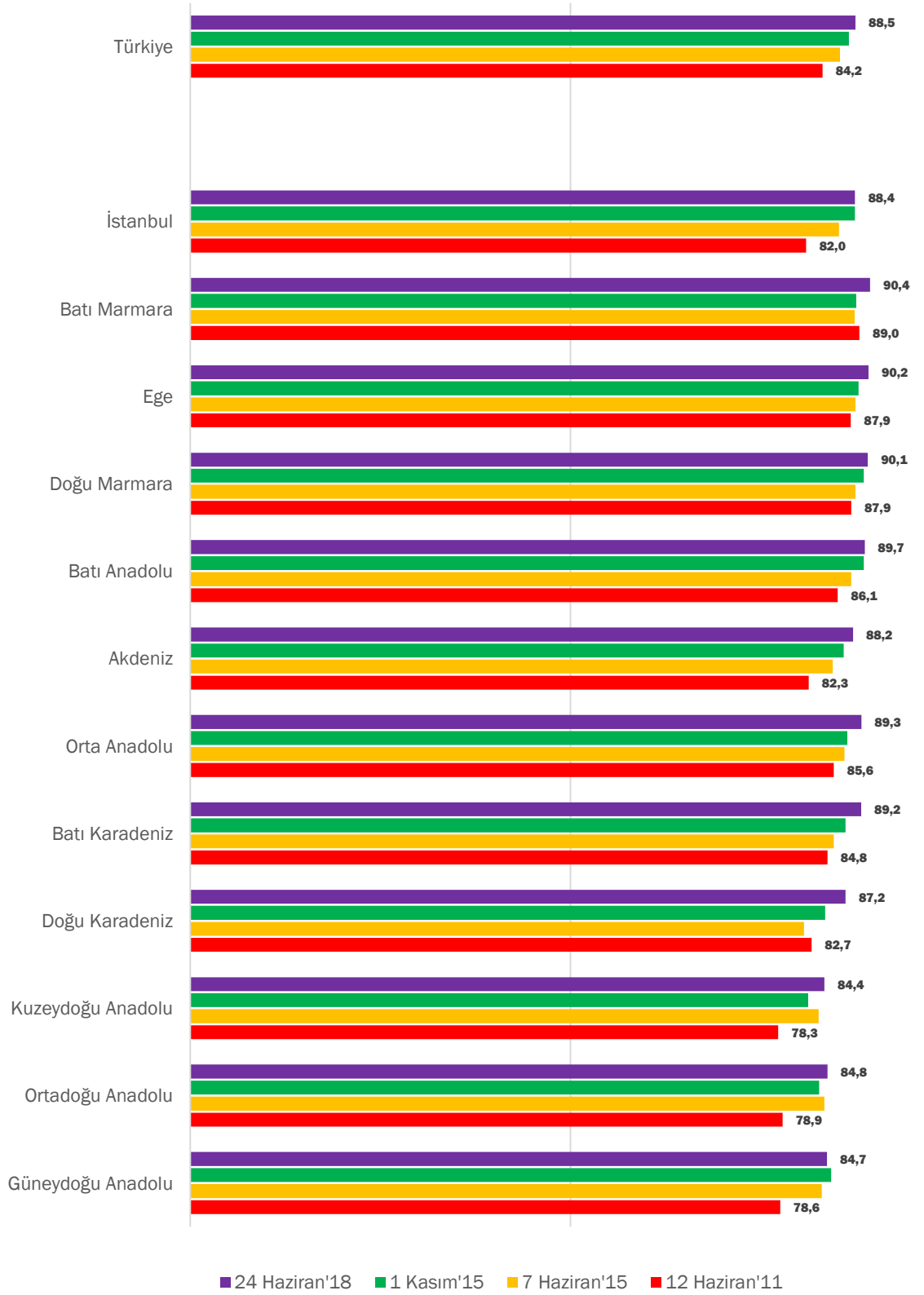
Aşağıdaki grafikte ise 24 Haziran ile beraber 2011, 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerine katılım oranları bölgeler bazında analiz edilmektedir.

Batı bölgelerine doğru gelindikçe katılım oranları yükselmektedir. Genel olarak katılım oranlarının ülke ortalamasının gerisinde olduğu gözlenen bölgeler Güneydoğu, Ortadoğu, Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgeleridir.

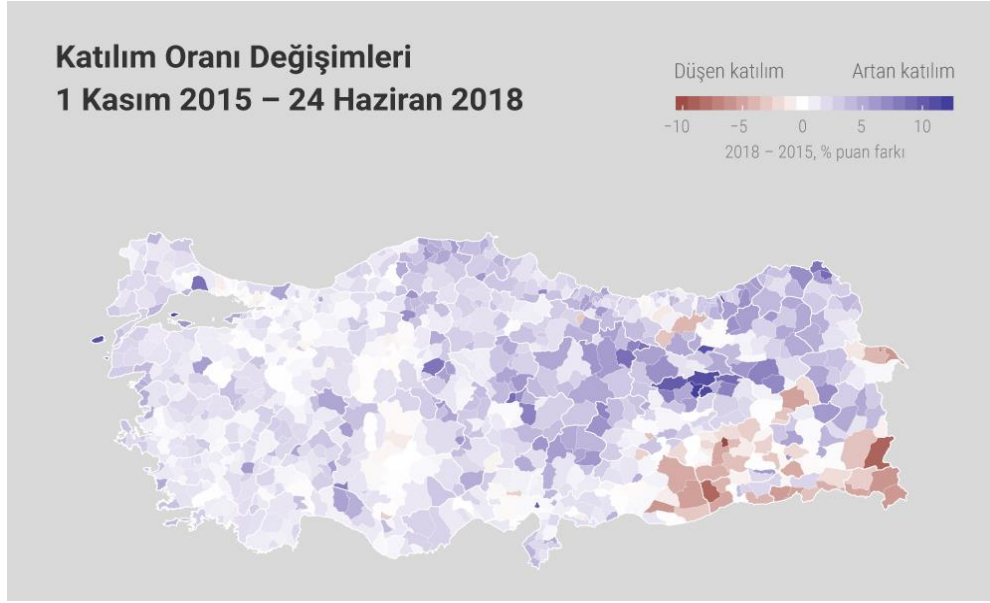
Batı Marmara, Doğu Marmara ve Ege bölgelerinde ise hemen her seçimde katılım oranları ülke ortalamasının üzerinde seyretmektedir.

Seçim katılım oranları

Yine de katılım oranlarına dair analizi ilçeler bazında yaptığımızda Çilek Ağacı ekibinin hazırladığı aşağıdaki haritada da görüldüğü gibi Güneydoğu bölgesindeki bazı ilçelerde 1 Kasım seçimlerine katılım oranlarına kıyasla kayda değer düşüşler dikkati çekmektedir. Buna karşılık da Orta Doğu ve Doğu Karadeniz bölgelerindeki bazı ilçelerde de katılım oranlarında kayda değer artışlar görülmektedir.

<http://cilekagaci.com/2018/06/30/haziran-2018-secim-analizi-ve-oy-gecisleri/>

3.3. Geçersiz Oylar

Kanaatimiz tıpkı seçimlere zorunlu haller dışındaki iradi olarak katılmama durumlarında olduğu gibi geçersiz oyların önemli bir kısmının da siyasete, seçimlerdeki siyasi seçeneklere karşı bir protest davranış olduğu yönündedir. Nitekim aşağıdaki tablodaki çok partili siyasi hayattaki tüm genel seçimlerde gerçekleşen geçersiz oyların oranlarına bakıldığında hem seçmen sayısında artış hem de ülke yetişkin nüfus eğitim ortalamalarında kayda değer yükselişler olmasına karşın, ortalama yüzde 3-4 oranında seyreden, son 16 yılda ise yüzde 3'ün altına inen geçersiz oy oranları görülmektedir.

Seçim	Geçersiz oy	Seçim	Geçersiz oy
1950	% 3,1	1991	% 3,0
1954	% 1,6	1995	% 3,3
1957	% 1,4	1999	% 4,3
1961	% 3,6	2002	% 3,9
1965	% 4,5	2007	% 2,9
1969	% 4,5	2011	% 2,1
1973	% 4,5	2015	% 2,8
1977	% 3,5	2015	% 1,4
1983	% 4,9	2018	% 2,0
1987	% 2,6		

3.4. Seçim Sonuçları

KONDA Barometresi araştırmalar dizisinin 9-10 Haziran günlerinde gerçekleştirilen seçim öncesi son araştırmanın bulguları ile 24 Haziran seçim sonuçları aşağıdaki tabloda beraberce görülmektedir.

Parti tercihi	KONDA	Seçim Sonucu
Ak Parti	37,9	36,9
CHP	21,7	19,6
MHP	6,1	9,6
HDP	9,7	10,1
İyi Parti	7,1	8,6
Diğer	0,9	1,8
Kararsız / Oy kullanmayacak Seçime katılmayan / Geçersiz oy	16,6	13,3
Toplam	100	100,0

Aşağıdaki tabloda ise 24 Haziran seçimindeki geçerli oyların ittifaklara ve partilere göre nihai dağılımı ile KONDA bulgularının kararsızlar ve oy kullanmayacaklar dağıtıldıktan sonraki nihai dağılımı görülmektedir.

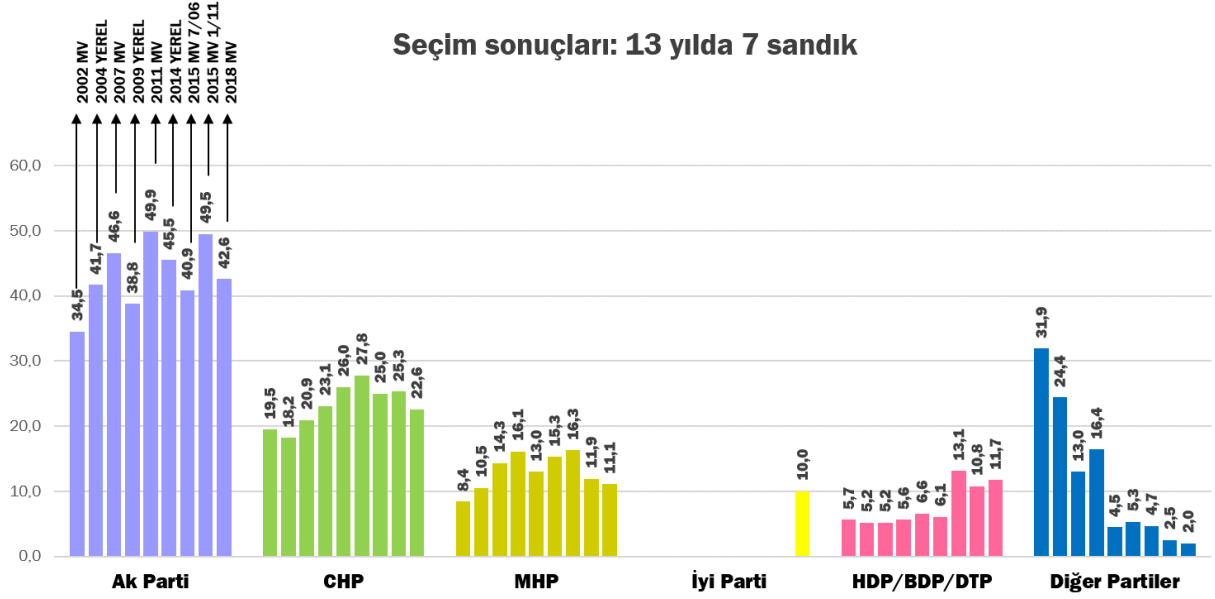
Milletvekili Seçimi		KONDA		Seçim Sonucu	
Cumhur İttifakı	Ak Parti	52,8	45,5	53,7	42,6
	MHP		7,3		11,1
Millet İttifakı	CHP	35,4	26,1	33,9	33,9
	İyi Parti		8,5		10,0
	SP		0,8		1,4
	HDP	11,6	11,6	11,7	11,7
	Diğer	0,2	0,2	0,7	0,7
	Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablolardan da görüldüğü gibi KONDA ölçümü araştırma hata payları içinde seçim sonuçlarına benzerdir. Kayda değer değişiklikler ittifaklar içindeki yer değiştirmelere dair olmuş ve fakat ittifak oyları araştırma ölçümlerine paralel gelişmiştir.

3.5. Yıllar İçindeki Oy Oranlarındaki Seyir

2018 Milletvekili Seçimleri sonuçlarıyla Ak Parti oyu 1 Kasım 2015 seçimlerindeki oranından kayda değer biçimde gerilemiş olduğu görülmektedir. 2002'den bu yana Genel ve Yerel Seçim oy oranları üzerinden bakıldığında Ak Parti'nin ulaştığı en üst sınırın yüzde 50'nin hemen altı olduğu, alt sınırın ise ortalama yüzde 42 mertebesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Fakat Ak Parti'nin kaybettiği seçmenlerin muhalefet blokuna geçmediği, iktidara dolaylı desteklerini MHP üzerinden sürdürmeyi tercih ettikleri söylenebilir.

CHP ise bir dönem yerleştiği yüzde 20 çizgisini son seçim öncesindeki 4 seçimde yüzde 25 çizgisine taşımışken, şimdi ikisinin arasında bir yere gerilediği ve yine yüzde 25 çizgisini aşamadığı anlaşılmaktadır.

MHP'nin oy oranını sayısal olarak korumuş görünse de geleneksel seçmenlerinin önemli bir kısmını İyi Parti'ye kaybetmesine karşın Ak Parti'den gelenlerle yine yüzde 11-12 bandında durduğu görülmektedir.

HDP kendi seçmen kitlesini son iki yılda yaşadıklarına ve bölgesinde, kendi etrafında yaşananlara karşın baraj üstüne ulaştığı yüzde 11-12 bandını korumaktadır.

İyi Parti yüzde 10 oya ulaşmıştır. Bu oran yeni kurulmuş bir parti olması nedeniyle başarılı, başlangıçtaki iddialar ve atfedilen role göre başarısız sayılabilir.

3.6. 2015 ile 2018 Oy Oranlarının Kıyası

Kamuoyundaki tartışmalarda kimi zaman 1 Kasım'15 kimi zaman da 7 Haziran'15 seçim sonuçları ile 24 Haziran'18 sonuçları karşılaştırılmaktadır. Aşağıdaki tablo da ise bu üç seçim bir arada görülmektedir. Tablodaki oranlar seçime katılmayanlar ve geçersiz oylar da dahil toplam seçmen içindeki oranlardır.

Seçime katılmayanlar 1 Kasım'15'de 7 Haziran'a kıyasla 1 puan gerilerken şimdi de 1 Kasım'15'e kıyasla yine 1 puan daha gerilemiştir. Kısaca 24 Haziran'da 7 Haziran'a kıyasla seçime katılmayanlar 2 puan daha düşüktür.

Partiler	Seçimler				
	24 Haziran'18	1 Kasım'15	24 Haz'18 - 1 Kasım'15 fark	7 Haziran'15	24 Haz'18 - 7 Haziran'15 fark
Katılmayan	11,5	12,4	-0,8	13,5	-2,0
Geçersiz oy	1,8	1,2	0,6	2,7	-0,9
Ak Parti	36,9	42,7	-5,9	34,1	2,8
MHP	9,6	10,3	-0,7	13,8	-4,2
İyi Parti	8,6		8,6		8,6
CHP	19,6	21,9	-2,2	21,1	-1,5
HDP	10,1	9,3	0,9	10,9	-0,7
Diğer	1,8	2,2	-0,4	3,9	-2,2
Toplam Seçmen	100,0	100,0	0,0	100,0	0,0

24 Haziran'18'deki geçersiz oylar 1 Kasım'15'e kıyasla 0,6 puan fazla, 7 Haziran'15'e kıyasla 0,9 puan fazladır.

Toplam seçmen üzerinden bakıldığında;

- ✓ Ak Parti 1 Kasım oylarından 5,9 puan kaybetmiş, fakat 7 Haziran oylarına ise 2,8 puan eklemiştir.
- ✓ CHP 1 Kasım oylarından 2,2 puan, 7 Haziran oylarından 1,5 puan kaybetmiştir.
- ✓ MHP 1 Kasım oylarından 0,7 puan, 7 Haziran oylarından 4,2 puan kaybetmiştir.
- ✓ HDP 1 Kasım oylarına 0,9 puan eklemiş, 7 Haziran oylarından 0,7 puan kaybetmiştir.

3.7. Seçimlerin Seçmen Sayıları Üzerinden Kıyası

Partilerin geçerli oylar üzerinden hesaplanan nihai oy oranlarından bakıldığında Ak Parti oylarında 7-8 puanlık salınım gözleniyor. CHP, MHP ve HDP'nin oyları ise yüzde olarak neredeyse hareketsiz bir seviyede kalıyor gibi görünse de yüzdeler üzerinden değil, seçmen sayıları üzerinden düzenlenen aşağıdaki tablo siyasi fotoğrafa dair daha ilginç bir başka karakteristiğe işaret etmektedir.

2011 Genel Seçimlerinden bu yana seçmen sayısı 52,8 milyondan 57,8 milyona yüzde 10, geçerli oy sayısı 42,9 milyondan 50,1 milyona yüzde 15 mertebesinde artmıştır. Bu artışlar olduğu halde Ak Parti'ye verilen oy sayısı 2011 ve 2018 Genel Seçimlerinde aynıdır. 2011'de de 2018'de de 21,3 milyon seçmen Ak Parti'ye oy vermiştir.

Daha da ilginç olanı 2011 seçimlerinde de 2018 seçimlerinde de 11 milyonu biraz aşan seçmen CHP'ye, 5,5 milyon seçmen MHP'ye oy vermiştir.

Seçmenler	Seçimlerde kullanılan oy adetleri (milyon)				
	2018 MV 24/06	2015 MV* 1/11	2015 MV 7/06	2014 Yerel 30/03	2011 MV 12/10
Seçmen	57,8	55,4	54,5	52,7	52,8
Kullanılan Oy	51,2	48,5	47,2	46,9	43,9
Geçerli Oy	50,1	47,8	45,9	45,1	42,9
Ak Parti	21,3	23,7	18,7	20,5	21,3
CHP	11,3	12,1	11,4	12,5	11,1
MHP	5,6	5,7	7,5	6,9	5,5
HDP / BDP	5,9	5,1	6,0	2,7	2
İyi Parti	5,0				
Diğer	1,0	1,2	2,1	2,4	2,4

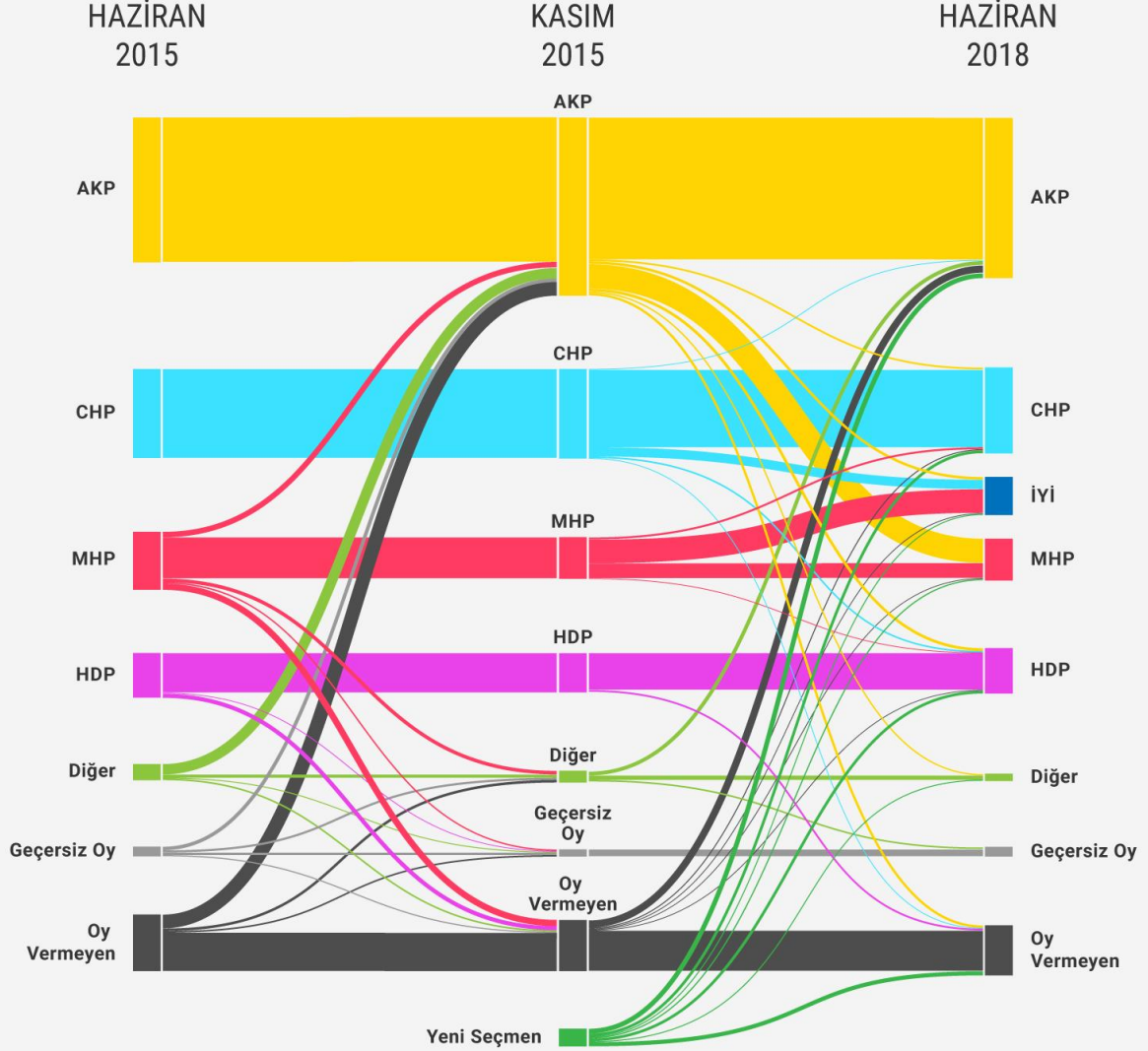
Bu tablo ve neredeyse aynı sayıda seçmenlerin üç parti de duruyor olması bile oranların değişiyor gibi görünmesine karşın seçmen sayıları ve kümeleri bakımından bu üç partinin nasıl bir donmuşluğun içine sıkıştıklarını göstermektedir.

Çilek Ağacı'nın 7 Haziran 2015, 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 seçimleri arasındaki oy geçişlerini gösteren ve KONDA için hazırladığı aşağıdaki grafik de partilerin oylarındaki artış ve azalmalarla beraber oyların partiler arasındaki geçişlerini gösteriyor. Çilek Ağacı'nın grafiğin dayanağı olan ekolojik çıkarım yöntemiyle yaptığı diğer analizler raporun daha sonraki sayfalarında "Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Oy Tercihlerinde Geçişler" bölümünde bulunabilir.

Oy Geçişleri 7 Haziran 2015 – 24 Haziran 2018

100.000 altı geçişler gösterilmiyor.

çilek ağacı ©2018 cilekagaci.com

3.8. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sonuçları

24 Haziran Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde seçime katılım yüzde 88,2, katılmayanlar yüzde 11,8 oranında gerçekleşti. Geçersiz oylar kullanılan oylar içinde yüzde 2,2, toplam seçmen içinde yüzde 2 oranında oldu.

Seçime katılan ve geçerli oyların yüzde 52,4'ünü alan Erdoğan'ın oyları katılmayan ve geçersiz oy kullanan seçmenler dahil toplam seçmenin yüzde 45,2'si idi.

Cumhurbaşkanı adayları	KONDA		Seçim Sonucu	
Recep Tayyip Erdoğan	45,4	51,9	45,2	52,4
Muharrem İnce	24,5	28,0	26,5	30,8
Selahattin Demirtaş	9,0	9,0	7,2	8,3
Meral Akşener	7,9	10,2	6,4	7,4
Temel Karamollaoğlu	0,6	0,7	0,8	0,9
Doğu Perinçek	0,1	0,1	0,2	0,2
Kararsız / Oy kullanmayacak Seçime katılmayan / Geçersiz oy	12,4		13,8	
	100,0	100,0	100,0	100,0

M. İnce toplam seçmenin yüzde 26,5'inin oyunu alırken, bu oyların geçerli oylar içindeki payı yüzde 30,8 oranındaydı. S. Demirtaş ve M. Akşener ise kendi partilerinin oylarından geride oy almışlardır.

2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimiyle karşılaştırıldığında en önemli farklılık seçime katılım oranlarında görülüyor. 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimindeki seçimlere katılmayanların oranı yüzde 26,2 iken, 2018'de bu oran yüzde 11,8 oranına düşmüştür.

Adaylar	2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi		2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi		Adaylar
Katılmayan	11,8			26,2	Katılmayan
Geçersiz oy	2,0			1,3	Geçersiz oy
R.T. Erdoğan	45,2	52,4	51,6	37,5	R.T. Erdoğan
M. İnce	26,5	30,8			-
M. Akşener	6,4	8,3			-
-			38,6	27,9	E. Ihsanoğlu
S. Demirtaş	7,2	7,4	9,8	7,1	S. Demirtaş
T. Karamollaoğlu	0,8	0,9			-
D. Perinçek	0,2	0,2			-
	100,0	100,0	100,0	100,0	

R. T. Erdoğan geçerli oyların 2018'de yüzde 52,4'ünü, 2014'de yüzde 51,6'sını almış görünse de toplam seçmen içindeki oy oranı 2018'de yüzde 45,2, 2014'de yüzde 37,5'tir.

M. İnce geçerli oyların yüzde 30,8'ini, toplam seçmenin ise yüzde 26,5'inin oylarını almıştır.

Adaylar	Seçimler			Parti
	CB Seçimi	CB – Mvk farkı	Mvk. Seçimi	
R.T.Erdoğan	45,2	-1,3	36,9	Ak Parti
			9,6	MHP
M. İnce	26,5	6,9	19,6	CHP
S. Demirtaş	7,2	-2,9	10,1	HDP
M. Akşener	6,4	-2,2	8,6	İyi Parti
T. Karamollaoğlu	0,8	-0,4	1,2	SP
D. Perinçek	0,2	0,0	0,2	VP
		-0,4	0,4	Diğer
Seçime katılmayan / Geçersiz oy	13,8	0,5	13,3	Seçime katılmayan / Geçersiz oy
Toplam	100,0	0,0	100,0	

Cumhurbaşkanı adayları ve destekleyen partilerin oyları arasındaki farklara bakıldığında, Erdoğan'ın Cumhur İttifakı oyunundan 1,3 puan geride kaldığı görölmektedir.

M. İnce CHP'den 6,9 puan fazla oy alırken, muhalif bloktaki tüm partilerin seçmenlerinden de oy aldığı anlaşılmaktadır.

4. MİLLETVEKİLİ VE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ OY TERCİHLERİNDE GEÇİŞLER

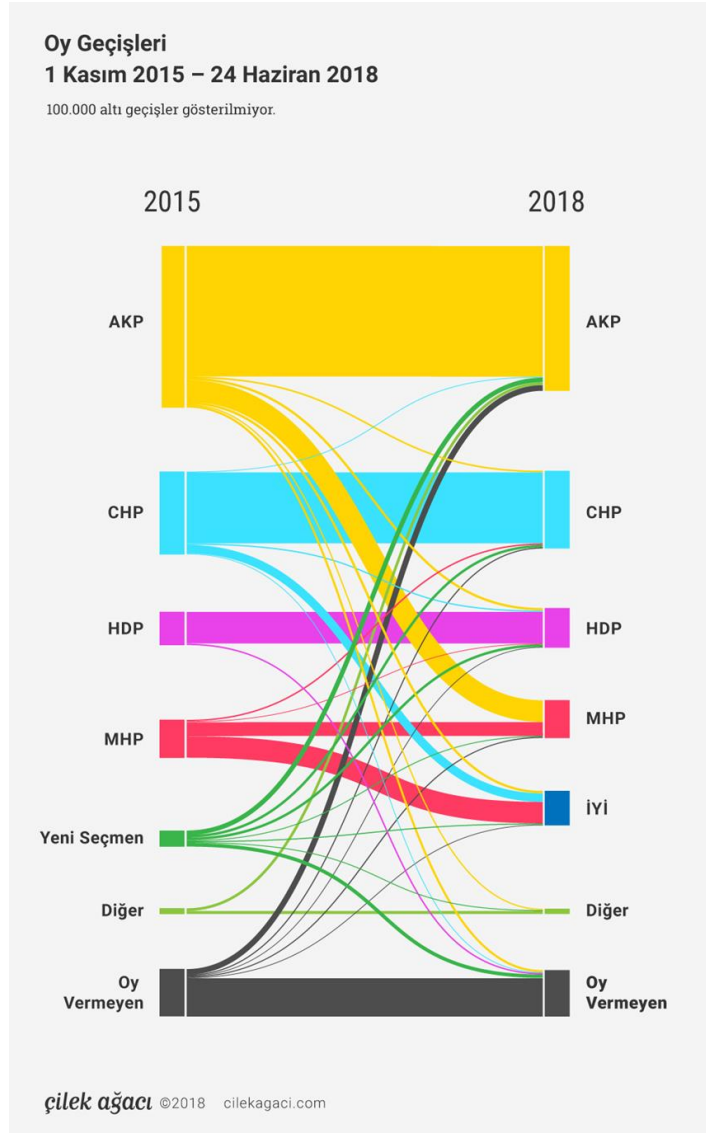
Çilek Ağacı analizi

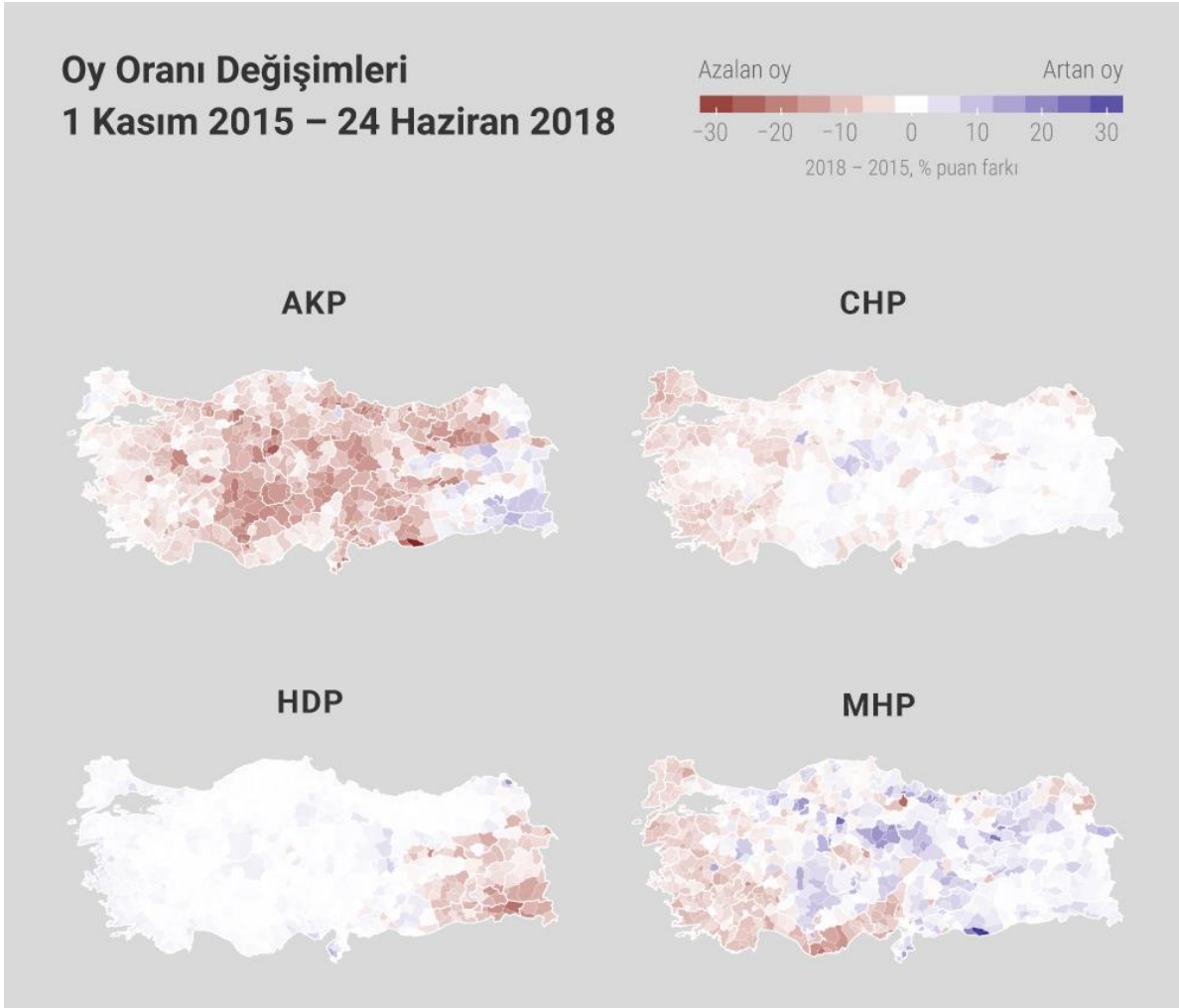
<http://cilekagaci.com/2018/06/30/haziran-2018-secim-analizi-ve-oy-gecisleri/>

Milletvekili seçimindeki oyların 1 Kasım'15 seçimlerindeki oylarla ve milletvekili seçimi oylarının Cumhurbaşkanlığı seçimindeki oylarla ilişkilendirilmelerine dair olan bu bölümde Çilek Ağacı ekibinin hesaplama ve analizlerinden geniş bir alıntıya yer verilmiştir. Çilek Ağacı hesaplama yöntemi ve analizin bulgu ve yorumlarına dair rapora yukarıdaki linkten ulaşılabilir.

2015 – 2018 Milletvekili seçimleri oy geçişleri

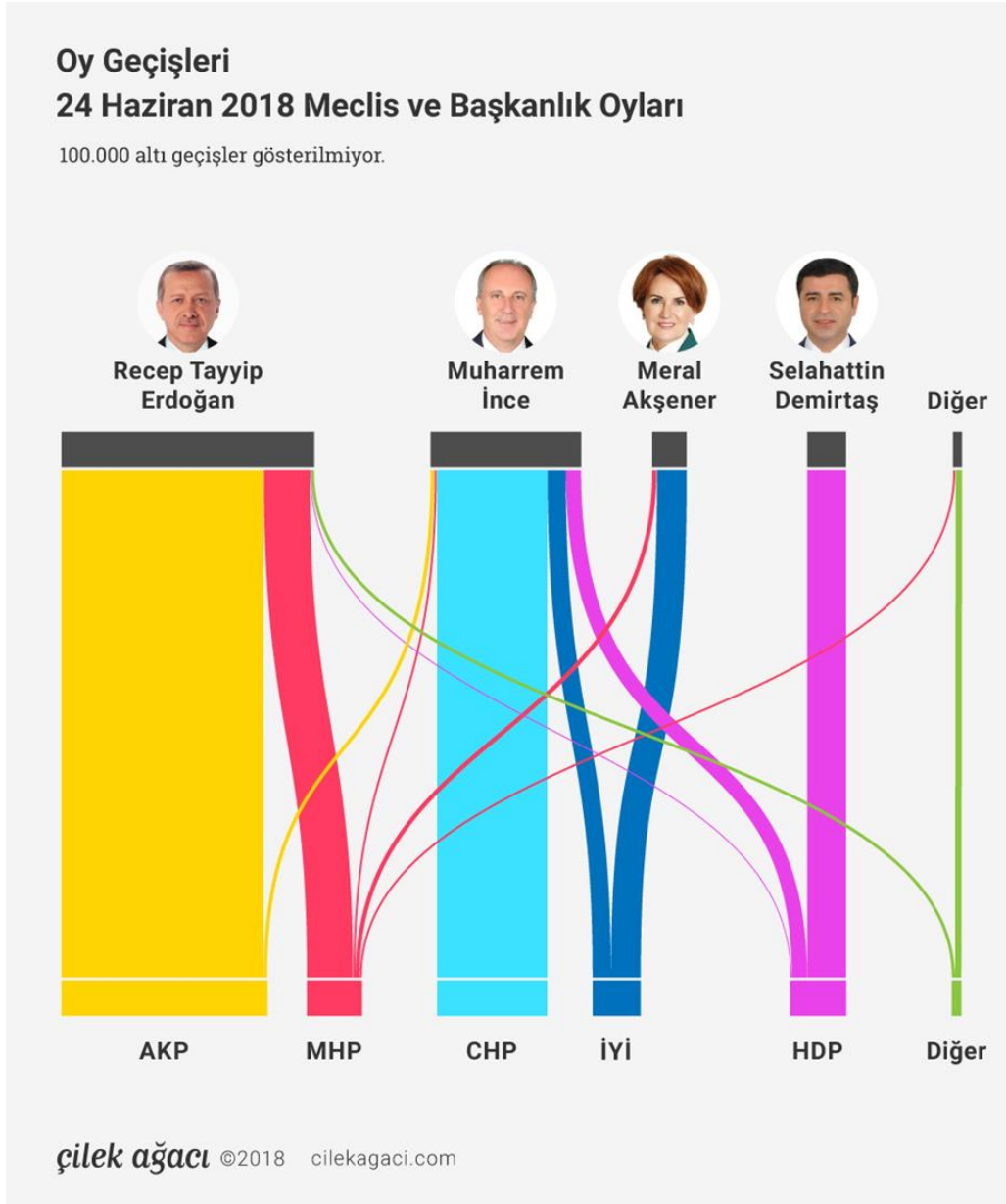
Sayısal analizimize göre Kasım 2015 Seçimleri'nde MHP'ye oy veren seçmenin sadece üçte biri tekrar MHP'ye oy verdi. Yarısından çoğu ise 2018 seçimlerinde İyi Parti'yi destekledi. MHP'nin oy oranlarında 2015 Kasım'a göre bir düşme olmamasının sebebi ise 2015'te AK Parti'ye oy veren seçmenlerinin neredeyse %15'inin 2018'de MHP için oy kullanmış olması.

2018 Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri oy tercihleri

2018 seçimlerine odaklanıp seçmenlerin parti ve Cumhurbaşkanlığı tercihleri arasındaki ilişkiye baktığımızda iki nokta dikkatimizi çekiyor. Bunlardan ilki Recep Tayyip Erdoğan'ın hem AK Parti hem de MHP seçmeninin ezici bir çoğunluğunu konsolide ederek ilk turda seçimi kazanması. 2018'de MHP'ye oy verenlerin yarısından çoğunun Kasım 2015 seçiminde AK Parti'ye oy vermiş olması bu durumu yaratan en önemli faktörlerden biri. Diğer bir ifadeyle, 2018 Genel Seçimleri'nde MHP'ye oy veren seçmen kitlesi bir önceki seçimde AK Parti tabanı içerisinde yer almış ve muhtemelen Erdoğan'a yakın duran bir oy tercihi geçmişine sahip.

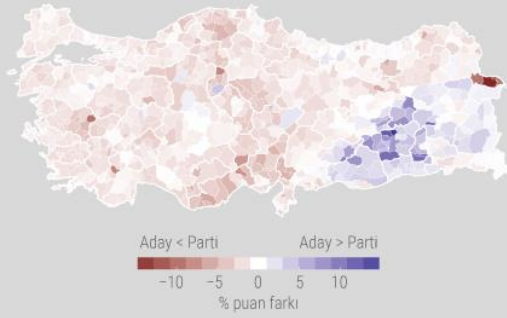
İkinci dikkat çekici nokta Muharrem İnce'nin %30 oy oranı ile kısa süreli bir seçim kampanyasının ardından yakalamış olduğu güçlü yükseliş. Bu başarıyı İnce'nin kendi partisi dışındaki seçmen tabanından aldığı destekle açıklayabiliriz. CHP seçmeninin neredeyse firesiz İnce'yi desteklemesinin yanı sıra İnce'nin hem seküler milliyetçi İyi Parti hem de sosyalist ve azınlık hakları savunucusu HDP tabanından oy topladığını görüyoruz.

Selahattin Demirtaş ve Meral Akşener'in kendi partilerine nazaran daha düşük oy almalarının sebebinin seçmenlerin, belki de ikinci turda Erdoğan'a güçlü bir mesaj verme amacıyla ve umuduyla, İnce'yi desteklemeleri olduğunu tahmin ediyoruz. Çıkarımlarımıza göre Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nde her dört HDP seçmeninden biri ve her üç İyi Parti seçmeninden biri Muharrem İnce'ye oy verdi.

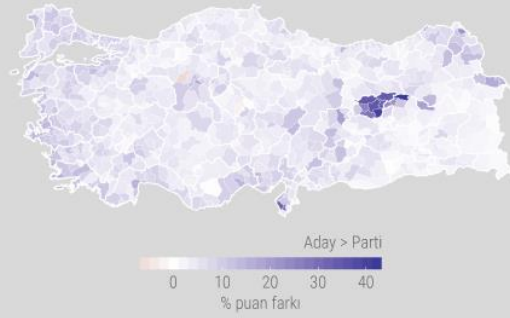
Harita 2'de gözlediğimiz bölgesel örüntüler oy geçişleri analiziyle elde ettiğimiz bu sonuçları doğrular nitelikte.

Cumhurbaşkanı Adayı – Parti Oy Oranı Farkları 24 Haziran 2018

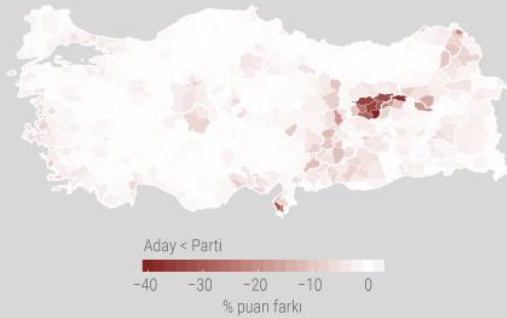
Erdoğan – Cumhuriyet İttifakı

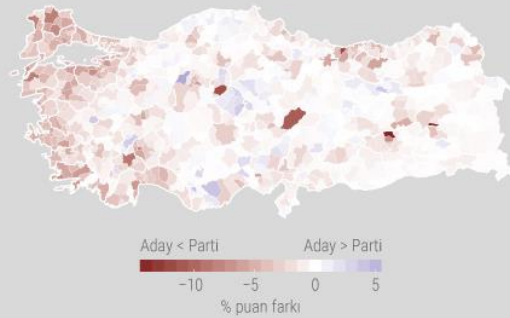
İnce – CHP

Demirtaş – HDP

Akşener – İYİ

çilek ağacı ©2018 cilekagaci.com

2018 Genel Seçimleri’nde Erdoğan ve Cumhuriyet İttifakı’nın oyları arasındaki makasın Erdoğan lehine en çok açıldığı ilçeler Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde. Ülkenin geri kalanında ilçe bazında Erdoğan ve Cumhuriyet İttifakı oylarının birbirine çok yakın olduğunu gözlemliyoruz. Erdoğan’ın Güneydoğu Anadolu’da Cumhuriyet İttifakı’nın da üstünde oy aldığı ilçeleri incelediğimizde bir kısmında bağımsız adayların, bir kısmında HÜDAPAR ve SP gibi muhafazakâr İslamî partilerin de oy aldığını gördük. Sadece Güneydoğu Anadolu ilçeleri üzerinde bu parti oylarını da ayrı kategoriler olarak kullandığımız oy geçişi simülasyonları bu şüphemizi doğruladı. Erdoğan’ın Güneydoğu’da Cumhuriyet İttifakı’nın üzerinde aldığı oyların önemli bir kısmının HÜDAPAR, SP, ve bazı bağımsız adaylara oy veren seçmenlerden geldiğine inanıyoruz. Ancak elimizdeki ilçe seviyesindeki oy verisi bu soruya kesin bir cevap vermek için yetersiz.

İnce'nin cumhurbaşkanlığı ve CHP'nin milletvekili oyları arasındaki fark ise kıyı Ege, Marmara ve Kıyı Akdeniz'in metropolitan alanlarında yoğunlaşıyor. İnce'nin bu bölgelerde yaşayan HDP'ye ve İyi Parti'ye oy vermiş seçmenlerin bir kısmını ikna ettiği anlaşılıyor.

Demirtaş Türkiye genelinde neredeyse her ilçede HDP'nin oy oranının altında kaldı. Bu gözlem, oy geçişi analizimizin ortaya koyduğu HDP'ye oy veren seçmenlerin dörtte birinin İnce'ye oy verdiği çıkarımıyla uyum içerisinde. Kasım 2015'te CHP'ye oy vermiş seçmenler arasında HDP'ye geçişin çok sınırlı olduğunu hatırlarsak ve İnce'nin Güneydoğu'da dahi CHP'nin üstünde oy aldığını göz önünde bulundurursak, HDP'nin hem batıdaki hem de Güneydoğu'daki seçmenleri arasında İnce'ye destek veren ciddi bir kesim olduğu sonucuna varıyoruz.

HDP'nin 2015 Kasım'da Türkiye genelinde gösterdiği oy artışlarını bu seçimde muhafaza etmesi ve geliştirmesi dikkat çeken başka bir bulgu. Örneğin HDP'nin %10 ve üzerinde oy aldığı ilçe sayısı 2015 Kasım seçimlerinden bugüne 192'den 230'a çıktı. HDP'nin tabanının coğrafi olarak genişlediğini gösteren başka bir bulgu HDP'nin oy deposu sayılabilecek, partinin en çok sayıda oy aldığı ilçelerin toplam oyları arasındaki payının azalması. 2015'te HDP'nin en çok sayıda oy aldığı 20 ilçe toplam oylarının %28,2'ine kaynaklık ederken, bu oran 2018'de %26,2'ye düştü. Bu düşüşü HDP tabanının coğrafi olarak genişlemesiyle olumlu bir açıdan yorumlayabilirsek de, düşüş miktarının sadece %2 olması olası bir taban genişlemesinin sınırlı olduğunu hatırlatıyor.

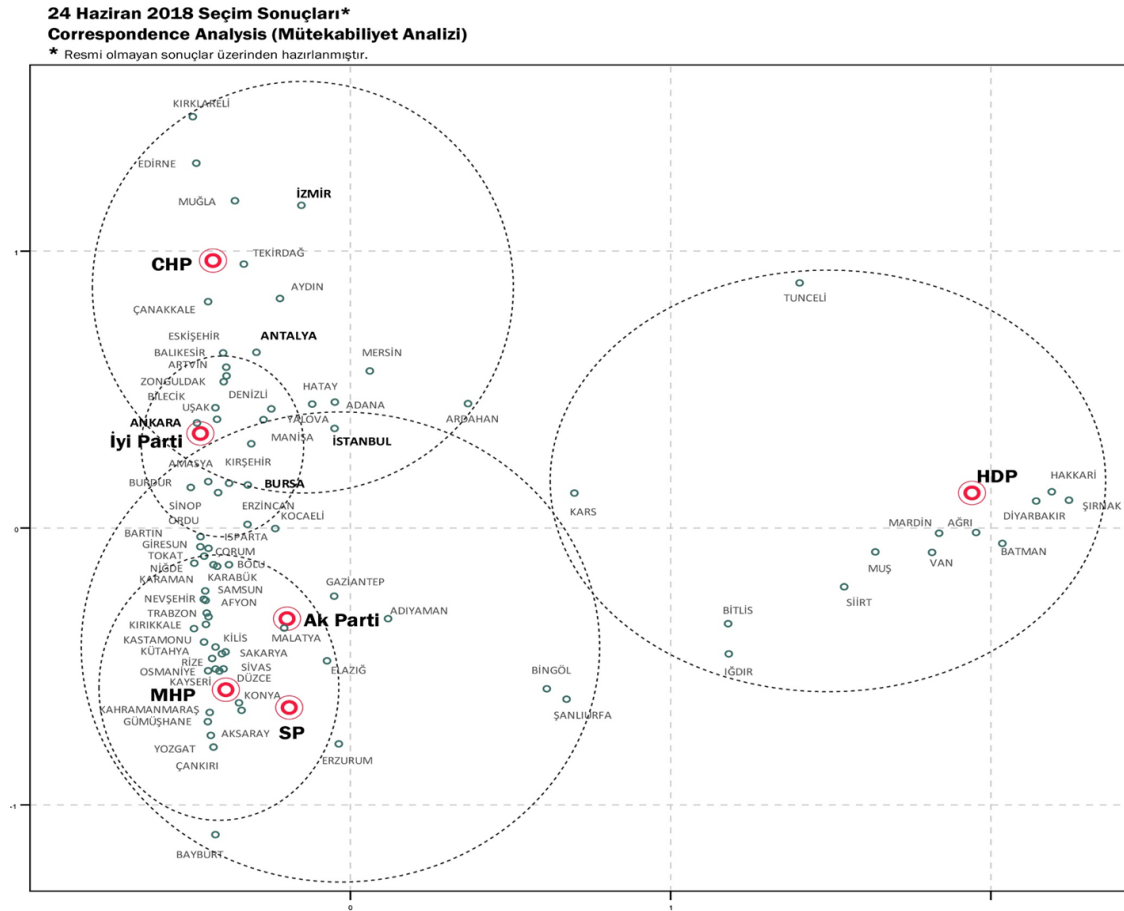
Sonuç olarak yeni yönetim sisteminin getirdiği çift oy pusulası ile hem iktidar hem muhalefet kanadında kurulan baraj ittifakları seçmenlere tercihlerini daha incelikli ve etkin bir şekilde ifade olanağı sağladı. Bunun bir sonucu olarak da Türk milliyetçiliğinin farklı tonlarının mecliste temsili gerçekleşti. Milliyetçi ideolojiye yaslanmış partilerin toplamda yüzde 21 oy ile parlamentoda temsil edilmesinin hem AK Parti hem de CHP'nin mevcut siyasi pozisyonlarını gözden geçirmesine vesile olacağını öngörmek zor değil.

5. GENEL SEÇİM OYLARININ ANALİZLERİ

5.1. Toplumsal Analiz

5.1.1. 24 Haziran sonuçlarının toplumsal yerleşimi

İllerin 24 Haziran seçim sonuçlarına mütakabiliyet analizi (*correspondence analysis*) uygulandığında aşağıdaki grafik oluşmaktadır. Kullanılan analiz modeli, illeri ve her bir ilde partilerin oylarını birbirleriyle ilişkilerine göre kartezyen düzleme yerleştiriyor. Bu sayede tıpkı uzay boşluğunda bir yıldız haritası elde ediyoruz. Yıldız haritasına benzer bu grafiği anlamlandırmak için eksenler, işaretler tarafımızdan konulmuştur.

Bu grafiğin yatay eksenini tanımlayan unsurun etnik aidiyet olduğu açıktır. Sağ taraftaki iller HDP'nin ülke ortalamasından oldukça yukarıda oy oranlarına ulaştığı illerdir. Sağ taraftaki iller aynı zamanda Kürt seçmenin de yoğun olduğu illerdir.

Dikey eksenindeki illerin dağılımına bakıldığında ise farklı parametreler tanımlamak mümkündür. Eksenin üst tarafındaki iller CHP'nin, alt tarafındaki iller de Ak Parti'nin oylarının ülke ortalamasının üzerinde seyrettiği illerdir. Eksenin oluşturan ikinci bir parametre kentleşme ve metropolleşmenin yoğunluğudur ve eksenin üst tarafındakiler kentleşme ve metropolleşme bakımından daha ileride olan illerdir. Üçüncü bir parametre illerin eğitim seviyeleri ve hatta sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri olarak tanımlanabilir. Dördüncü parametre ise KONDA

bulgularıyla not edersek dindarlık seviyesinin yukarıdan aşağıya doğru yoğunlaştığı iller demek mümkündür.

Dolayısıyla illerin oy dağılım örüntüleri üzerinde yerleştikleri bu fotoğrafı açıklayan yatay eksen etnik aidiyet, dikey eksen ise kentleşme ve sosyoekonomik gelişmişlik seviyesidir. Bu eksenler üzerinden bakıldığında Ak Parti sosyoekonomik gelişmişliğe göre sıralamada gelişmişlik seviyesi daha geride olan illerde, CHP ise daha ileride olan illerde yoğunlaşmaktadır. HDP ise bilindiği gibi Kürtlerin yoğun olduğu illere yerleşmektedir.

İlginç görüntülerden birisi MHP ile İyi Parti'nin sosyoekonomik bakımdan ülke ortalamasında olan illere birbirinin simetrisinde yerleşmeleridir. İyi Parti sosyo-ekonomik bakımdan ülke ortalamasındaki ortaüstüne MHP ise ortaaltına yerleşmiş görünmektedir.

5.1.2. Parti seçmenleri profilleri

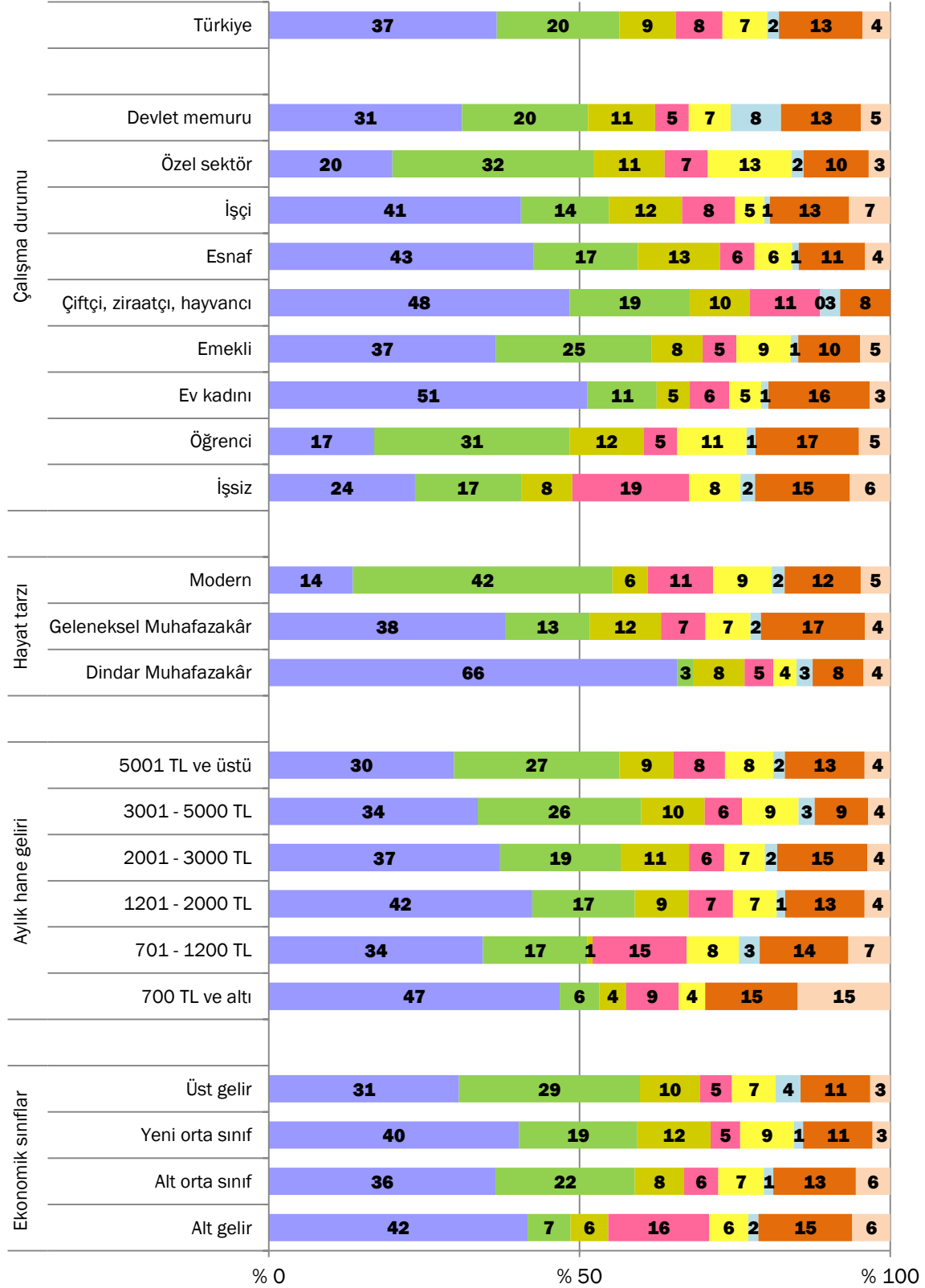
Analizin ortaya çıkardığı bu grafiğin ima ettiği karakteristik nedeniyle sandık sonuçlarını analiz ettiğimiz bu bölümde KONDA bulgularını da ele almak gerekiyor. 9-10 Haziran 2018 tarihinde seçim öncesinde son yaptığımız araştırmanın bulgularıyla parti tabanlarının profillerine bakıldığında dikkate değer olan ve değişmeden uzun süredir devam eden temel karakteristik ortaya çıkıyor:

- ✓ Ak Parti kadınlardan, yaşlılardan, lise altı eğitilmişlerden, Dindar Muhafazakâr hayat tarzına sahip olanlardan, orta gelir dilimlerinden ve orta sınıftan ülke ortalamasında aldığından daha yüksek oy alıyor.
- ✓ CHP erkeklerden, yaşlılardan, üniversite eğitilmişlerden, Modern hayat tarzında olanlardan, üst gelir gruplarından ve üst sınıflardan ülke ortalamasında aldığından daha yüksek oy alıyor.
- ✓ MHP erkeklerden, gençlerden, lise eğitilmişlerden, Geleneksel Muhafazakâr hayat tarzına sahip olanlardan kendi ortalamasından daha fazla oy alıyor.
- ✓ İyi Parti gençlerde, üniversite eğitilmişlerde ve geleneksel hayat tarzına sahip olanlarda görece daha yüksek oy alıyor.
- ✓ HDP ise esas itibarıyla Kürtlerde öne çıkıyor.

Parti seçmenlerinin profiline dair bulgu ve analizler, dört partinin de doğrudan tercihlerdeki oranları değişiyor olsa da son beş yıldır her araştırmada gözlediğimiz kimi demografik, ekonomik, sosyolojik ve kültürel kümelere, bir bakıma kimliklere sıkışmış oldukları fotoğrafın tekrarlanmış olduğunu teyit ediyor. Yalnızca bu son araştırmadan değil, 8 yıllık bir KONDA Barometresi dizisinin bulgularından yola çıkılarak yapılan bu tespit 24 Haziran il seçim sonuçları örüntüsü üzerinden yapılan mütekabiliyet analiziyle de örtüşüyor.

Parti Yandaş Profilleri

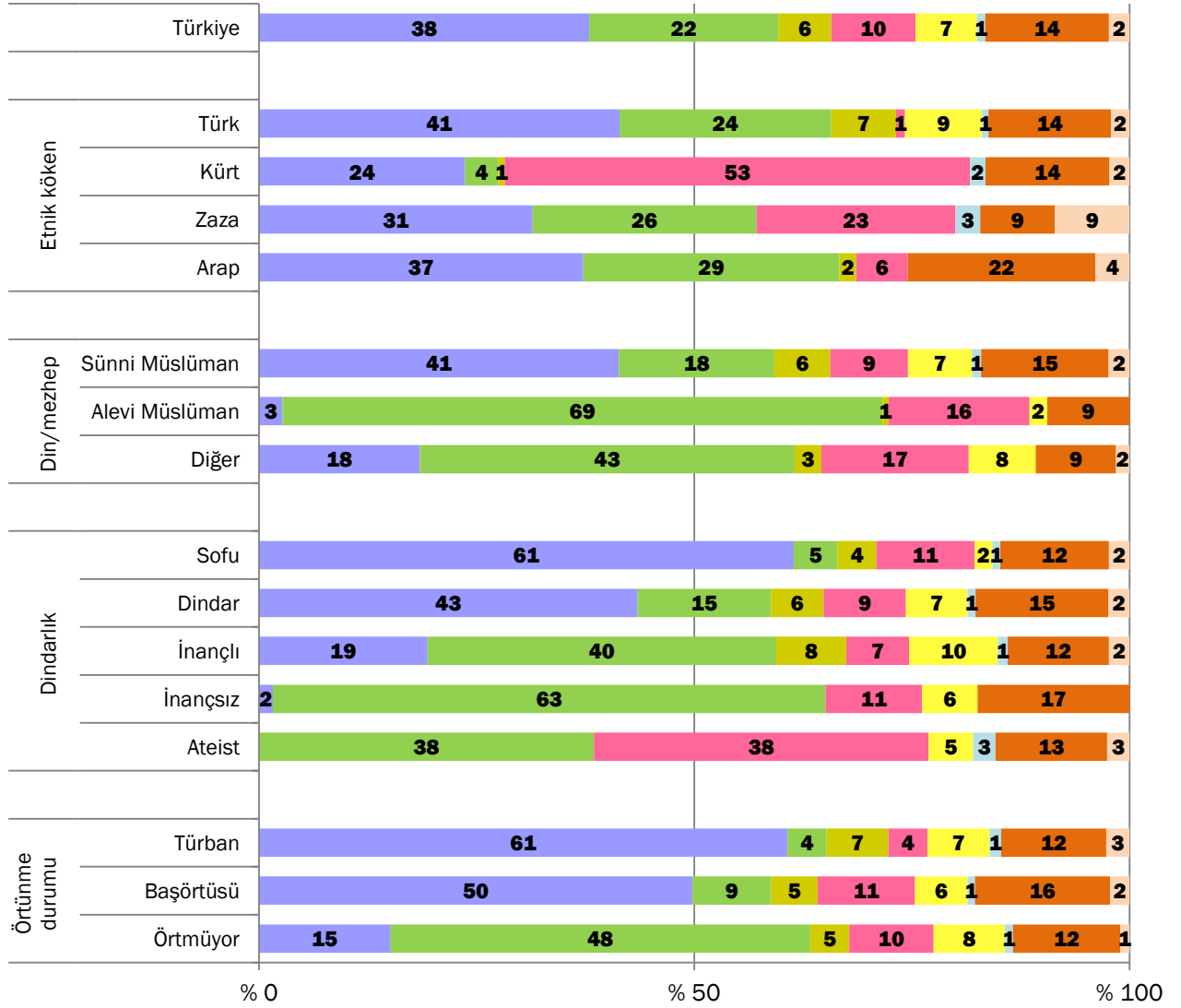
■ Ak Parti ■ CHP ■ MHP ■ HDP ■ İyi Parti ■ D. Partiler ■ Kararsız ■ Oy kull.

Parti Yandaş Profilleri

■ Ak Parti ■ CHP ■ MHP ■ HDP ■ İyi Parti ■ D. Partiler ■ Kararsız ■ Oy kull.

5.2. Seçmen Büyüklük Kümelerine Göre Analiz

5.2.1. Seçmen büyüklük kümelerinde partiler

Mütekabiliyet analizinin ardından bu bölümde seçim sonuçlarına farklı gözle bakıyor ve seçmen sayılarından yola çıkarak illeri gruplayarak dört küme oluşturup her bir kümedeki partilerin oy performanslarını analiz ediyoruz. Bu türden bir gruplama aynı zamanda seçmen sayıları kadar o illerin ve kümelerin kentleşme ve metropolleşme süreçlerinde bulundukları aşamayı ve buradan yola çıkarak bulunduğu aşamadaki yerine, konumuna göre seçmen davranışı hakkında ipuçları aramayı da mümkün kılıyor.

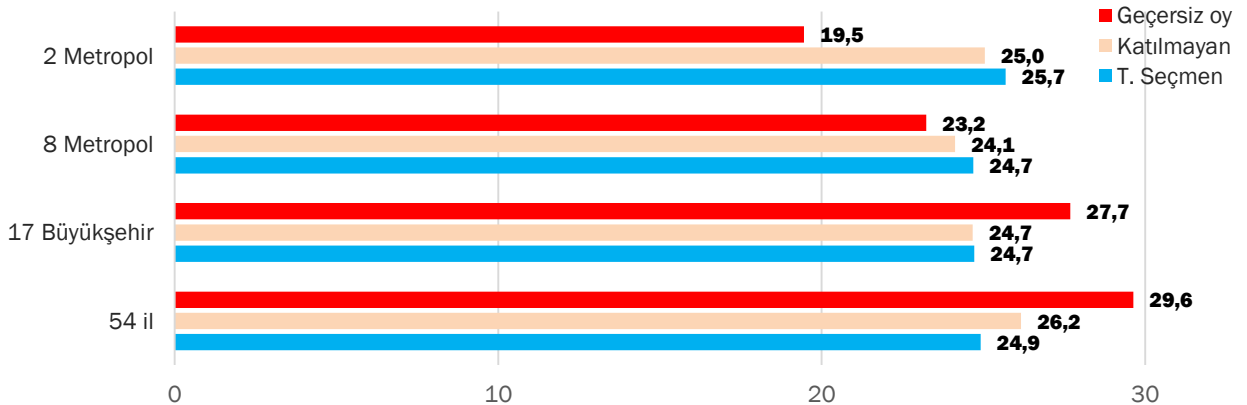
Böylesi bir bakış açısıyla oluşturduğumuz dört küme aşağıdaki tabloda görülüyor.

Küme	Seçmen büyüklüğü	Kümedeki toplam seçmen sayısı	Ülke top. seç. içinde küme %
2 Metropol	seçmen > 4 milyon	14,8 milyon	25,7
8 Metropol	1,2 milyon < seçmen < 4 milyon	14,2 milyon	24,7
17 Büyükşehir	0,6 milyon < seçmen < 1,2milyon	14,3 milyon	24,7
54 İl	seçmen < 0,6 milyon	14,4 milyon	24,9
Türkiye	-	56,3 milyon	100

Küme	İller
2 Metropol	Ankara, İstanbul
8 Metropol	Antalya, Adana, Bursa, İzmir, Gaziantep, Konya, Kocaeli, Mersin
17 Büyükşehir	Aydın, Balıkesir, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Hatay, K.Maraş, Manisa, Muğla, Sakarya, Samsun, Kayseri, Ordu, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon, Van
54 İl	Diğer iller

Seçmenlerin, seçime katılmayanların ve geçersiz oyların seçmen büyüklüğüne göre oluşturulan 4 kümeye nasıl dağıldığına bakıldığında, geçersiz oy oranlarının 17 büyükşehir ve 51 ilden oluşan kümelerde görece yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşılık seçime katılım oranları, seçmenlerin dağılımı ile paralel seyretmektedir.

Seçmenlerin, seçime katılmayanların ve geçersiz oyların kümelere dağılımı

Bu dört küme içinde partilerin performanslarındaki farklılaşmalara bakıldığında ise bazı dikkat çekici noktalar öne çıkmaktadır.

	Katılmayan	Geçersiz	Ak Parti	MHP	İyi Parti	CHP	HDP	Diğer	Toplam
2 Metropol	11,2	1,4	36,8	8,4	8,0	23,0	9,6	1,7	100,0
8 Metropol	11,3	1,7	34,8	9,3	10,1	22,8	8,3	1,7	100,0
17 Büyükşehir	11,5	2,0	36,6	9,6	8,8	18,3	11,4	1,9	100,0
54 İl	12,1	2,1	39,4	11,3	7,7	14,2	11,3	1,9	100,0
TÜRKİYE	11,5	1,8	36,9	9,6	8,6	19,6	10,1	1,8	100,0

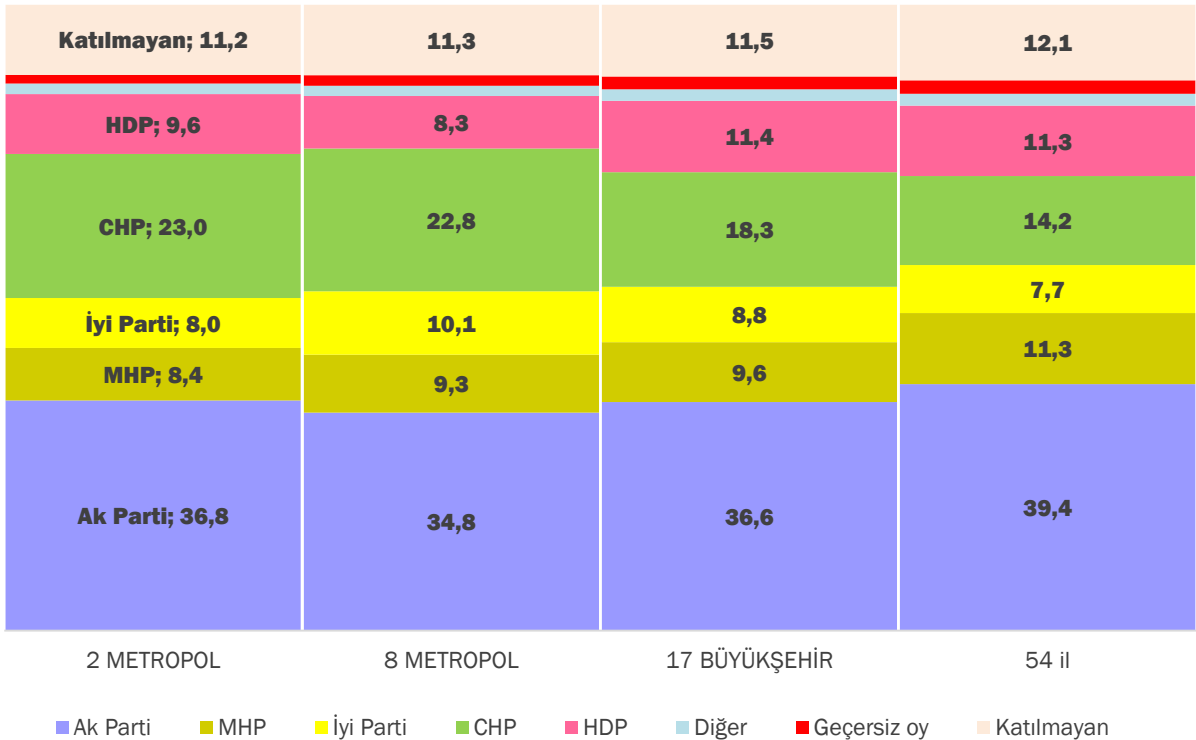
Ak Parti 54 ilden oluşan son kümede ülke ortalamasının üstünde, 8 metropolden oluşan ikinci kümede ise ülke ortalamasının altında oy almıştır. 2 metropol ve 17 büyükşehirde ise ülke ortalamasındadır.

CHP 2 büyük metropolde en yüksek seviyesine çıkmakta (yüzde 23), aşağı kümelere doğru indikçe, yani seçmen büyüklüğü azaldıkça oyu azalmaktadır. Bir bakıma kırlarda ve kentlerde ortalamasının altında, metropollerde ortalamasının üzerinde oy aldığı söylenebilir.

MHP ise CHP oylarının seyrini tersten yaşamakta, kırlarda ve kentlerde oy oranı yükselirken metropollerde gerilemektedir. HDP de MHP'ye benzer seyrile kırlarda ve kentlerde görece daha yüksek oranlara ulaşmaktadır.

İyi Parti ise bu dört kümede de paralel oy alırken, 8 metropolde biraz daha yüksek oy almış.

Seçmen büyüklük kümelerinde seçim sonuçları

5.2.2. Seçmen büyüklük kümelerinde oy kazanımları ve kayıpları

Seçmen büyüklüklerine göre oluşturulan dört kümedeki 1 Kasım'15 ve 7 Haziran'15'e göre oy kayıp ya da kazanımlarına bakıldığında;

Ak Parti 1 Kasım'a göre dört kümede de ülke ortalamasına (5,9 puan) paralel oy kaybetmiş, 7 Haziran'15'e göre ise yine ülke ortalamasına (2,8 puan) paralel oy kazanmış.

CHP 1 Kasım'15'e göre 2,2 puan düşmüş ve metropollerde biraz daha fazla, büyükşehir ve diğer illerde biraz daha az oy kaybederken, 7 Haziran'a göre (1,5 puan düşmüş) dört kümede de benzer oranlarda oy kaybetmiş.

MHP hem 1 Kasım'15'e göre (0,7 puan düşmüş), hem de 7 Haziran'a göre (4,2 puan düşmüş) 8 metropolden oluşan ikinci kümede daha yüksek oranda olmak üzere oy kaybetmiş.

HDP 1 Kasım'15'e göre (0,9 puan artmış) metropollerde daha fazla büyük şehir ve diğer illerde biraz daha düşük oy kazanırken, 7 Haziran'a göre (0,7 puan düşmüş) metropollerde kazanırken 17 büyükşehirde oy kaybetmiş.

Bölge	Oy kayıp - kazanç	Ak Parti	MHP	İyi Parti	CHP	HDP	Diğer	Geçersiz	Oy kull.	Toplam
TÜRKİYE	7 Haz.'15'e göre	2,8	-4,2	8,6	-1,5	-0,7	-2,2	-0,9	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,9	-0,7	8,6	-2,2	0,9	-0,4	0,6	-0,8	0,0
2 Metropol	7 Haz.'15'e göre	3,0	-2,3	8,0	-1,2	1,0	-3,4	-3,0	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-6,2	-0,4	8,0	-3,4	1,9	-0,2	0,4	0,0	0,0
8 Metropol	7 Haz.'15'e göre	2,4	-6,1	10,1	-2,2	0,1	-1,9	-0,3	-2,1	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,5	-2,6	10,1	-2,7	1,4	-0,4	0,6	-0,8	0,0
17 Büyükşehir	7 Haz.'15'e göre	2,6	-4,1	8,8	-1,8	-1,6	-1,7	-0,2	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-6,0	-0,4	8,8	-2,0	0,4	-0,4	0,6	-1,0	0,0
54 İl	7 Haz.'15'e göre	-6,0	-0,4	8,8	-2,0	0,4	-0,4	0,6	-1,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,7	0,8	7,7	-0,8	-0,4	-0,7	0,6	-1,6	0,0

5.3. Seçim Sonucu Örüntü Kümelerine Göre Analiz

5.3.1. Seçim sonucu örüntü kümelerine göre partiler

24 Haziran seçimlerinde her bir ilin seçim sonuçlarındaki dağılımı ve örüntüyü esas alarak kümeleme analizi (*clustering analysis*) yapıldığında benzer oy dağılımı örüntülerine sahip illerin bir araya geliyor ve her bir kümenin örüntü bakımından diğerlerinden ayrıştığı 6 farklı il kümesi oluşuyor. Böylesi bir bakış açısıyla oluşturduğumuz altı küme aşağıdaki tabloda görülüyor. 1 Kasım 2015 seçimleri sonrasında da yaptığımız bu analiz¹ Türkiye'deki ekonomik ve kültürel farklarla seçim sonuçları arasındaki ilişkiyi net olarak gösterdiği için bu raporumuzda da tekrarladık. Belki de seçim sonuçları hakkında yorum yapma imkanı bakımından en anlamlı bulgu bu kümeleme analizi sonucunda ortaya çıkıyor.

Küme	Küme özelliği	Kümедeki top. seçmen	Ülke top. seç. içinde küme %
1	Ak Parti hakim parti	7,6 milyon	13,2
2	Ak Parti hakim parti, yanısıra MHP'de var	7,3 milyon	12,5
3	Ak Parti ağırlıklı parti, yanısıra MHP ve İyi Parti de var	1,8 milyon	3,1
4	Ak Parti ağırlıklı parti, yanısıra MHP, İyi Parti ve CHP de var	10 milyon	17,4
5	CHP'nin kendi oyları içinde yoğunluğu yüksek	26,6 milyon	46,0
6	HDP hakim parti	4,5 milyon	7,7

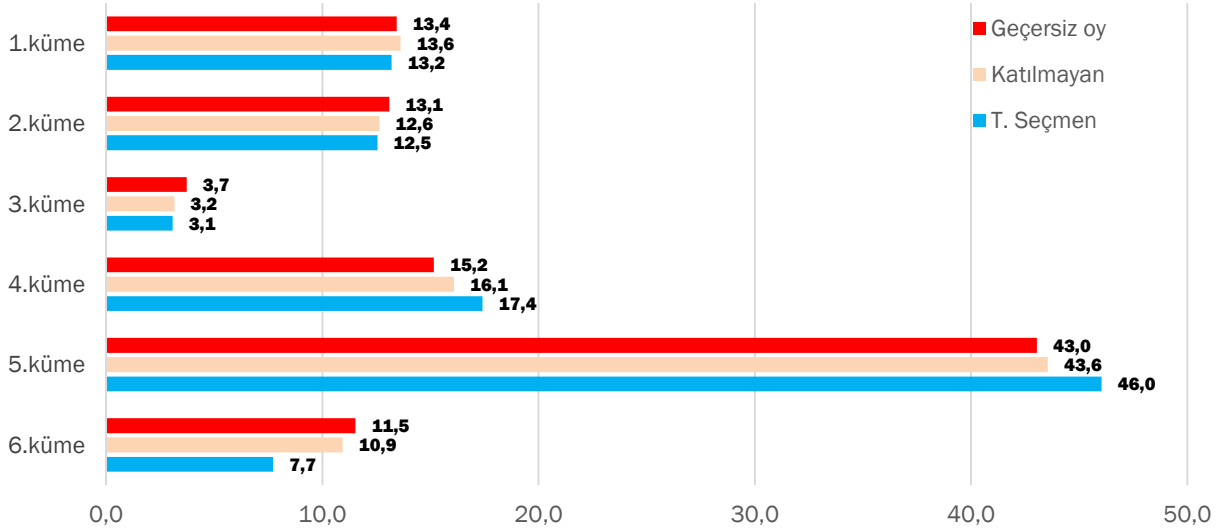
Küme	İller
1	Afyon, Çankırı, Elazığ, Erzurum, Gümüşhane, Kayseri, Konya, Kütahya, Kahramanmaraş, Nevşehir, Şanlıurfa, Yozgat, Aksaray, Bayburt, Kırıkkale, Kilis
2	Adıyaman, Bolu, Çorum, Gaziantep, Giresun, Malatya, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sivas, Trabzon, Karaman, Düzce
3	Burdur, Isparta, Kastamonu, Kırşehir, Niğde, Karabük, Osmaniye
4	Adana, Ankara, Bursa, Erzincan, Kocaeli, Sinop, Tokat, Bartın
5	Amasya, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Çanakkale, Denizli, Edirne, Eskişehir, Hatay, Mersin, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Manisa, Muğla, Tekirdağ, Uşak, Zonguldak, Ardahan, Yalova
6	Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Van, Batman, Şırnak, Iğdır

İlk üç kümede ortak olan karakter Ak Parti'nin neredeyse tek hakim olduğu illerden oluşmalarıdır. 4. küme Ak Parti, CHP ve MHP'nin beraberce var oldukları illerdir. 5. küme CHP'nin kendi oylarının ağırlıklı olduğu, 6. küme de HDP'nin etkin olduğu iller şeklindedir. İlk üç kümenin benzerliğinden dolayı aslında dört farklı il kümesi olduğu da düşünülebilir.

Seçimlere katılım oranının ülke ortalamasından oldukça düşük ve geçersiz oy oranının ülke ortalamasından oldukça yüksek olduğu 6. küme, oyların neredeyse yarısını alan HDP'nin hakim parti olduğu illerin olduğu küme. Diğer kümelerde ise katılım ve geçersiz oylar ülke ortalamasında gerçekleşmiş.

¹ http://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/03/KONDA_1Kas%C4%B1m2015SandikveSecmenAnaliziRaporu.pdf

Seçmenlerin, seçime katılmayanların ve geçersiz oyların siyasi kümelerle dağılımı

Ak Parti oyları 1 ve 2.kümelerde ülke ortalamasının oldukça üzerinde, 3 ve 4. kümelerde ortalamasında, 5. kümede düşük, 6. kümede ise en düşük oranlarına iniyor. MHP ilk dört kümede Ak Parti'nin yanısıra yer alıyor ve ülke ortalamasının üzerinde oy almış. İyi Parti 3 ve 4. kümelerde kendi ülke performansını aşmış.

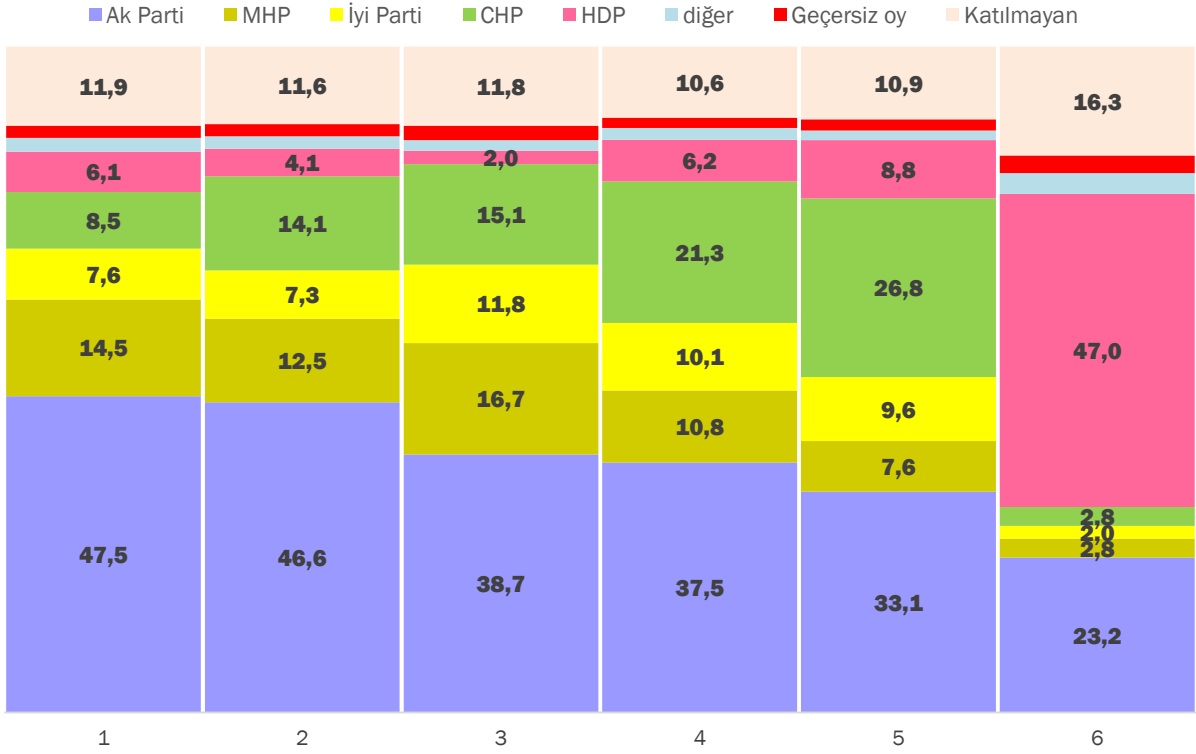
Küme	Katılmayan	Geçersiz	Ak Parti	MHP	İyi Parti	CHP	HDP	Diğer	Toplam
1. Küme	11,9	1,8	47,5	14,5	7,6	8,5	6,1	2,0	100,0
2. Küme	11,6	1,9	46,6	12,5	7,3	14,1	4,1	1,9	100,0
3. Küme	11,8	2,2	38,7	16,7	11,8	15,1	2,0	1,6	100,0
4. Küme	10,6	1,6	37,5	10,8	10,1	21,3	6,2	1,8	100,0
5. Küme	10,9	1,7	33,1	7,6	9,6	26,8	8,8	1,5	100,0
6. Küme	16,3	2,7	23,2	2,8	2,0	2,8	47,0	3,1	100,0
TÜRKİYE	11,5	1,8	36,9	9,6	8,6	19,6	10,1	1,8	100,0

CHP 5. kümede ülke ortalamasından (yüzde 19,6) oldukça yüksek (yüzde 26,8), 4. kümede yüksek (yüzde 21,3) oranlara ulaşmış. Yine de CHP'nin görece var olduğu bu 5. kümedeki Ak Parti oyunun da yüzde 33,1 oranında ve CHP'den yüksek olduğunu da not etmek gerekiyor.

HDP ise 6. kümede hakim parti ve bu kümedeki illerin oylarının yarıya yakını alırken (yüzde 47) ülke ortalamasının (yüzde 10,1) çok üzerinde.

Kümelerde seçim sonuçları

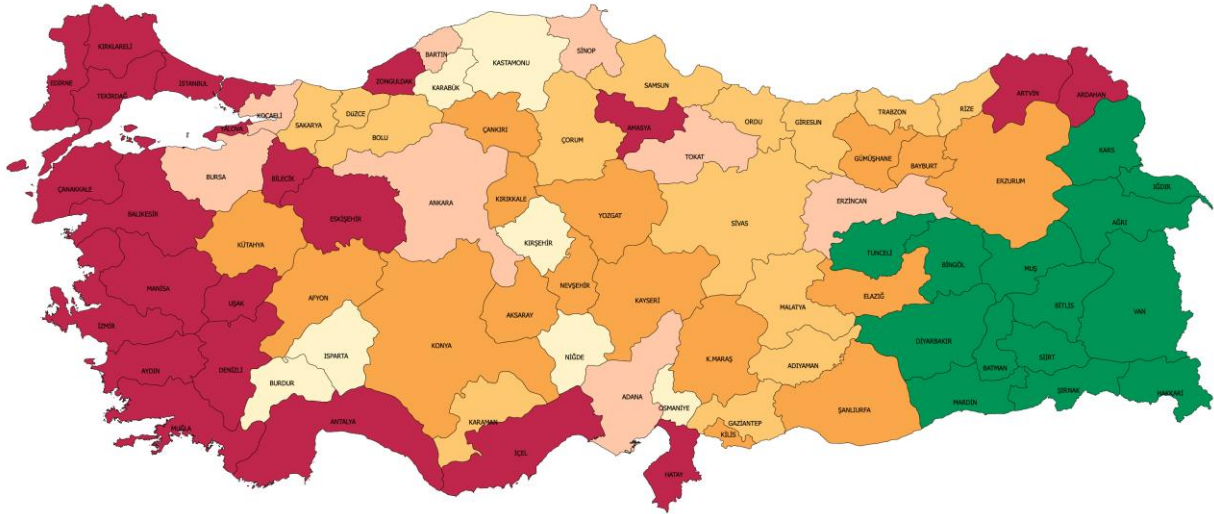

Bu illerin haritalandırdığımızda ortaya çıkan fotoğraf farklı gruplama, kümelerle bakılabiliyor olsa da en anlamlı siyasi fotoğrafı gösteriyor. Seçim sonuçları son 7 yılda yapılan tüm seçim ve referandumlarda olduğu gibi bir kez daha üç farklı siyasi coğrafyaya işaret ediyor.

Bu üç farklı siyasi coğrafya aynı zamanda ekonomik ve kültürel farklılıklarla da örtüşüyor. Birinci coğrafya CHP'nin var olduğu iller kentleşmiş, metropolleşmiş, kentli gündelik pratiklerin ve modern hayat tarzının ağırlıklı olduğu, ekonomik bakımdan gelişmişlik seviyesi ülke ortalamasından yukarıda olan iller. İkinci coğrafya Ak Parti'nin hakim ya da ağırlıklı olduğu, MHP ve İyi Parti'nin de var olabildiği, muhafazakâr hayat tarzının ağırlıklı olduğu, ekonomik gelişmişlik bakımından ülke ortalaması dolayında olan iller. Üçüncü coğrafya ise HDP'nin hakim olduğu, ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesine kıyasla hâlâ geride olan ama aynı zamanda kimlik meselesinin önde olduğu coğrafya.

Bu üç siyasi coğrafyanın hayat tarzı, kültürel meseleler ve ekonomik gelişmişlik seviyesi farklılıkları kadar ihtiyaç ve talepleri de farklı olduğu için farklı siyasi ağırlıklar oluşuyor.

24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları
İl Düzeyinde Siyasi Tercih Profilleri

Kümeler	Katılmayan	Geçersiz Oy	Erdoğan	İnce	Demirtaş	Akşener	Karamollaoğlu	Perinçek	Toplam
1	12,2	2,2	61	12,5	4,4	6,6	1	0,1	100
2	11,9	2,2	58,1	18,9	2	5,8	1	0,2	100
3	12,2	2,7	52,3	20,4	0,9	10,4	0,8	0,2	100
4	10,9	1,8	46,5	29	3,2	7,5	0,9	0,2	100
5	11,2	1,7	39,1	35,6	4,8	6,7	0,6	0,2	100
6	16,6	2,5	27,3	5,8	45,8	1,2	0,6	0,1	100
TÜRKİYE	11,8	2	45,2	26,5	7,2	6,4	0,8	0,2	100

Nitekim CHP'nin ağırlıklı olduğu 5. kümede Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde R. T. Erdoğan'ın oyu yüzde 39,1 ile ülke ortalamasının gerisinde, 16 Nisan'17 referandumunda "evet" oyları yüzde 42,1 ile ülke ortalamasının gerisinde oluşmuş. HDP'nin hakim olduğu 6. kümede R. T. Erdoğan oyu yüzde 27,3 ile ülke ortalamasının çok gerisinde, 16 Nisan'17 referandumunda "evet" oyları yüzde 42,3 ile ülke ortalamasının gerisinde oluşmuş.

Halbuki Ak Parti'nin hakim olduğu 1. kümede R. T. Erdoğan oyları yüzde 71,3, 2. kümede yüzde 67,7, 3. kümede yüzde 61,5 ve 4. kümede yüzde 53,3 oranlarına çıkıyor. Yine bu dört kümede 16 Nisan'17 referandumunda "evet" oyları sırasıyla yüzde 71,1, 2. kümede yüzde 66,5, 3. kümede yüzde 57,7 ve 4. kümede yüzde 54,7 oranlarına çıkıyor.

5.3.2. Seçim sonucu örüntü kümelerinde oy kazanımları ve kayıpları

Bu 6 siyasi kümede 24 Haziran'18 ile 7 Haziran'15 ve 1 Kasım'15 oylarını karşılaştırdığımızda; Ak Parti 1 Kasım'15 oylarından hakim olduğu ilk 2 kümede oldukça kayda değer oy kaybı yaşamış. Birinci kümede 10,9 puan, ikinci kümede 8,9 puan gerilemiş ve bu kayıplar MHP ve İyi Parti'ye gitmiş. 3. ve 4. kümelerde sırasıyla 6,9 ve 6,5 puan gerilemiş ve o kayıpların önemli kısmı İyi Parti'ye gitmiş.

Küme	Oy kayıp – kazanç	Ak Parti	MHP	İyi Parti	CHP	HDP	Diğer	Geçersiz	Oy kull.	Toplam
TÜRKİYE	7 Haz.'15'e göre	2,8	-4,2	8,6	-1,5	-0,7	-2,2	-0,9	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,9	-0,7	8,6	-2,2	0,9	-0,4	0,6	-0,8	0,0
1.Küme	7 Haz.'15'e göre	1,0	-3,2	7,6	0,8	-1,5	-1,6	-0,7	-2,4	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-10,9	3,1	7,6	0,7	0,3	-0,5	0,5	-0,9	0,0
2.Küme	7 Haz.'15'e göre	1,7	-1,0	7,3	-1,4	-0,3	-2,1	-0,2	-4,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-8,9	3,5	7,3	-0,8	0,8	-0,5	0,6	-1,9	0,0
3.Küme	7 Haz.'15'e göre	1,7	-8,3	11,8	-1,3	0,1	-1,8	-0,3	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-6,9	-2,4	11,8	-0,5	0,4	-1,3	0,6	-1,7	0,0
4.Küme	7 Haz.'15'e göre	2,1	-5,1	10,1	-2,6	0,5	-2,8	-0,4	-1,9	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-6,5	-1,3	10,1	-3,3	1,4	-0,4	0,5	-0,4	0,0
5.Küme	7 Haz.'15'e göre	3,3	-5,5	9,6	-2,1	0,9	-2,5	-1,8	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-4,2	-2,8	9,6	-3,6	1,8	-0,6	0,5	-0,8	0,0
6.Küme	7 Haz.'15'e göre	7,6	0,2	2,0	1,3	-13,8	0,2	0,7	1,8	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-0,3	1,2	2,0	0,5	-5,5	1,4	0,6	0,1	0,0

Ak Parti'nin 7 Haziran'15'e oylarına kıyasla ilk beş kümede ülke ortalaması (2,8 puan artış) dolayında artışlar gerçekleşmiş. Oylarını bu ortalamayı aşan bir oranda artırdığı bölge ise HDP'nin hakim olduğu 6. bölge (7,6 puan) olmuş.

Oy kayıp ve kazanımları üzerinden bakıldığında Ak Parti'nin hakim olduğu kümelerdeki oy kayıplarının MHP'ye doğru, Ak Parti'nin hakim olmasa da ağırlıkta olduğu kümelerdeki kayıpların MHP ve İyi Parti'ye doğru olduğu dikkat çekmektedir.

HDP hakim olduğu kümede 1 Kasım'a göre 5,5 puan, 7 Haziran'a göre 13,8 puan oy kaybetmiş. Buna karşılık aynı bölgede Ak Parti oyları 7 Haziran'a göre 7,6 puan artarken, 1 Kasım'a göre 0,3 puan azalmış.

Kamuoyunda seçimlerin hemen ardından bölgede HDP'ye oy verenlerin bir kısmının tekrar Ak Parti'ye yöneldiği savı çokça tartışılmıştı. Bu savı irdelersek 1 Kasım oylarından bugüne böyle bir geçiş görülüyor. Fakat 7 Haziran oyları üzerinden bakıldığında HDP'nin oy kaybının bir kısmının Ak Parti'ye doğru olduğunu söylemek mümkün. Seçmen sayısı toplamda 4,5 milyon olan bir küme içindeki bu hareketin 250 bin kişi dolayında olduğunu, bu sayının da seçim oranları üzerinden bakıldığında 0,5 puan civarında Ak Parti'ye oy kayması anlamına geldiğini söylemek mümkün.

5.4. Bölgesel Analiz

5.4.1 Bölgelerde parti performansları

Seçim sonuçlarına mütakabiliyet analizi ve kümeleme analizi sonuçların üzerinden inceledikten sonra, bu bölümde 12 NUTS bölgesi detayında inceliyoruz.

İstatistikî bölge birimleri sınıflandırması

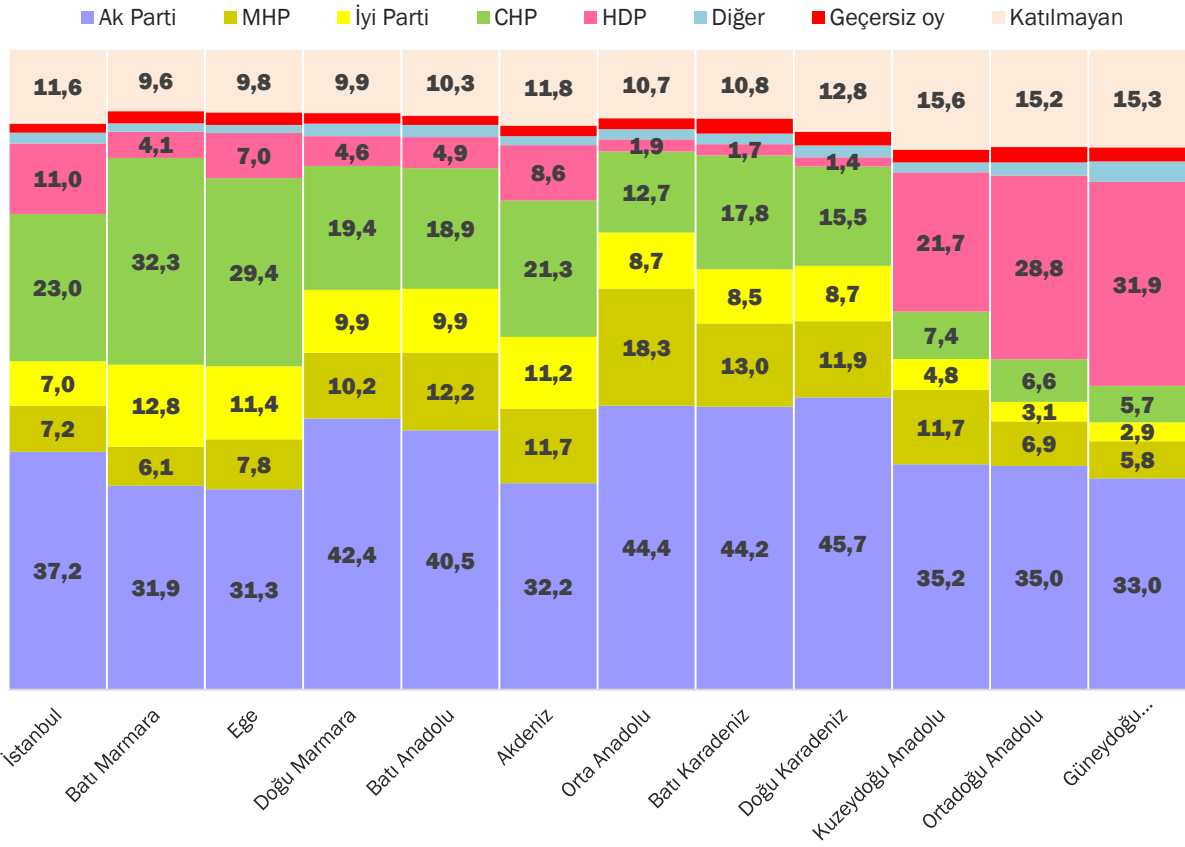

12 bölge esas alınarak hesapladığımızda (seçime katılmayanlar ve geçersiz oylar da dahil) bölgeler bazında oy dağılımı aşağıdaki tabloda ve grafikte görülmektedir.

	Katılmayan	Geçersiz	Ak Parti	MHP	İyi Parti	CHP	HDP	Diğer	Toplam
İstanbul	11,6	1,4	37,2	7,2	7,0	23,0	11,0	1,7	100,0
Batı Marmara	9,6	1,9	31,9	6,1	12,8	32,3	4,1	1,3	100,0
Ege	9,8	1,9	31,3	7,8	11,4	29,4	7,0	1,3	100,0
Doğu Marmara	9,9	1,7	42,4	10,2	9,9	19,4	4,6	2,0	100,0
Batı Anadolu	10,3	1,5	40,5	12,2	9,9	18,9	4,9	1,9	100,0
Akdeniz	11,8	1,7	32,2	11,7	11,2	21,3	8,6	1,4	100,0
Orta Anadolu	10,7	1,7	44,4	18,3	8,7	12,7	1,9	1,6	100,0
Batı Karadeniz	10,8	2,3	44,2	13,0	8,5	17,8	1,7	1,7	100,0
Doğu Karadeniz	12,8	2,1	45,7	11,9	8,7	15,5	1,4	1,9	100,0
Kuzeydoğu Ana.	15,6	2,0	35,2	11,7	4,8	7,4	21,7	1,6	100,0
Ortadoğu Ana.	15,2	2,4	35,0	6,9	3,1	6,6	28,8	2,0	100,0
Güneydoğu Ana.	15,3	2,2	33,0	5,8	2,9	5,7	31,9	3,2	100,0
TÜRKİYE	11,5	1,8	36,9	9,6	8,6	19,6	10,1	1,8	100,0

Bölgelerde seçim sonuçları

Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri hem yüzde 15,2 ila 15,6 oranında seçime katılmayanların, hem de yüzde 2,0 ila 2,4 oranında geçersiz oyların ülke ortalamalarının üzerinde olduğu üç bölge olarak dikkat çekmektedir.

Ak Parti oyları Doğu Karadeniz (45,7), Batı Karadeniz (44,4), Orta Anadolu (44,2), Doğu Marmara (42,4), Batı Anadolu (40,5) bölgelerinde ülke ortalamasının üstündedir. Buna karşılık Ege (31,3), Batı Marmara (31,9), Akdeniz (32,2), Güneydoğu Anadolu (33) bölgeleri de Ak Parti'nin en düşük seviyeye indiği bölgelerdir.

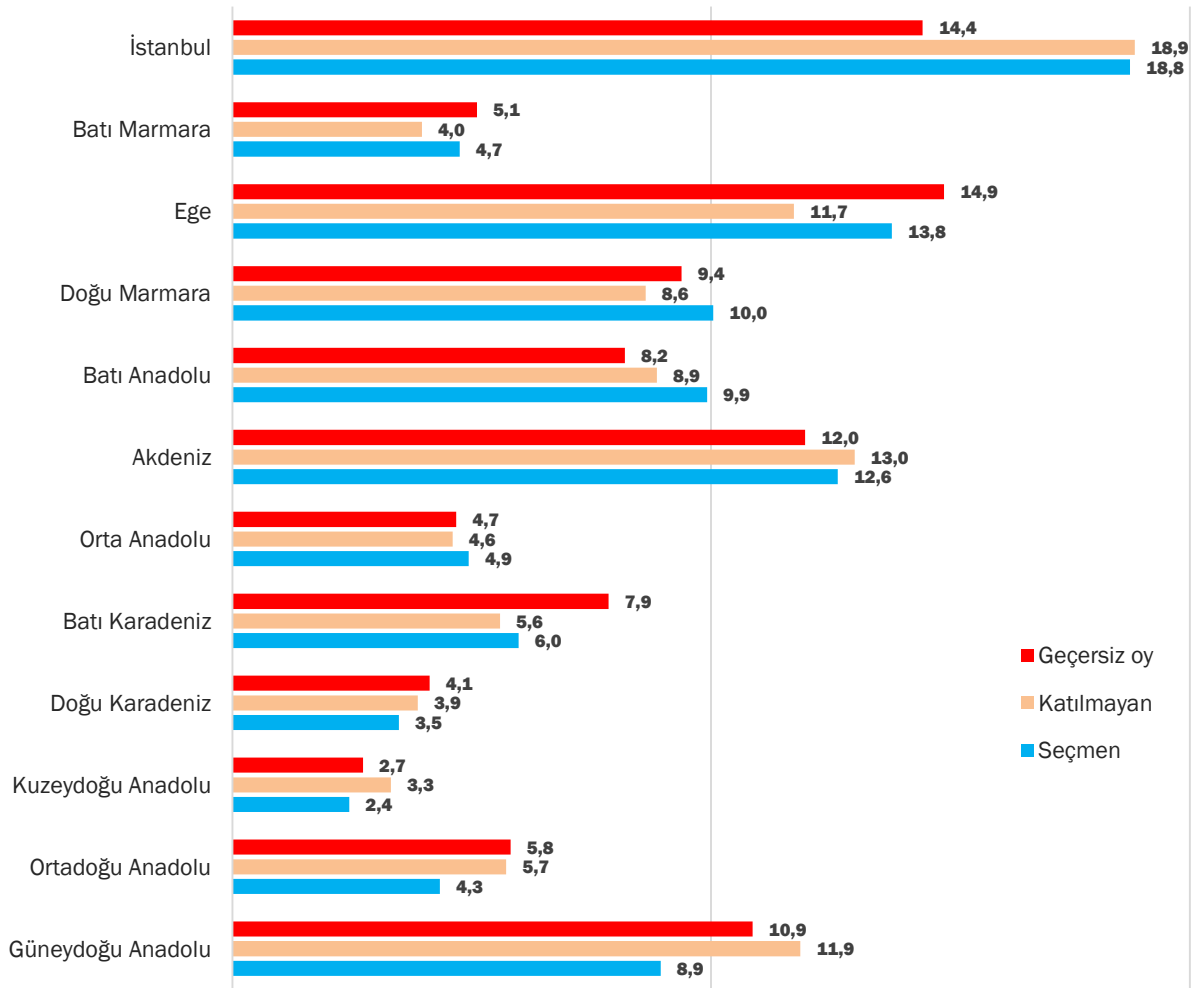
CHP oyları Batı Marmara (32,3), Ege (29,4), İstanbul (23), Akdeniz (21,3) bölgelerinde ülke ortalamasının üzerindedir. Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri ise CHP oylarının yüzde 10'un da altına düştüğü bölgeler olarak öne çıkmaktadırlar.

HDP oyları Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde ortalamasının çok üstündeyken İstanbul'da ülke ortalamasıdır.

İyi Parti Batı Marmara, Ege ve Akdeniz'de; MHP ise Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Batı Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgelerinde ortalamasının üzerindedir.

Güneydoğu ve Ortadoğu bölgelerinde hem katılmayanların hem de geçersiz oyların bölge seçmen oranına kıyasla oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu analiz Çilek Ağacı ekibinin hazırladığı ve raporun daha önceki bölümlerinde yer alan oy geçişlerine dair analizindeki şu tespitini teyit ediyor: “HDP, seçmen kitlesini en iyi koruyan parti oldu: 2015’te HDP’ye oy veren her on seçmenden dokuzu tekrar HDP’ye oy verdi. Bununla birlikte HDP yeni seçimlerde sandığa gitmeyen ya da gidemeyen en büyük seçmen kitlesine sahip parti de oldu: 2015’teki HDP seçmenlerinin %5’e yakını bu seçimlerde oy kullan(a)madı. Birbirine tezat gözükse de bu iki sonucu HDP’nin etkili olduğu 19 ilde sandıkların güvenlik sebebiyle birleştirilmesi ve seçmenlerin yerleşim bölgelerine uzak yerlere taşınması ile kısmen açıklamak mümkün olabilir.”

Seçmenlerin, seçime katılmayanların ve geçersiz oyların bölgelere dağılımı

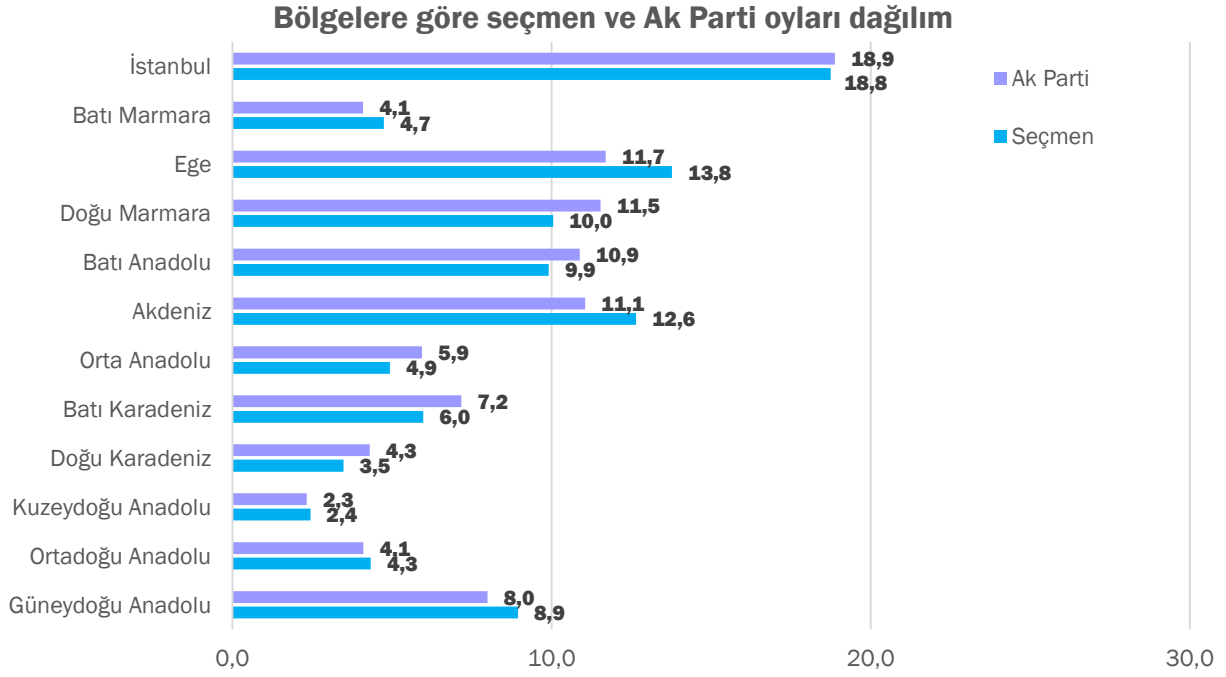

Batı Karadeniz bölgesi geçersiz oyların görece daha fazlasını oluşturuyor.

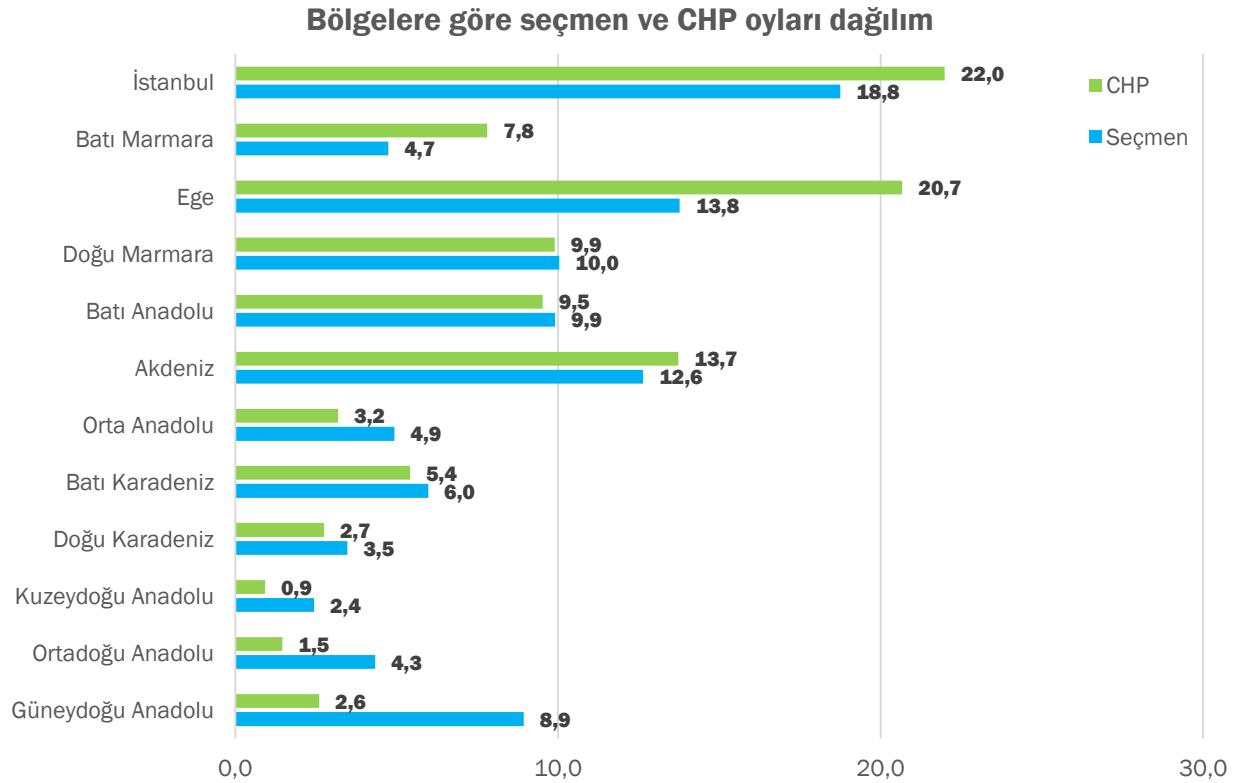
Her bir partinin ülke genelinde aldığı oylarının bölgelere dağılımına yine seçmen oranlarıyla beraber bakıldığında, Ak Parti’nin tüm bölgelerde var olduğu ve küçük farklılıklar olmasına karşın seçmen ve Ak Parti oylarının bölgelere göre kombinasyonunun oldukça paralel olduğu görülmektedir.

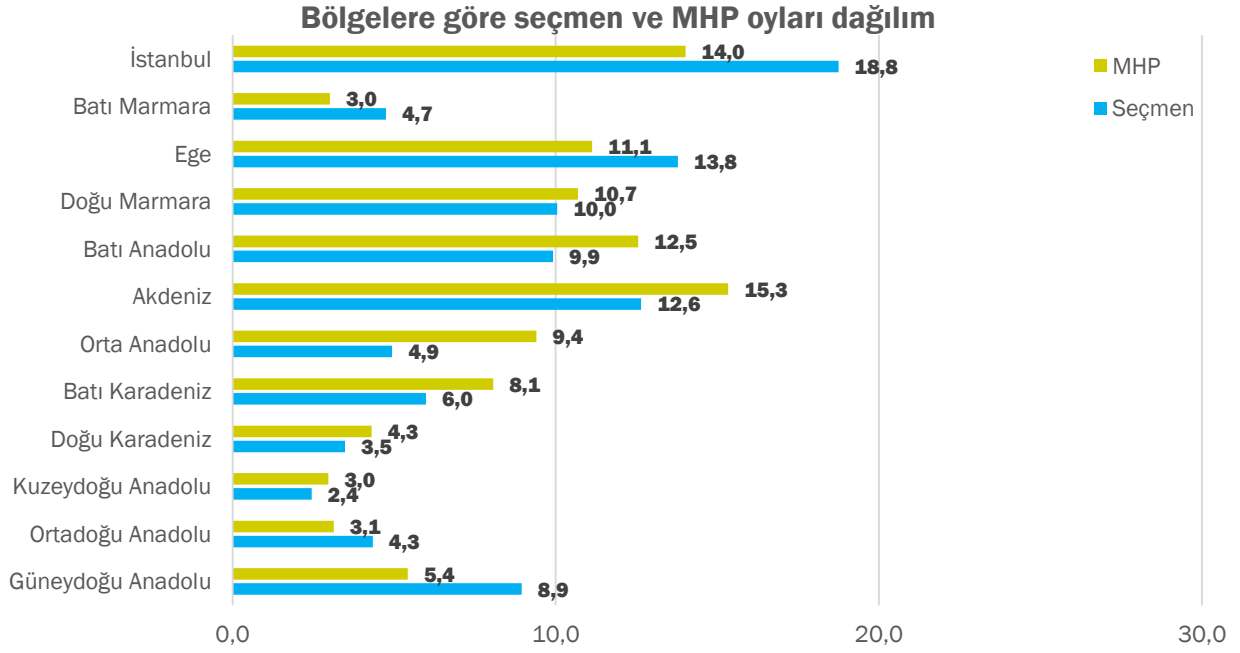
Bu grafikten yola çıkarak Ak Parti'nin tüm siyasal ve toplumsal kutuplaşmalara karşı hâlâ bir kitle partisi olduğunun da altı çizilmelidir.

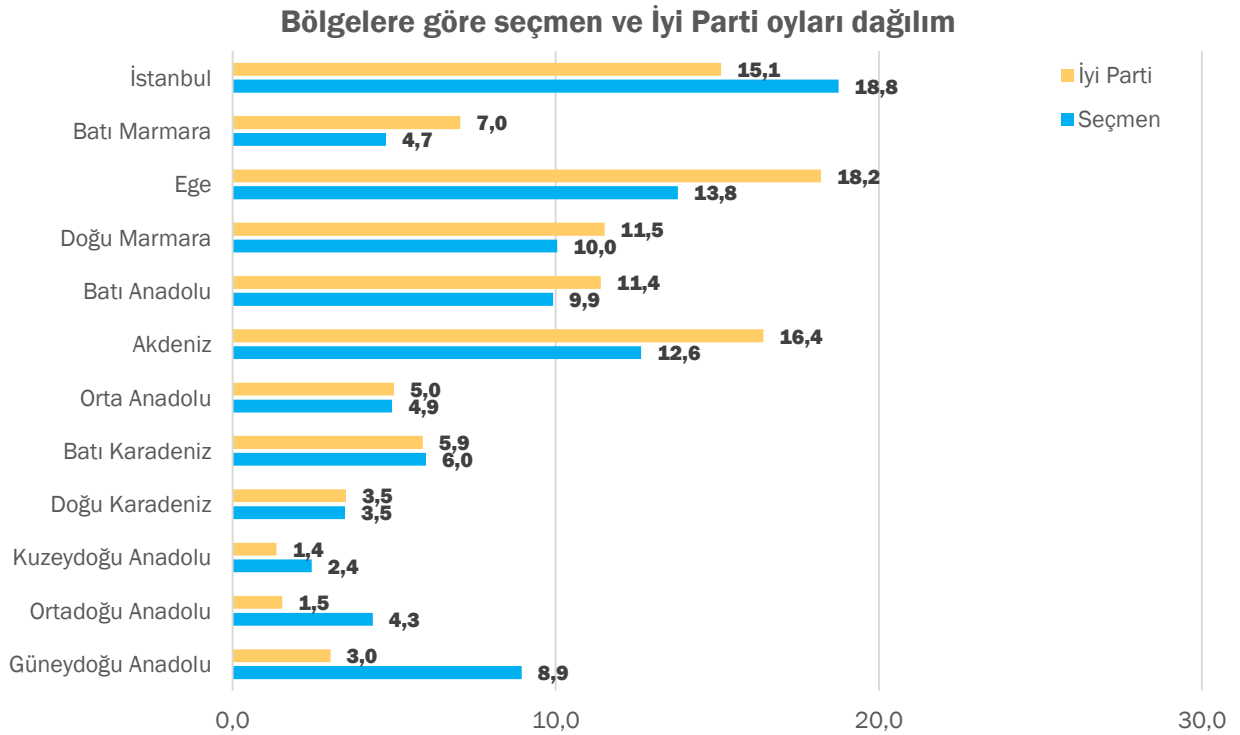
Aynı analizi CHP için yaptığımızda CHP'nin daha önceki seçimlerde de gözlenen bölgesel sıkışmışlığının devam ettiği görülmektedir. CHP'nin aldığı oranlarda batı bölgelerindeki seçmenleri ağırlığı daha fazlayken, doğu bölgelerinden gelen oyu seçmen oranlarına kıyasla oldukça düşüktür ve kendi oyunun da çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Akdeniz, Batı Anadolu, Orta Anadolu, Batı Karadeniz bölgelerindeki seçmenler MHP'nin aldığı oyların seçmen dağılımından daha yoğun bir kısmını, buna karşılık İstanbul, Batı Marmara, Ege ve Güneydoğu'da daha düşük bir kısmını oluşturmaktadır.

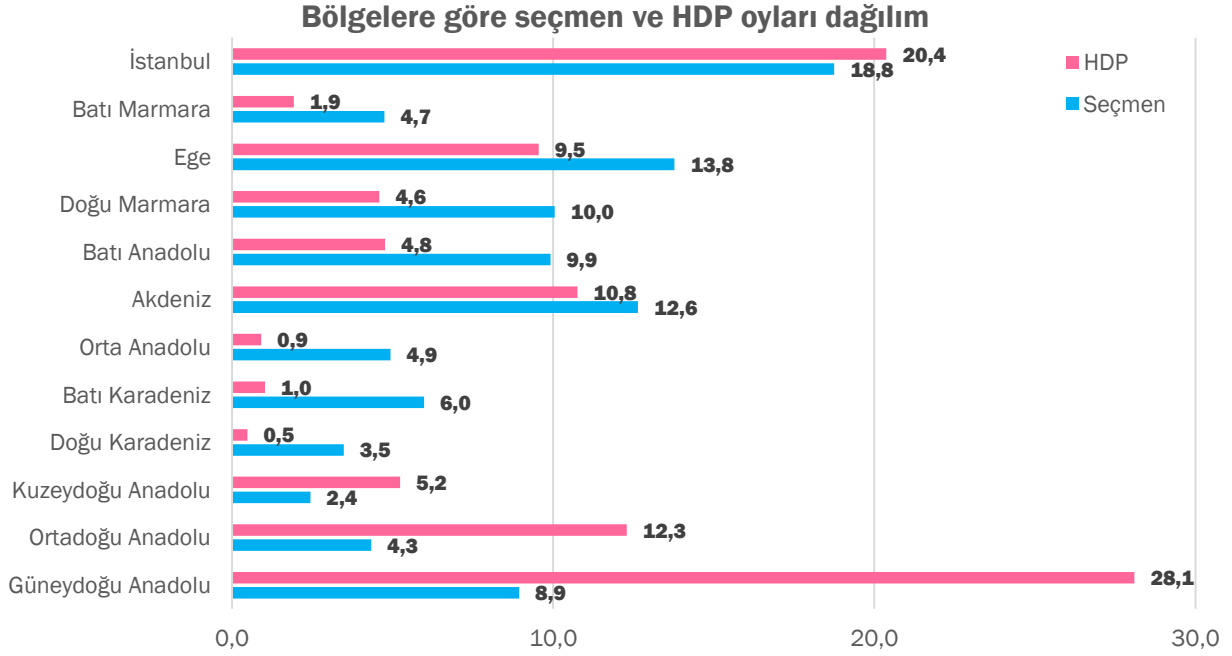

İyi Parti'nin Ege, Akdeniz, Doğu ve Batı Marmara bölgelerinden aldığı oyların tüm oyları içindeki oranı seçmen dağılımına kıyasla daha yüksektir. MHP ve İyi Parti'nin bölgesel oy kombinasyonuna bakıldığında Güneydoğu ve Ortadoğu bölgelerinde beraberce çok düşük oy aldıkları, buna karşılık diğer bölgelerde birbirlerini bütünledikleri ya da birbirlerinin yerine oy aldıkları söylenebilir.

HDP ise CHP ile benzer biçimde bölgesel sıkışmışlığını sürdürmekte ve Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinden toplam oyunun yüzde 45'ini almaktadır. Yine Kürt seçmenlerin göçlerle yoğunlaştıkları İstanbul ve Akdeniz bölgesi de HDP'nin oyunun yüzde 30'unu oluşturmaktadır.

5.4.2 Bölgesel oy kazanımları ve kayıpları

Ak Parti 1 Kasım'15 oylarından en yüksek kaybı 11 puanla Orta Anadolu'da ve 9,2 puanla Batı Anadolu'da yaşamıştır. Doğu Karadeniz'de 8 puan, Doğu Marmara 7 puan, Batı Karadeniz'de 6,3 puan kayıpla Ak Parti'nin 1 Kasım oylarından büyük kayıp yaşadığı ikinci grup bölgeler olmuştur. Diğer bölgelerde Ak Parti'nin 1 Kasım oylarından kaybı ortalama 5 puan dolayındadır.

Ak Parti 7 Haziran'15 seçimlerindeki oylarına kıyasla ise dokuz bölgede ülkedeki ortalaması olan 2,8 puan dolayında artış sağlamış görünürken, Kuzeydoğu, Ortadoğu ve Güneydoğu bölgelerinde ise oylarını 5 puan dolayında artırmıştır.

CHP ülke genelinde 1 Kasım'15 oylarından ortalama 2,2 puan oy kaybederken, üç doğu bölgesi dışındaki dokuz bölgede 1,5 ile 3,5 arasında oy kaybetmiştir. Kuzeydoğu, Ortadoğu ve Güneydoğu bölgelerinde ise çok küçük oranlarda olsa da oy kazanmıştır. CHP için bu örüntü küçük sayısal farklılıklarına karşın 7 Haziran'15 seçimi oylarıyla kıyaslandığında da neredeyse aynı biçimdedir.

MHP ülke ortalamasında 1 Kasım'15 oylarından 0,7 puan, 7 Haziran'15 oylarından 4,2 puan gerilemiştir. 7 Haziran'15 seçimlerine kıyasla MHP Batı Marmara'da 9,9 puan, Ege'de 8,2 puan, Doğu Marmara'da 4,8 puan kaybetmiştir. MHP 1 Kasım'15 oylarına kıyasla ise Batı Marmara'da 5,1 puan, Ege'de 4,5 puan kaybederek kan kaybına devam etmiş görünmektedir ki bu üç bölge İyi Parti'nin de görece güçlü başlangıç yaptığı bölgelerdir.

Bölge	Oy kayıp - ka- zanç	Ak Parti	MHP	İyi Parti	CHP	HDP	Diğer	Geçersiz	Oy kull.	Toplam
TÜRKİYE	7 Haz.'15'e göre	2,8	-4,2	8,6	-1,5	-0,7	-2,2	-0,9	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,9	-0,7	8,6	-2,2	0,9	-0,4	0,6	-0,8	0,0
İstanbul	7 Haz.'15'e göre	4,0	-1,8	7,0	-0,8	1,0	-3,3	-3,9	-2,1	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,6	-0,3	7,0	-3,3	2,0	-0,2	0,4	0,0	0,0
Batı Marmara	7 Haz.'15'e göre	3,6	-9,9	12,8	-3,8	1,1	-1,7	0,0	-2,0	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-2,1	-5,1	12,8	-4,8	1,4	-1,1	0,8	-1,8	0,0
Ege	7 Haz.'15'e göre	2,8	-8,2	11,4	-2,7	0,9	-2,1	-0,4	-1,7	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-3,4	-4,5	11,4	-3,5	1,7	-1,0	0,6	-1,3	0,0
Doğu Marmara	7 Haz.'15'e göre	2,9	-4,8	9,9	-3,3	0,3	-2,6	-0,7	-1,6	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-7,0	-0,1	9,9	-3,0	1,0	-0,8	0,5	-0,5	0,0
Batı Anadolu	7 Haz.'15'e göre	-0,9	-3,1	9,9	-1,6	0,7	-2,9	-0,4	-1,8	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-9,2	0,4	9,9	-2,7	1,4	-0,1	0,4	-0,1	0,0
Akdeniz	7 Haz.'15'e göre	2,0	-7,3	11,2	-1,9	0,5	-1,7	-0,2	-2,7	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-4,9	-3,9	11,2	-2,6	1,5	-0,6	0,5	-1,2	0,0
Orta Anadolu	7 Haz.'15'e göre	-0,2	-4,2	8,7	1,3	0,2	-2,2	-1,4	-2,2	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-11,0	3,7	8,7	1,4	0,5	-1,9	0,5	-1,9	0,0
Batı Kara- deniz	7 Haz.'15'e göre	3,2	-4,0	8,5	-2,7	0,7	-2,1	0,0	-3,6	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-6,3	1,2	8,5	-1,8	0,7	-1,1	0,9	-2,1	0,0
Doğu Karadeniz	7 Haz.'15'e göre	1,7	-2,1	8,7	-2,0	0,5	-1,9	0,5	-5,5	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-8,0	2,2	8,7	-0,9	0,5	-0,7	0,9	-2,7	0,0
Kuzeydoğu Anadolu	7 Haz.'15'e göre	5,7	-2,2	4,8	1,4	-7,8	-1,2	0,1	-0,8	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,3	2,9	4,8	0,4	-1,1	-0,3	0,7	-2,1	0,0
Ortadoğu Anadolu	7 Haz.'15'e göre	5,2	0,5	3,1	1,6	-9,5	-0,7	0,3	-0,4	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-4,1	2,5	3,1	1,2	-2,6	0,4	0,7	-1,1	0,0
Güneydoğu Anadolu	7 Haz.'15'e göre	5,6	0,2	2,9	0,6	-8,5	-0,3	0,2	-0,7	0,0
	1 Kas.'15'e göre	-5,5	2,6	2,9	0,3	-2,8	1,4	0,5	0,6	0,0

HDP oyları 1 Kasım'15 seçimlerine kıyasla oylarını 0,9 puan artırırken 7 Haziran'15'e göre 0,7 puan eksilmiştir. HDP'ye CHP'den stratejik oy kayışı tartışmalarına ışık tutması için bazı bölgelere yakından bakmak gerekmektedir.

Ülke genelinde 1 Kasım'15 oylarıyla kıyaslandığında HDP oy artışı 0,9 puan artarken CHP oyları 2,2 puan azalmıştır. İstanbul'da ise HDP oy artışı 2 puan, CHP oy kaybı 3,3 puandır. Doğu Marmara'da HDP oy artışı 1 puan, CHP oy kaybı 3 puandır. Ege'de HDP oy artışı 1,7 puan, CHP oy kaybı 3,5 puandır. Akdeniz'de HDP oy artışı 1,5 puan, CHP oy kaybı 2,6 puandır.

CHP oy kayıplarının önemli bir kısmının İyi Parti'ye doğru olduğu KONDA bulgularından bilinmektedir. O nedenle CHP eksilişlerinin tümünün HDP'ye doğru olduğu varsayımı yanlıştır. HDP oy artışlarının bir kısmı elbette CHP seçmeninden kaynaklanıyor olsa da iki başka demografik veriyi de bu tartışmalarda dikkate almak gerekmektedir. Birincisi Kürt nüfusun yaş dağılıma ve hanelerde çocuk sahipliğine bakıldığında yeni seçmenlere katılım oranları görece en yüksek küme olmasıdır. İkincisi özellikle 1 Kasım sonrası bölgede terör ve şiddetin yoğun olarak yaşandığı dönemde yol açtığı göç hareketidir.

Bu nedenlerle CHP'den HDP'ye stratejik oyun büyüklüğü en azami olarak HDP oyundaki 0,9 puan artış kadar, ama muhtemelen bu oranın gerisinde bir seviye olduğu kabul edilmelidir.

Nitekim Çilek Ağacı ekibinin ilçe seçim sonuçları üzerinden yaptığı ve önceki bölümlerde detayına yer verdiğimiz hesaplamalara dayanan vurgulamasıyla *"CHP'nin 2015'e göre azalan oyları da İyi Parti'ye geçiş yapan seçmenlerden kaynaklandı. Tahminlerimize göre, 2015'te CHP'ye oy veren her on seçmenden biri 2018'de İyi Parti'ye oy verdi. Bunun dışında CHP 2015'teki seçmen kitlesini büyük oranda korudu. CHP'den HDP'ye geçen büyük bir seçmen kitlesi gözlenmiyor"* şeklindeki tespiti de bu kabulü teyit etmektedir.

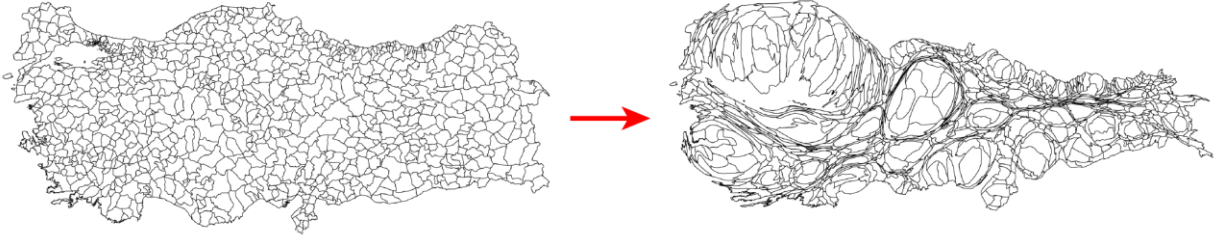
5.5. İlçeler Bazında Analiz

5.5.1 İlçe bazında seçim haritaları

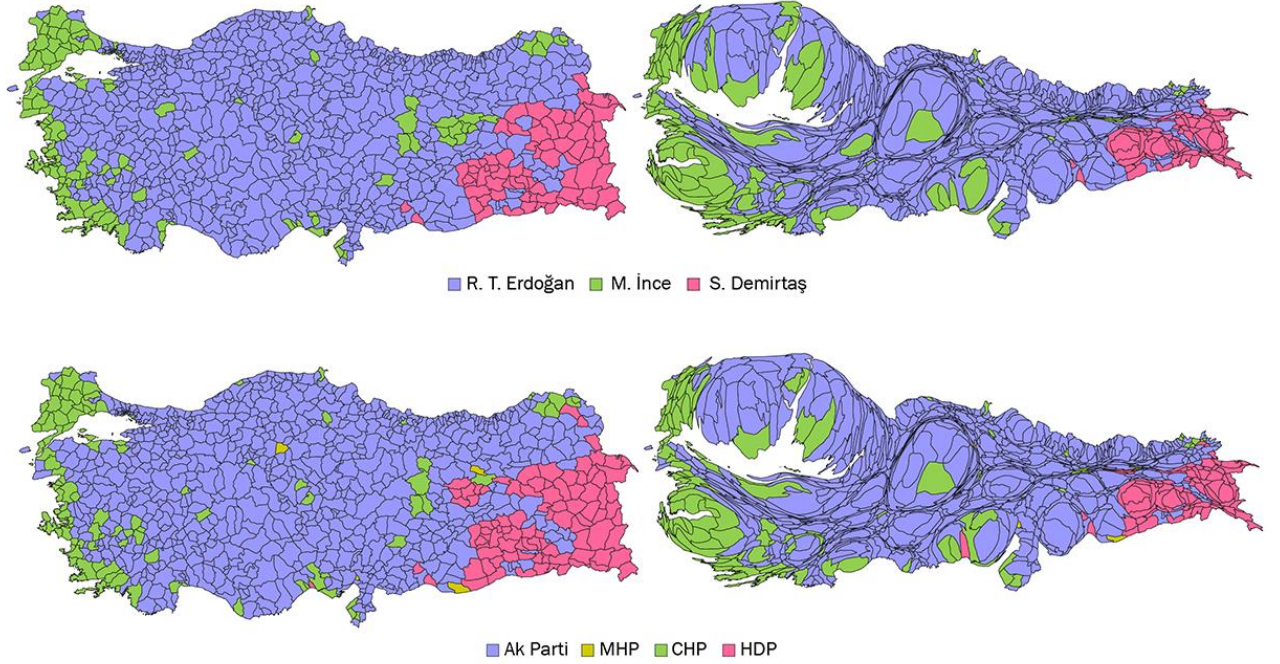
Türkiye'nin siyasi coğrafyasını gerek kümeleme analizi gerekse partilerin bölge ve illere göre performansları üzerinden çizmeye çalıştık. Sadece yurtiçi oyları dikkate yaptığımız analizlerimize partilerin oy oranlarının ilçelerdeki dağılımı ile devam ediyoruz.

Siyasi coğrafyayı, elimizdeki en küçük birimi kullanarak, mümkün olduğunda detaylı verebilmek adına partilerin oy dağılımlarını ve kartogramlarını il değil, ilçeler bazında sunuyoruz. Türkiye'deki siyasetin ana örüntüsü de daha önceki sandık analizi raporlarımızda belirttiğimiz gibi, il bazında değil, ilçe bazında şekilleniyor.

Türkiye'nin ilçelerinin idari sınırlarını gösterir haritanın hemen yanında, ilkinin 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri'nden sonra hazırladığımız kartogramları ekledik. İlçe sınırlarının seçmen sayılarına oranlı olarak yeniden çizildiği bu haritalama metodu sayesinde, nüfusun 5'te birinin yaşadığı İstanbul'un ve diğer büyükşehirlerin seçmen sayısı açısından ülkedeki gerçek ağırlığını görebiliyoruz. Aynı şekilde, nüfusu görece düşük ancak yüzölçümü büyük olan ilçelerin sınırlarını da daraltarak, Türkiye nüfusunun dağılımına paralel şekilde, batıdan doğuya gidildikçe ilçe sınırlarının ufaldığı bir haritaya ulaşıyoruz.

24 Haziran 2018 seçimlerinde her ilçede en çok oyu alan parti ve Cumhurbaşkanı adayı

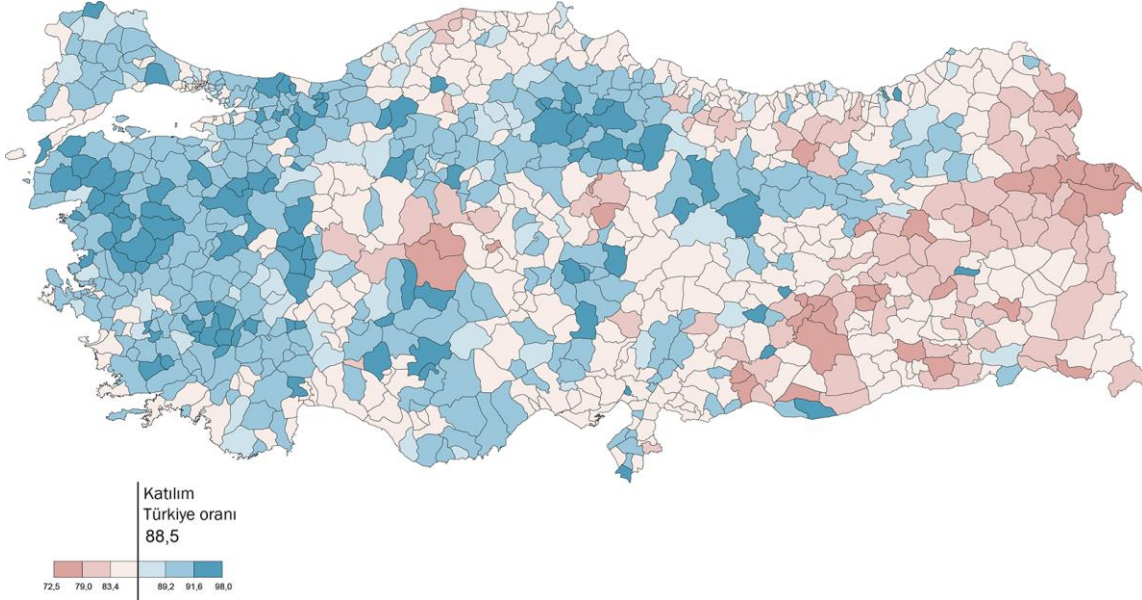

Yukarıdaki, seçimin ilçe bazında kazanan parti ve Cumhurbaşkanı adayları haritalarında *kartogramları* neden eklediğimiz daha net anlaşıyor. CHP'nin oylarının ilk sırada olduğu kıyı şeridi genel Türkiye haritası içinde çok küçük bir bölge gibi görünürken *kartograma* baktığımızda nüfusun önemli kısmının o bölgelerde yaşadığını görüyoruz. Benzer şekilde yüzölçümü nispeten küçük olan İstanbul'un ilçeleri, kalabalıklıklarından dolayı, *kartogramda* oldukça görünür hale geliyor.

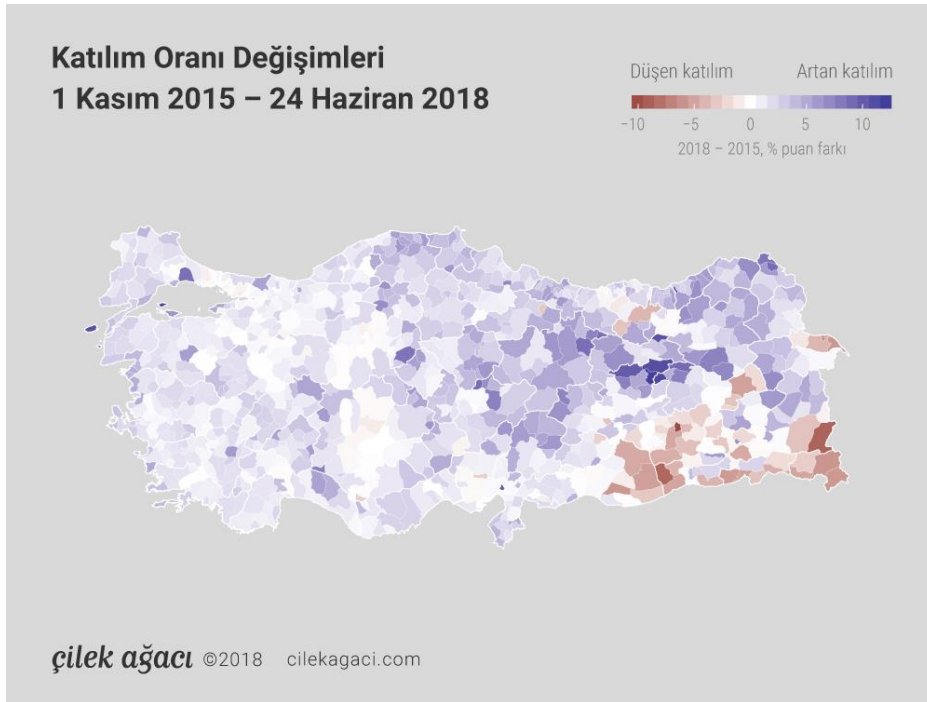
Katılım ve geçersiz oylar

2018 Milletvekili seçimlerinde katılım oranı yüzde 88,5 ile gerek dünya geneline, gerek Türkiye'de şimdiye dek yapılan seçimlere göre oldukça yüksekken, geçersiz oyların oranı ise yüzde 2,0 idi.

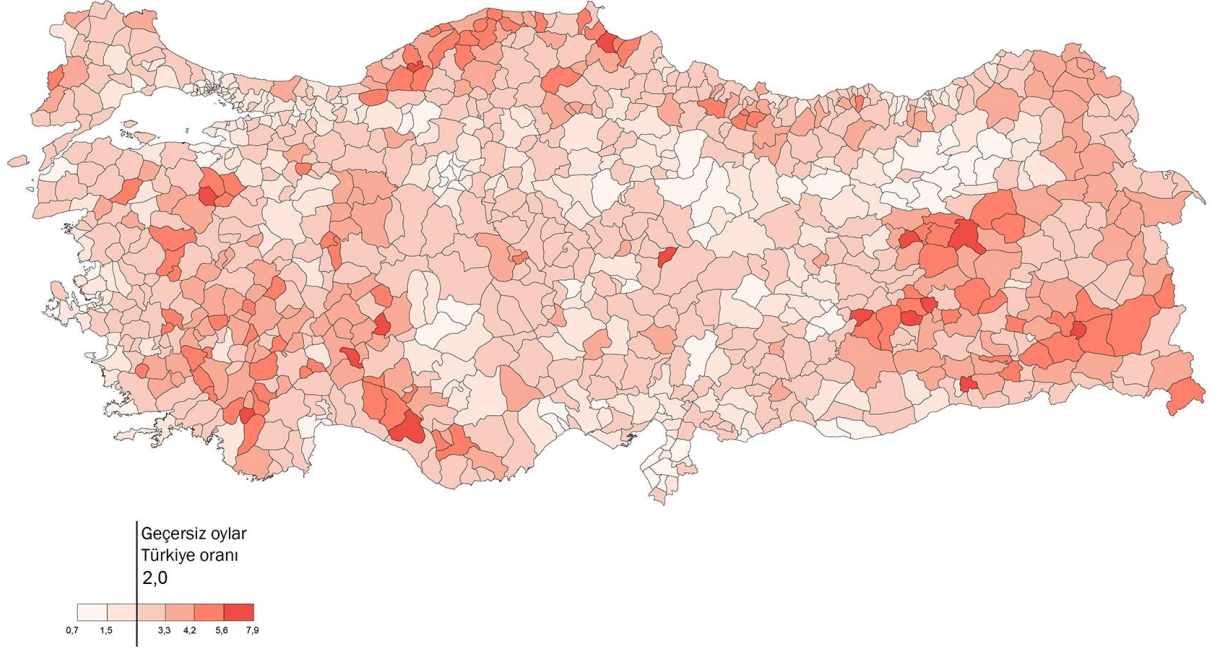
Katılım oranı

Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde katılım oranı Batı bölgelerinin gerisinde kalıyor. Ancak, katılımın oldukça yüksek oranda seyrettiği bu seçimi bir önceki seçimle karşılaştırdığımızda katılım oranının Güneydoğu Bölgesi hariç, ülke genelinde arttığını görüyoruz.

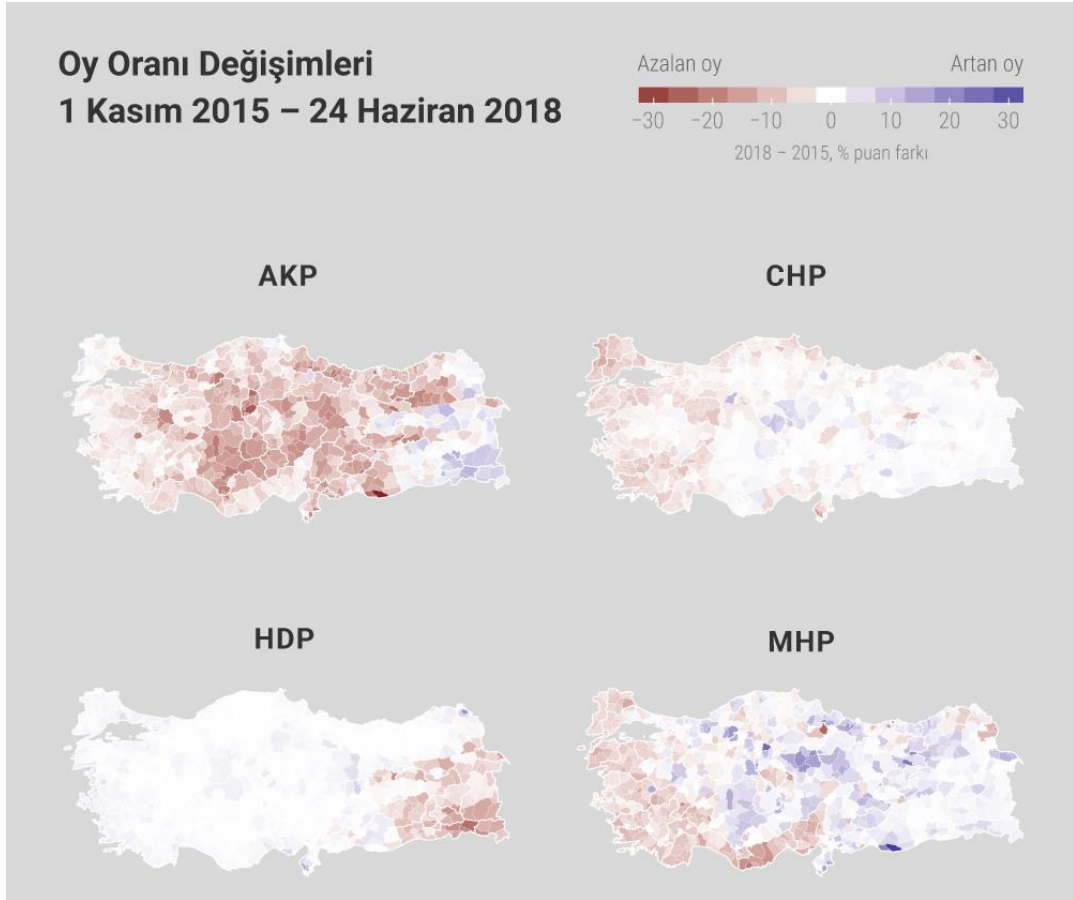

Geçersiz oylar

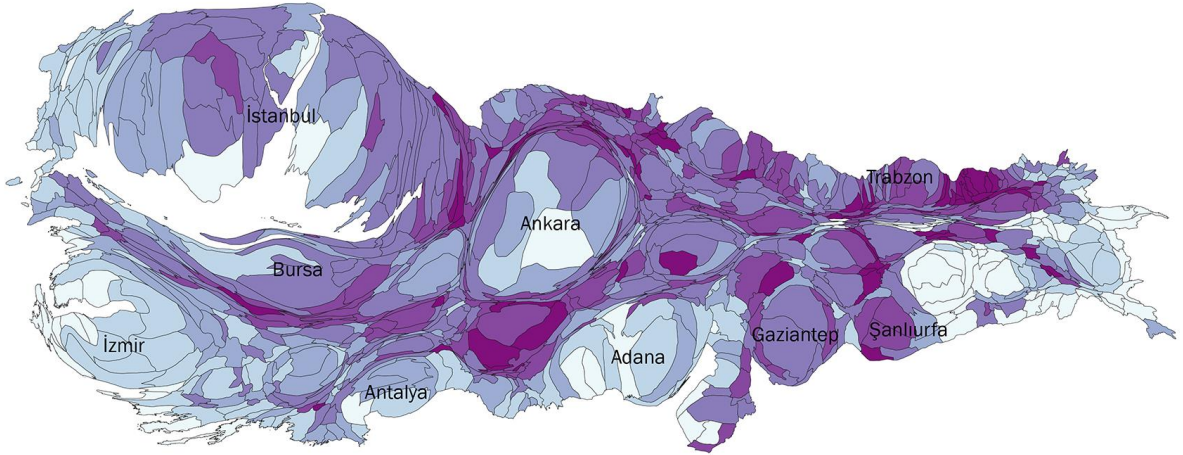
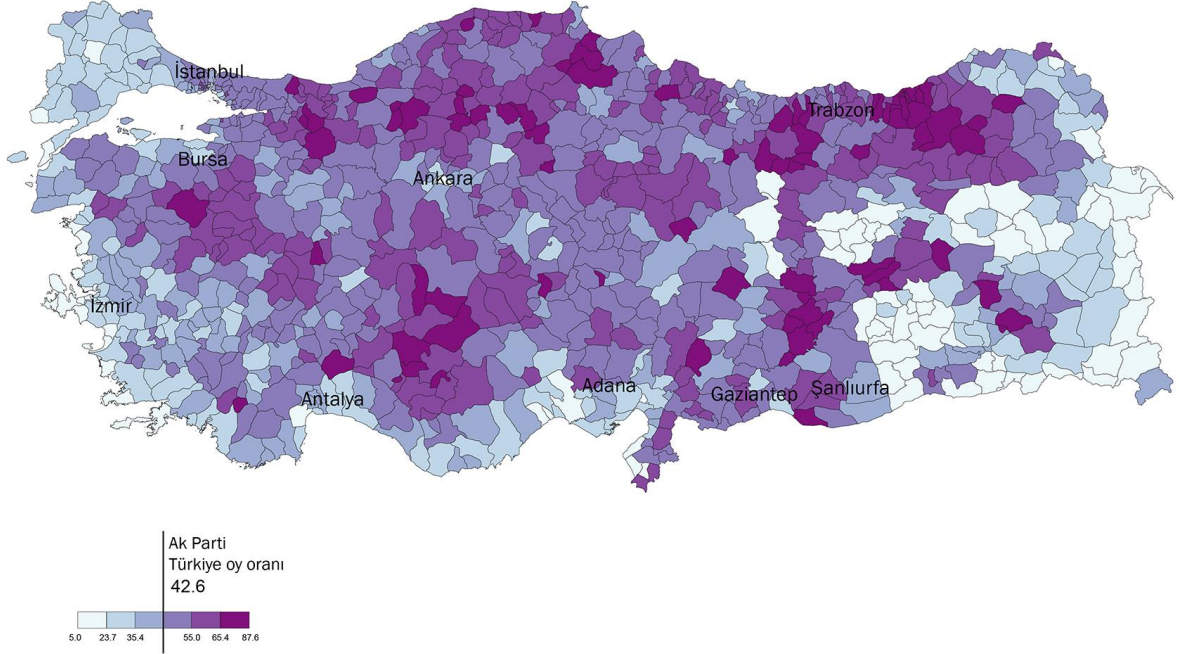
Geçersiz oyların dağılımına baktığımızda Orta Anadolu'da geçersiz oyların oranının ülke genelinden daha düşük seyrettiği görülüyor. Buna karşılık batıda Ege bölgesi ve civarının, Batı Karadeniz'in, Ortadoğu Anadolu'nun ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı ilçelerinde geçersiz oyların ülke genelinin üzerinde olması dikkat çekiyor.

Partilerin oy oranlarına geçmeden önce 1 Kasım 2015'ten Haziran 2018'e oylarındaki değişimleri toplu halde görmekte yarar var. İki seçim arasında en büyük oy kaybının Ak Parti'de, artışın ise MHP'de yaşandığı görülüyor. (Kaynak: Çilek Ağacı)

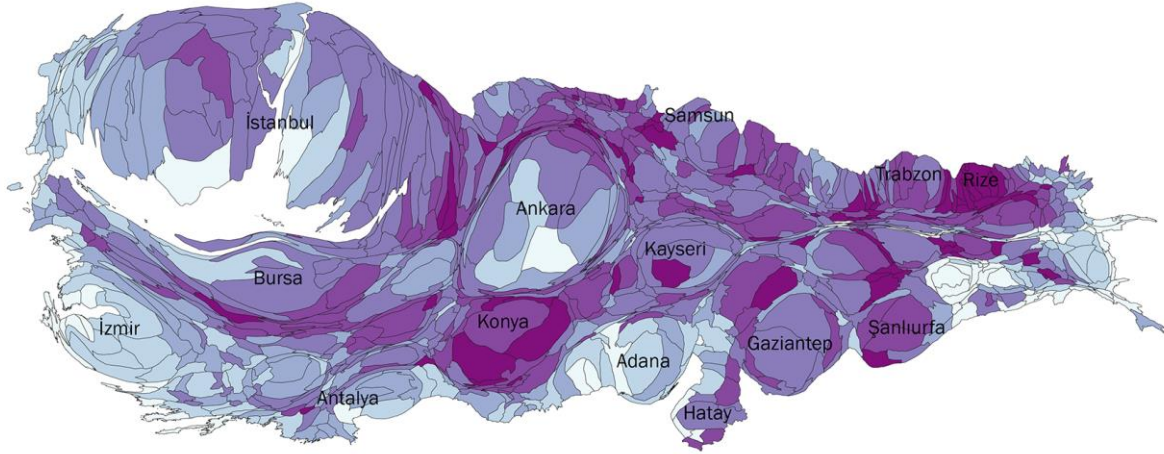
Ak Partililer

Ak Parti, bir önceki genel seçimlere göre oy kaybetmiş olsa da 972 ilçenin 827'sinde yüzde 30'un üzerinde oy aldı. Güneydoğu, Batı Marmara (Trakya), Ege ve Akdeniz bölgeleri Ak Parti'nin genel ortalamadan düşük oy aldığı bölgeler. Özellikle kartogramda dikkat çekici olan unsur, büyük şehirlerin çoğunda Ak Parti oylarının kendi Türkiye ortalamasına kıyasla düşük olması.

Az önce mantığını kısaca anlattığımız kartogramı her ilçedeki seçmen sayılarından değil de her ilçedeki Ak Parti seçmeni sayılarından yola çıkarak yeniden çizersek “Ak Partililerin Türkiye”sine ulaşıyoruz. Tüm partiler için uyguladığımız bu yöntem, ileride diğer haritalarda göreceğiniz gibi, Ak Partilerin ülkede diğer partilere kıyasla çok daha dengeli dağıldığını, Türkiye ve parti *kartogramları* arasında büyük bir fark görünmediğini ortaya koyuyor.

Ak Partililerin Türkiye'si

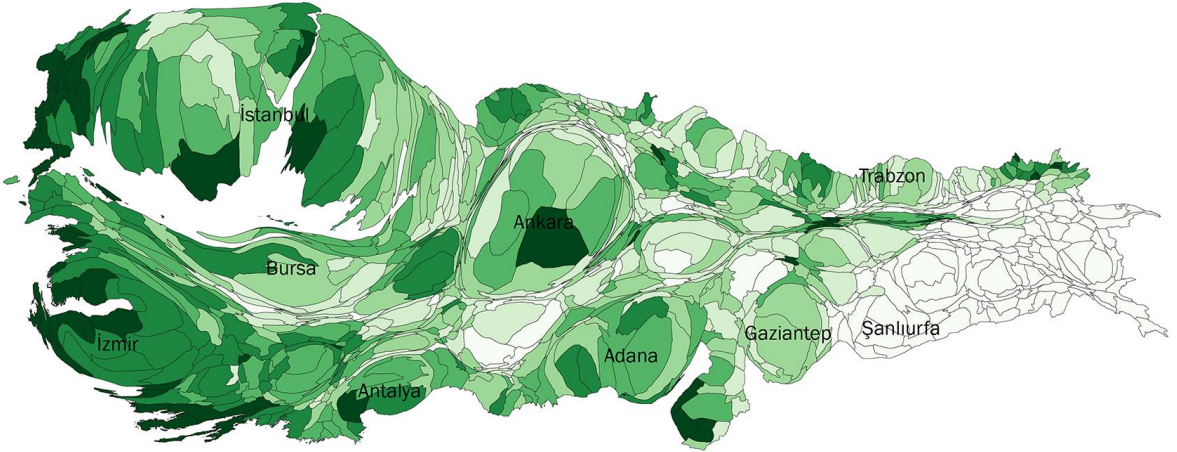
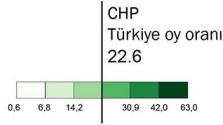
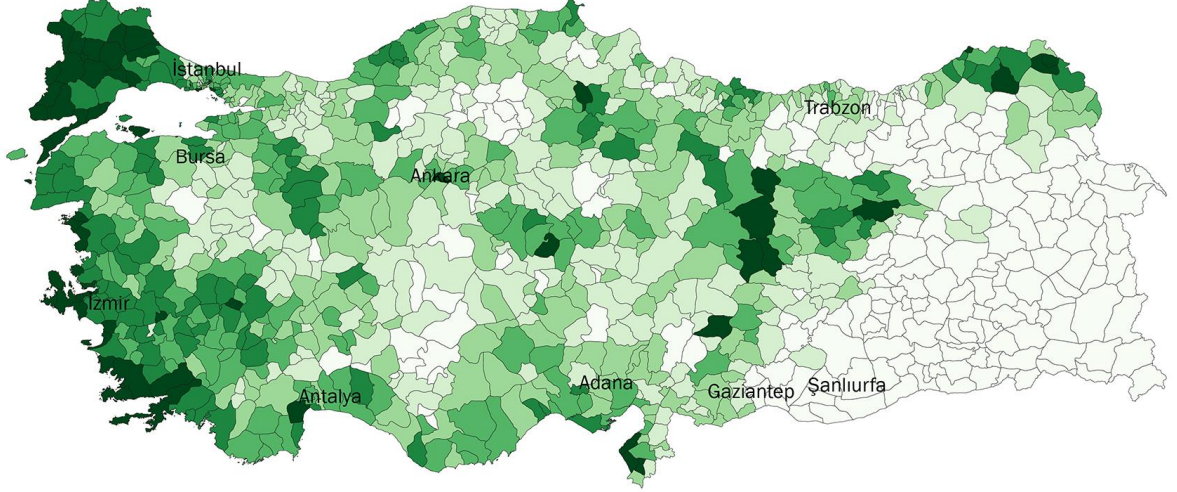

Ak Partili'lerin Türkiye'sinin tüm seçmenlerin oluşturduğu harita ile en büyük farkı, İzmir ve diğer Ege ilçelerindeki küçülme ile Doğu ve Güneydoğu'daki ilçelerin normalden biraz daha etkisiz kalması. Bu farkın dışında, her iki harita arasında büyük bir değişiklik görünmemesi, Ak Parti'nin diğer partilerden farklı olarak ülkenin hemen her yerinden aynı oranda oy çıkarabilme başarısının altını tekrar çiziyor ve bir kitle partisi olduğu yönünde raporun önceki bölümlerinde yaptığımız tespiti bir bakıma teyid ediyor.

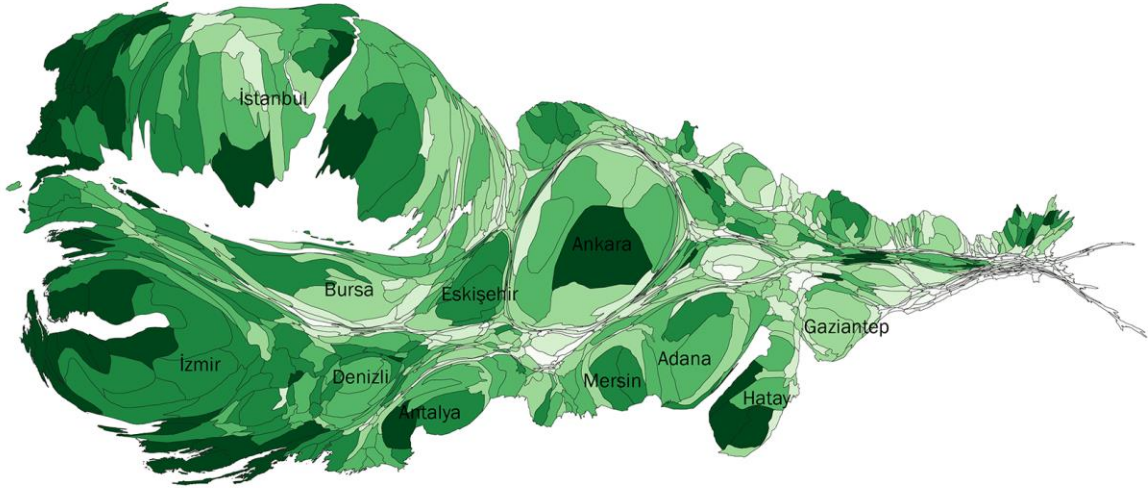
CHP'liler

CHP oylarının çok büyük bir kısmını batı bölgelerinden alıyor. Ülkenin coğrafi olarak küçük bir alanına denk gelen bu kesim, *kartogramda* görüldüğü üzere aynı zamanda seçmen nüfusunun en yüksek olduğu bölge. İzmir, İstanbul ve Ankara'nın merkez ilçeleri CHP'nin, Trakya'dan sonra en başarılı olduğu yerler. 972 ilçenin 413'ünde CHP'nin oyu yüzde 20'nin üzerinde.

CHP'lilerin Türkiye'sine baktığımızda ise, Batı ilçelerinin daha da büyüdüğünü, Doğu Anadolu, Güneydoğu ve Orta Anadolu ve Karadeniz ilçelerinin haritadan giderek silindiğini görüyoruz.

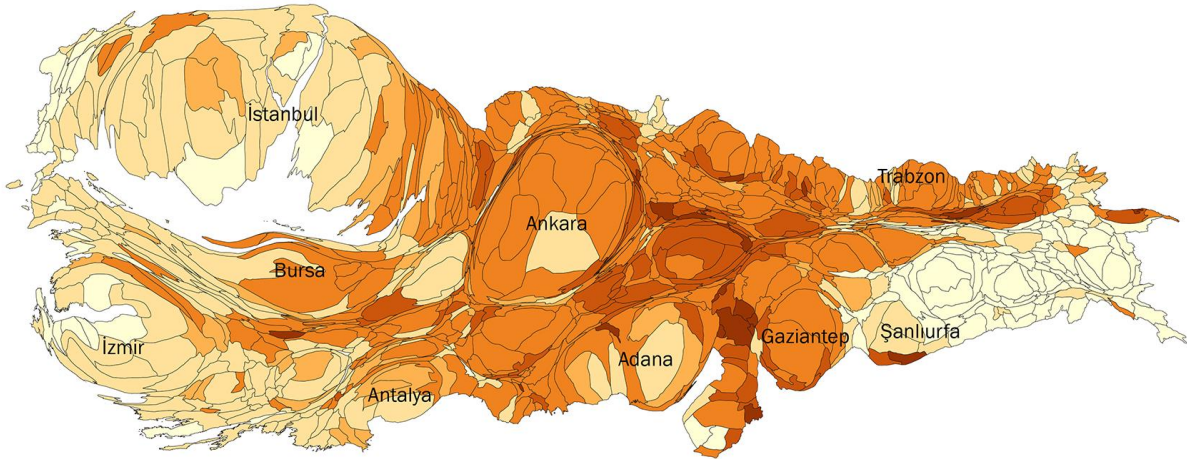
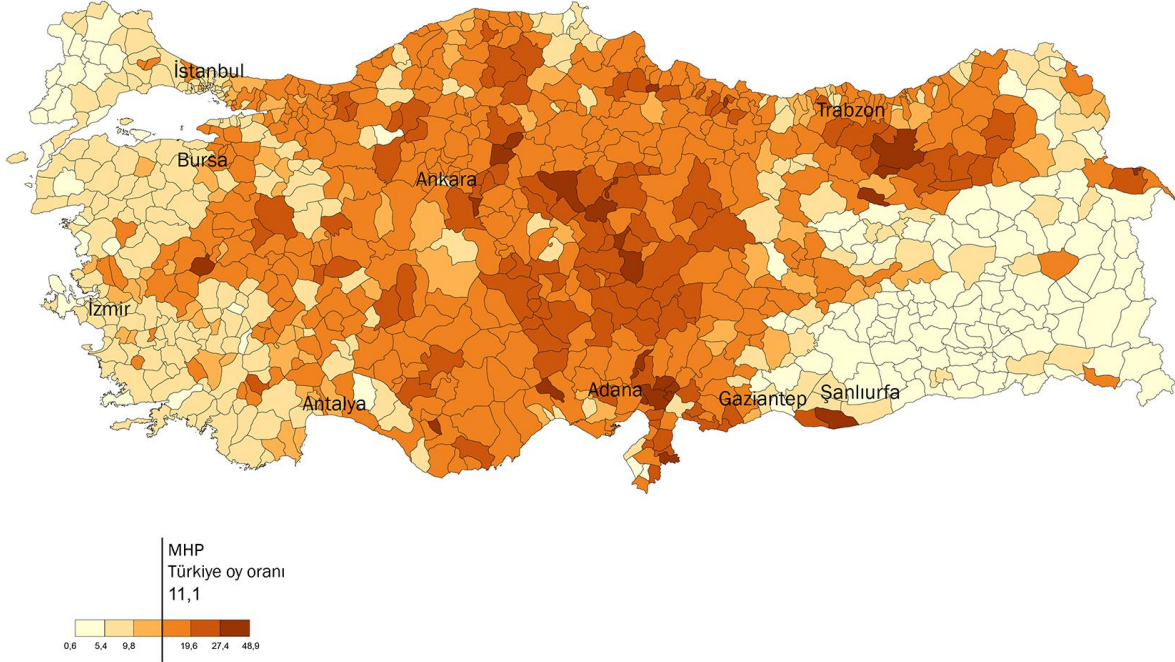
CHP'lilerin Türkiye'si

Ülkenin batısından doğuya doğru gidildikçe CHP seçmenlerinin sayısı azalıyor, genel ülke dağılımına kıyasla CHP seçmenlerinin ağırlığı ülkenin tamamen batısında.

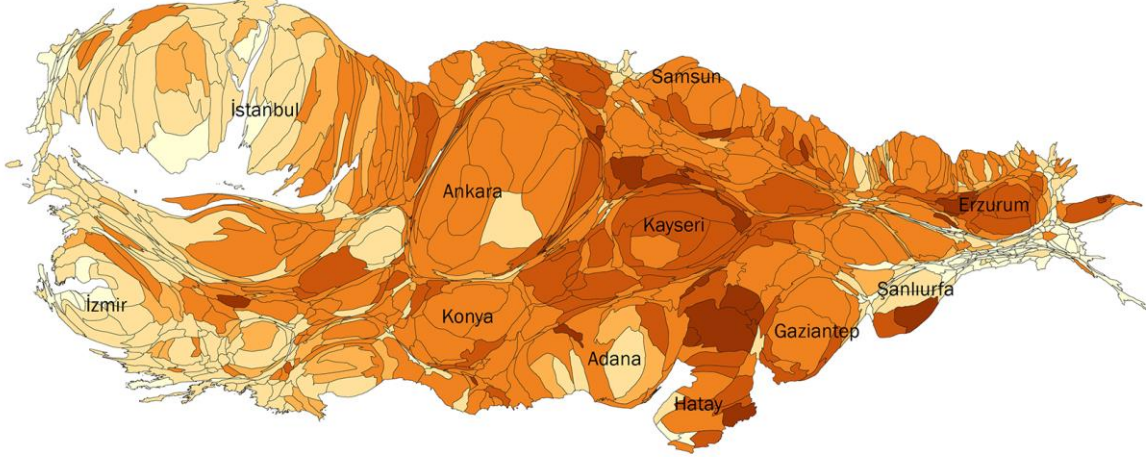
MHP'liler

MHP oyları Batı Anadolu, Orta Anadolu, Akdeniz ve kısmen Kuzeydoğu Anadolu ilçelerinde yoğunlaşıyor. Orta Doğu ve Güneydoğu en varlık gösteremediği bölgeler iken, Batı Marmara da bu bölgeleri takip ediyor. *Kartograma* göz attığımızda, MHP'nin oylarını ağırlıklı olarak büyükşehirlerden değil, Anadolu ilçelerinden çıkardığını gözlemliyoruz.

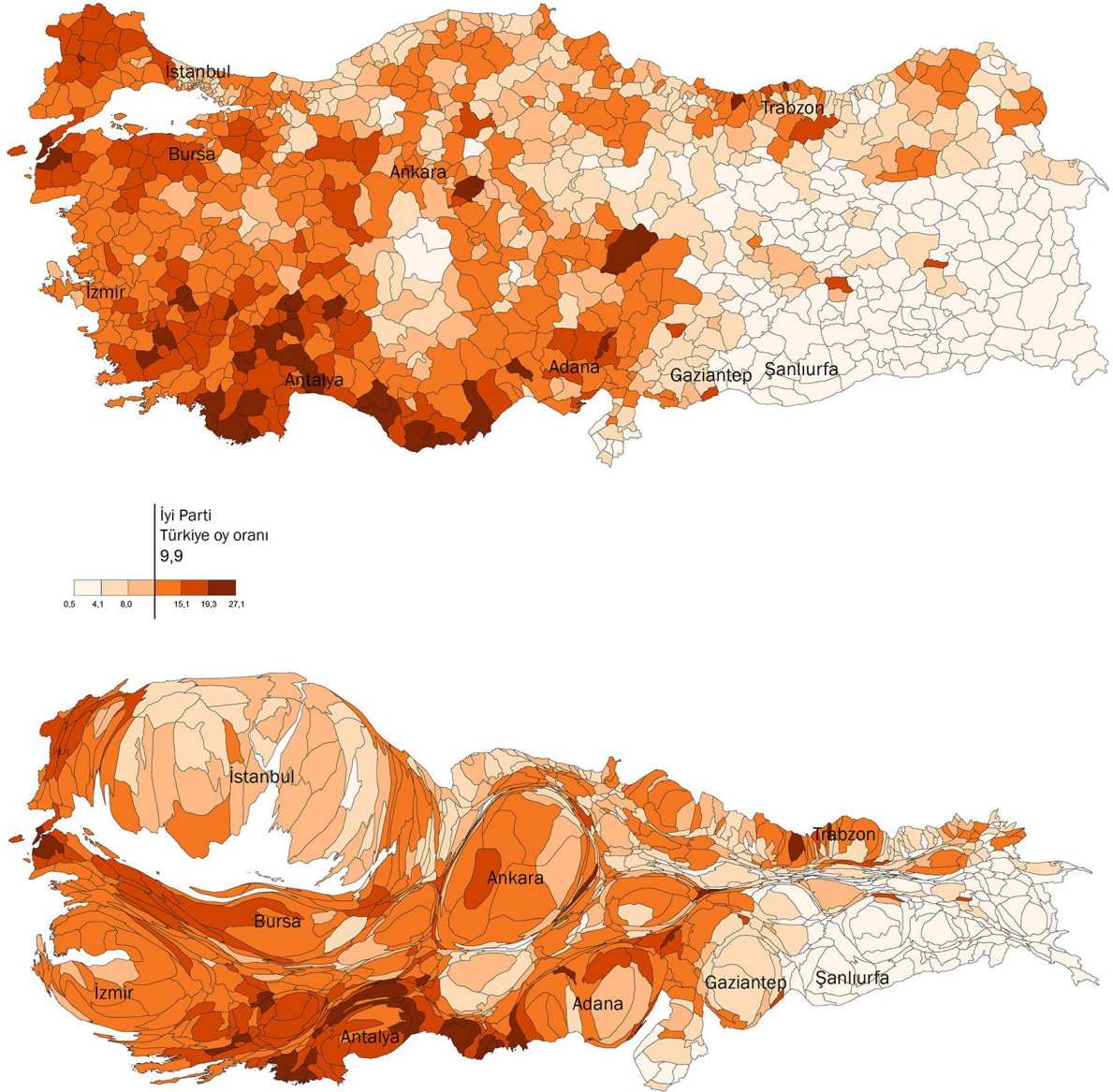

MHP'li seçmenlerle oluşturduğumuz Türkiye haritasında Güneydoğu tıpkı CHP'lilerin Türkiye'si gibi görünmezken, başta Erzurum, Doğu Karadeniz ve diğer Doğu Anadolu ilçeleri haritada seçilebiliyor. MHP'lilerin Anadolu ve Doğu Akdeniz bölgelerindeki dağılımı ise hem Ak Parti hem de CHP'lilerden farklı olarak, daha *şişkin* bir İç Anadolu portresi çiziyor.

MHP'lilerin Türkiye'si

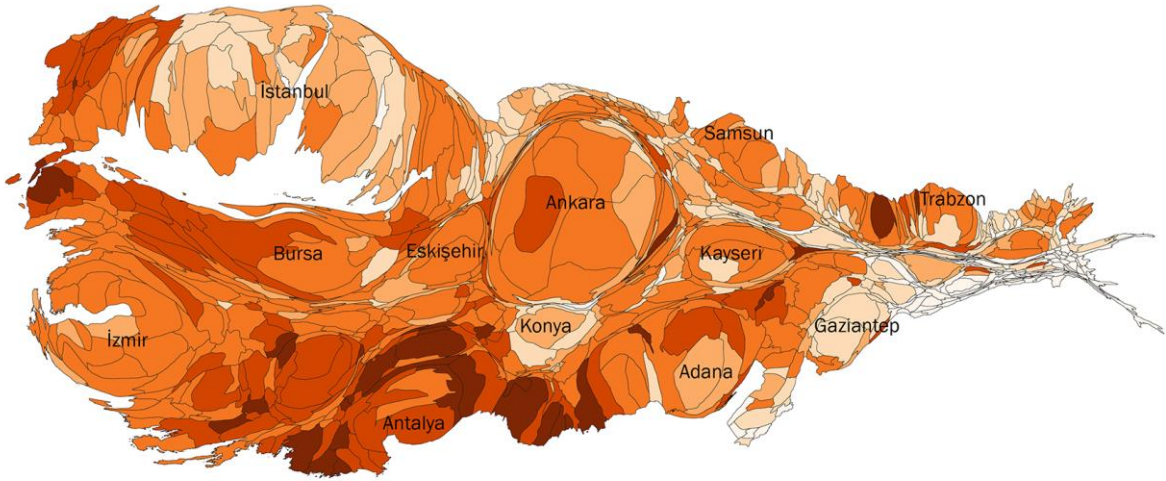
İyi Partililer

İyi Partililer, oy dağılımlarında CHP ile paralel bir tablo çiziyor. Akdeniz, Ege ve Batı Marmara bölgelerinde en çok oy topladığı görülürken, CHP ile en büyük farkları İç Ege'deki görece yüksek oy oranları oluyor. Güneydoğu'da oy almazken, Karadeniz kıyısında kendi oy oranının genelde üzerinde seyrediyor. Büyükşehirlerin de merkez ilçelerinden ziyade çeperdeki ilçelerinde daha yüksek oy oranına ulaşmış görünüyor.

İyi Partililerin Türkiye'si ise hem CHP'nin, hem de MHP'nin *kartogramlarını* andırıyor. İyi Partililerin Türkiye'sinde İç Anadolu ilçeleri CHP'ye kıyasla daha yüksek oranda görünür haldeyken, Ege kıyısındaki ilçeler de MHP'lilerin Türkiye'sine kıyasla daha büyük oranda temsil ediliyor. Her üç partide de Güneydoğu, *kartogramlarda* varlık gösteremiyor.

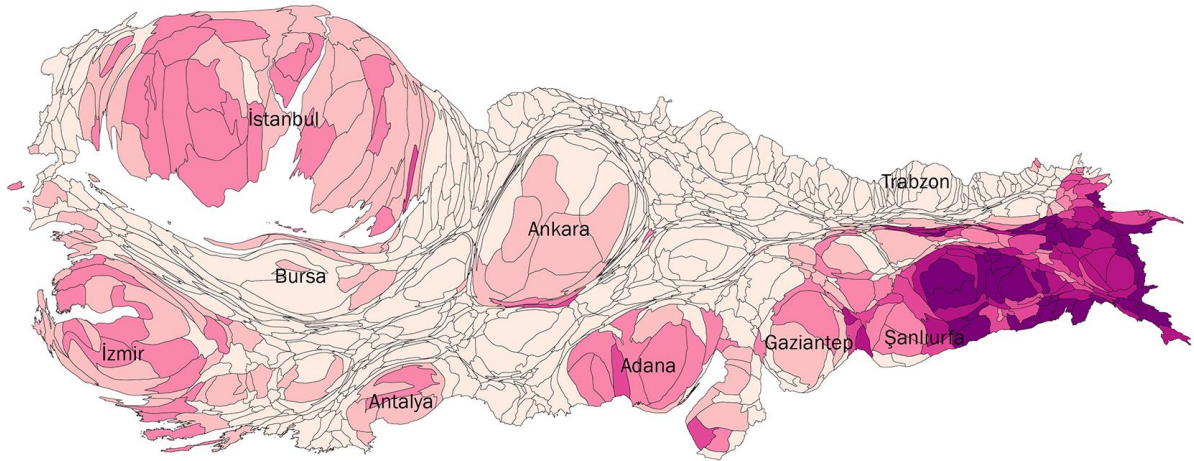
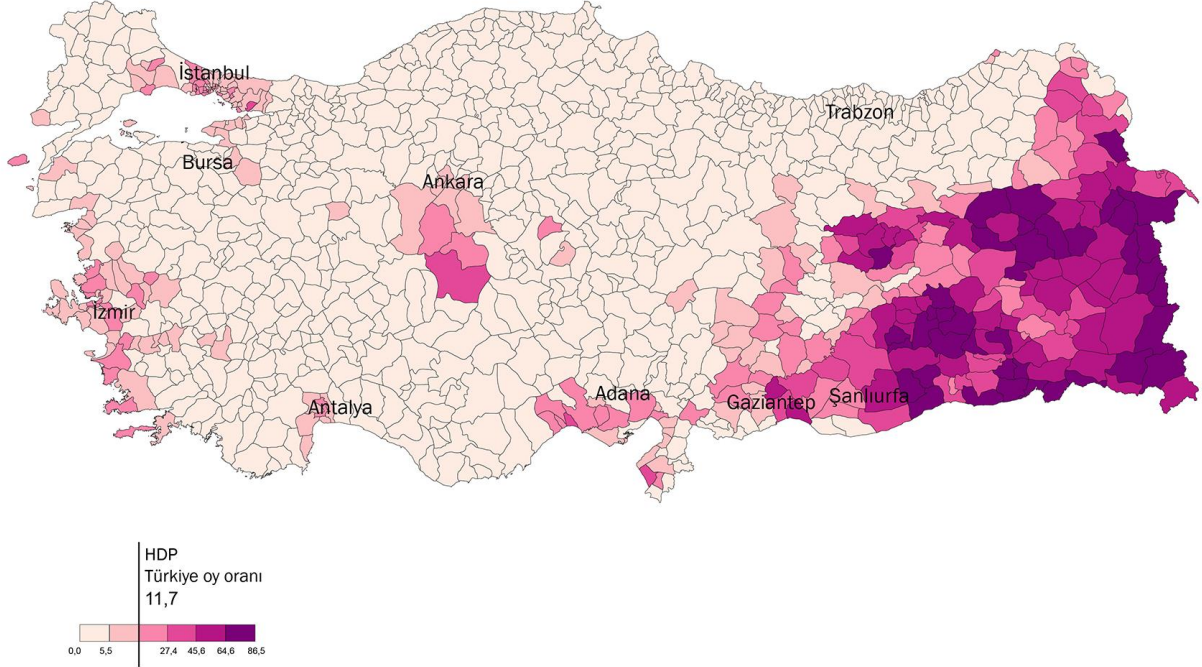
İyi Partililerin Türkiye'si

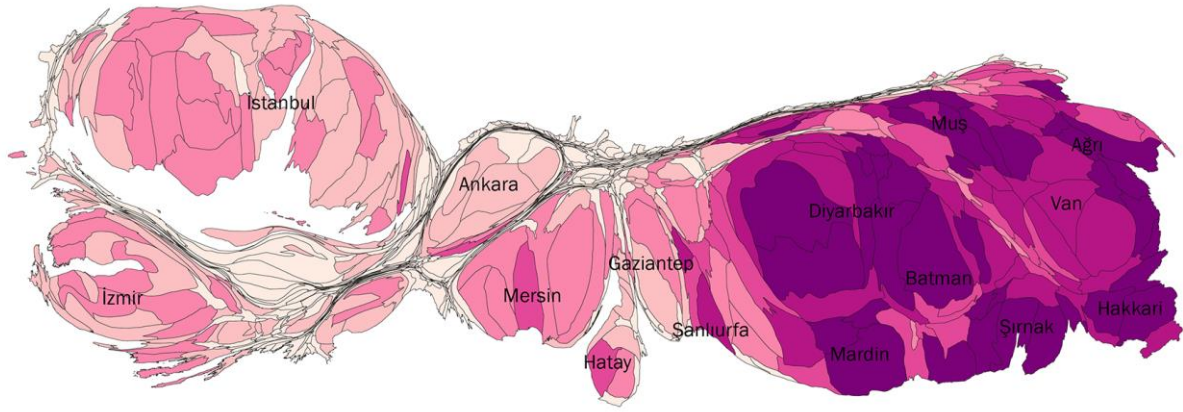
HDP'liler

HDP 24 Haziran'da 235 ilçede barajın üzerinde, 73 ilçede ise yüzde 50'nin üzerinde oy oranına ulaştı. Oyların dağılımına baktığımızda ise diğer partilerden tamamen farklı olacak şekilde, oylarını hem Orta Doğu ve Güneydoğu'dan, hem de İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'nın ilçelerinden aldığını görüyoruz.

HDP'lilerin Türkiye'sine baktığımızda ise diğer tüm partilerden çok farklı bir *kartogramla* karşılaşıyoruz. Karadeniz, Orta Anadolu, Batı Marmara ve İzmir dışında Ege'nin gösterilmediği bu haritada HDP'nin oylarını aldığı iki farklı kutup hemen dikkat çekiyor: 4 büyükşehir (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana) ile Güneydoğu ilçeleri. Güneydoğu'daki ilçeler seçmen sayılarının düşüklüğüne bağlı olarak Türkiye dahil diğer hiçbir *kartogramda* kendine yer bulamazken, HDP'lilerin Türkiye'sinde ilk göze çarpan bölge oluyor.

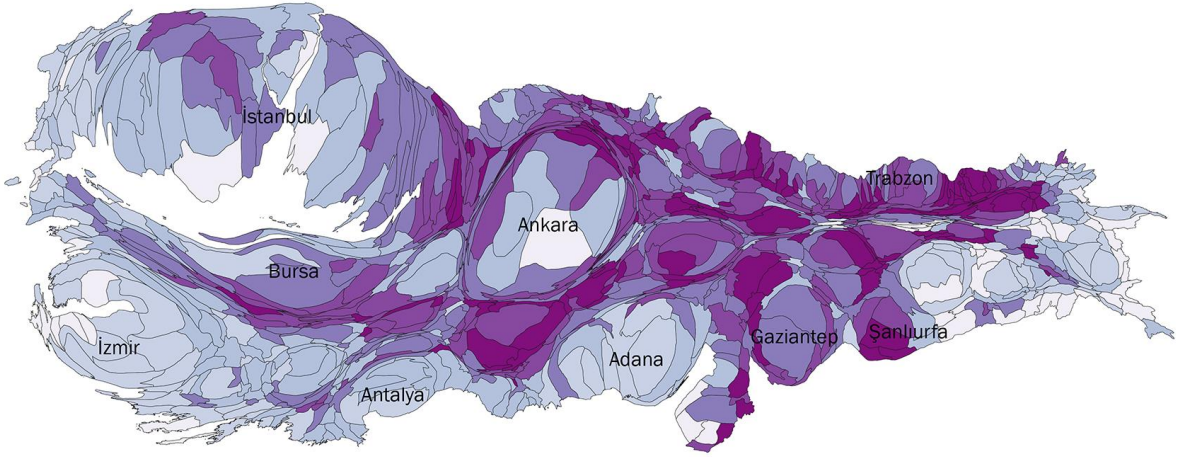
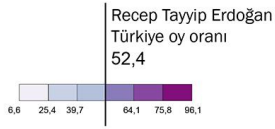
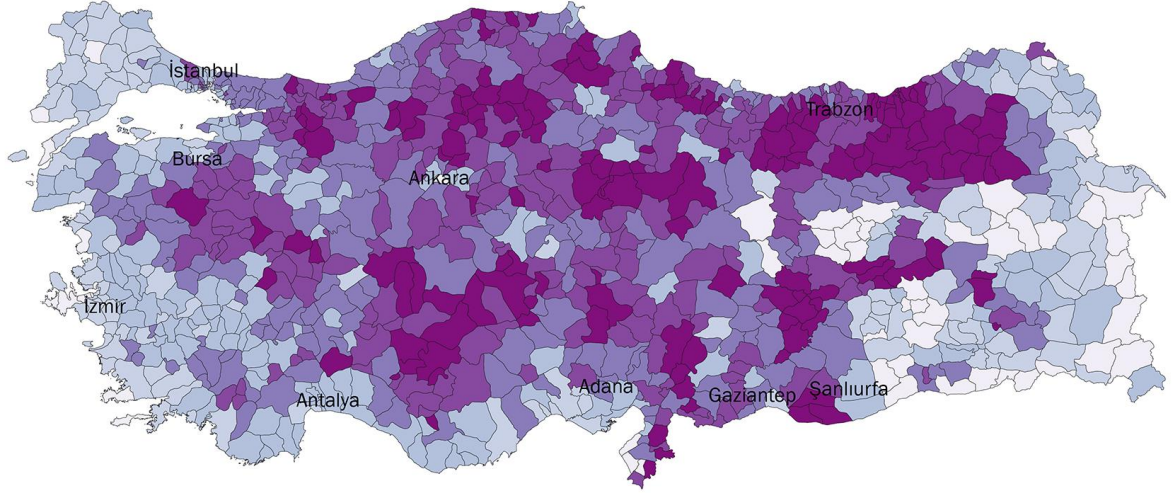
HDP'lilerin Türkiye'si

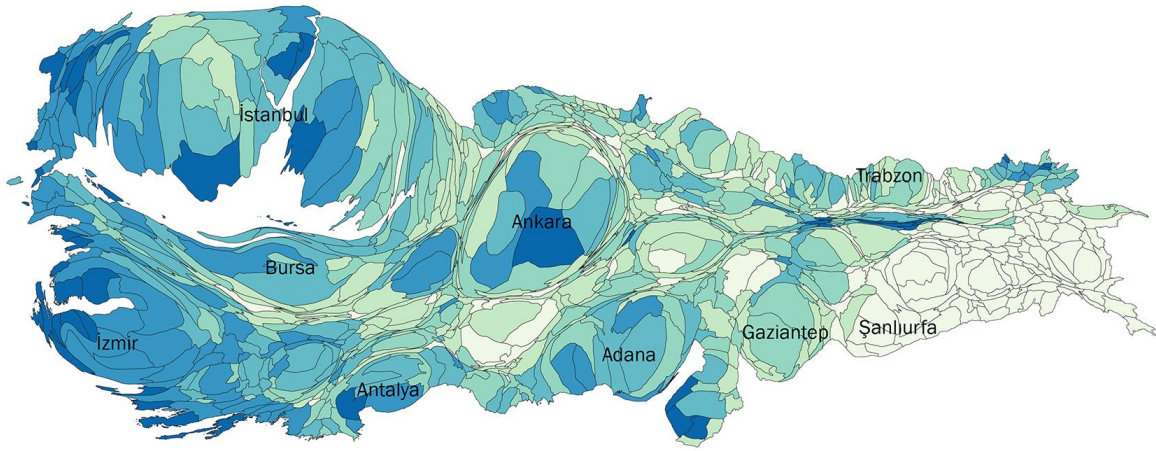
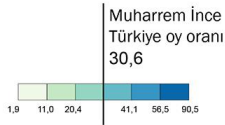
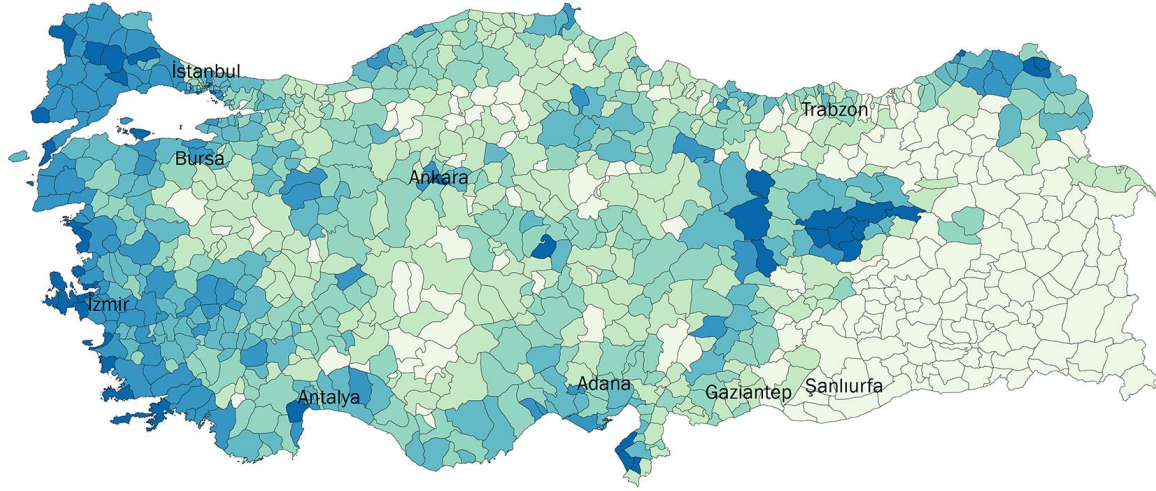

Son olarak Recep Tayyip Erdoğan ile Muharrem İnce'nin ilçeler bazında oy oranlarını da sunuyoruz.

Recep Tayyip Erdoğan - oy dağılımı

Muharrem İnce - oy dağılımı

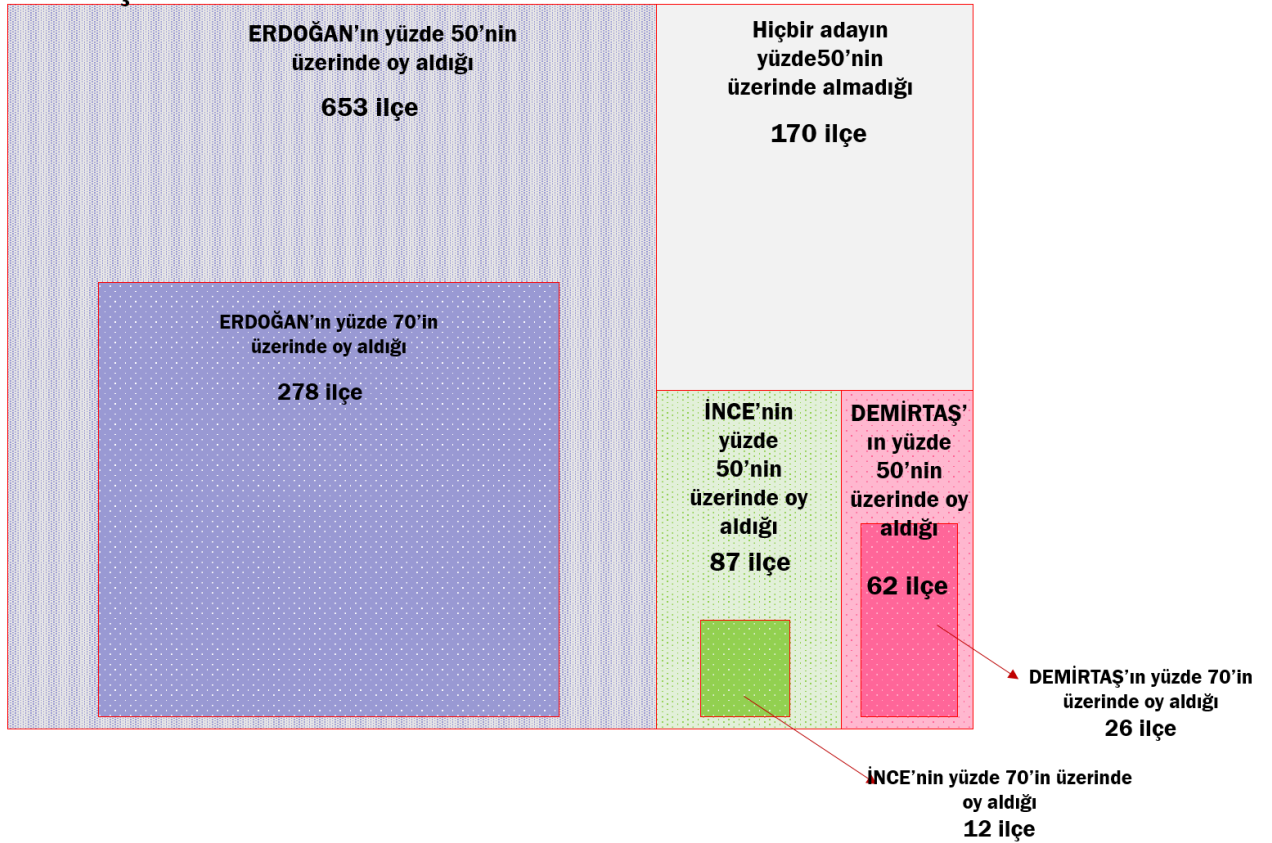
5.5.2 İlçe bazında sandık verileri

Bu bölümde sandık sonuçlarını 81 ile yayılmış ilçeler ekseninde inceleyeceğiz. Türkiye'deki 81 ilde toplam 972 ilçe bulunuyor. Bir ilçedeki ortalama seçmen nüfusu yaklaşık 57 bin kişi. Tabii bu 972 ilçe içinde seçmen sayısı sadece 1339 kişi olan Konya / Yalılıyük de var, 675 binin üstünde nüfusu ile Ankara / Çankaya da var. Bu ilçelerin 163 tanesinin nüfusu 100 bin kişinin üstünde. 268'inin ise 10 binin altında.

Ülke geneline baktığımızda kilometrekareye düşen seçmen sayısı yaklaşık 71 kişi gözüküyor. Bu anlamda en yoğun ilçe kilometrekare başına düşen 30 binin üstünde seçmenle İstanbul / Güngören olarak gözüküyor. En düşük yoğunluklu ilçe ise Tunceli / Pülümür. Bu kapsamda 972 ilçede kilometrekare başına seçmen sayısı ise 545 kişi.

İlçeler üzerinden seçim sonuçlarını incelemek partilerin ve liderlerin yaygınlığını anlamak için önemli ipuçları ortaya koyuyor.

972 ilçe

İlk olarak Cumhurbaşkanı adaylarının salt çoğunluğu elde ettikleri ilçeler üzerinde inceleme yapıyoruz. Bu kapsamda baktığımızda Erdoğan'ın ilçelerin çoğunluğunda (yüzde 67'sinde) yüzde 50'nin üzerinde oy aldığını. Bunların 278'inde ise yüzde 70'in üzerine çıktığını tespit edebiliyoruz.

Meral Akşener, Temel Karamollaoğlu veya Doğu Perinçek'in salt çoğunluğu aldıkları bir ilçe ise görülüyor.

Muharrem İnce'nin ise yüzde 50'nin üzerine çıktığı 87 ilçe var. Bu sayı kampanyasını cezaevinden yürüten Selahattin Demirtaş'ın ise 67. Ancak, sınırı yüzde 70'e koyduğumuzda ise Demirtaş'ın yüzde 70'in üzerinde oy aldığı ilçe sayısı Muharrem İnce'den fazla gözüküyor.

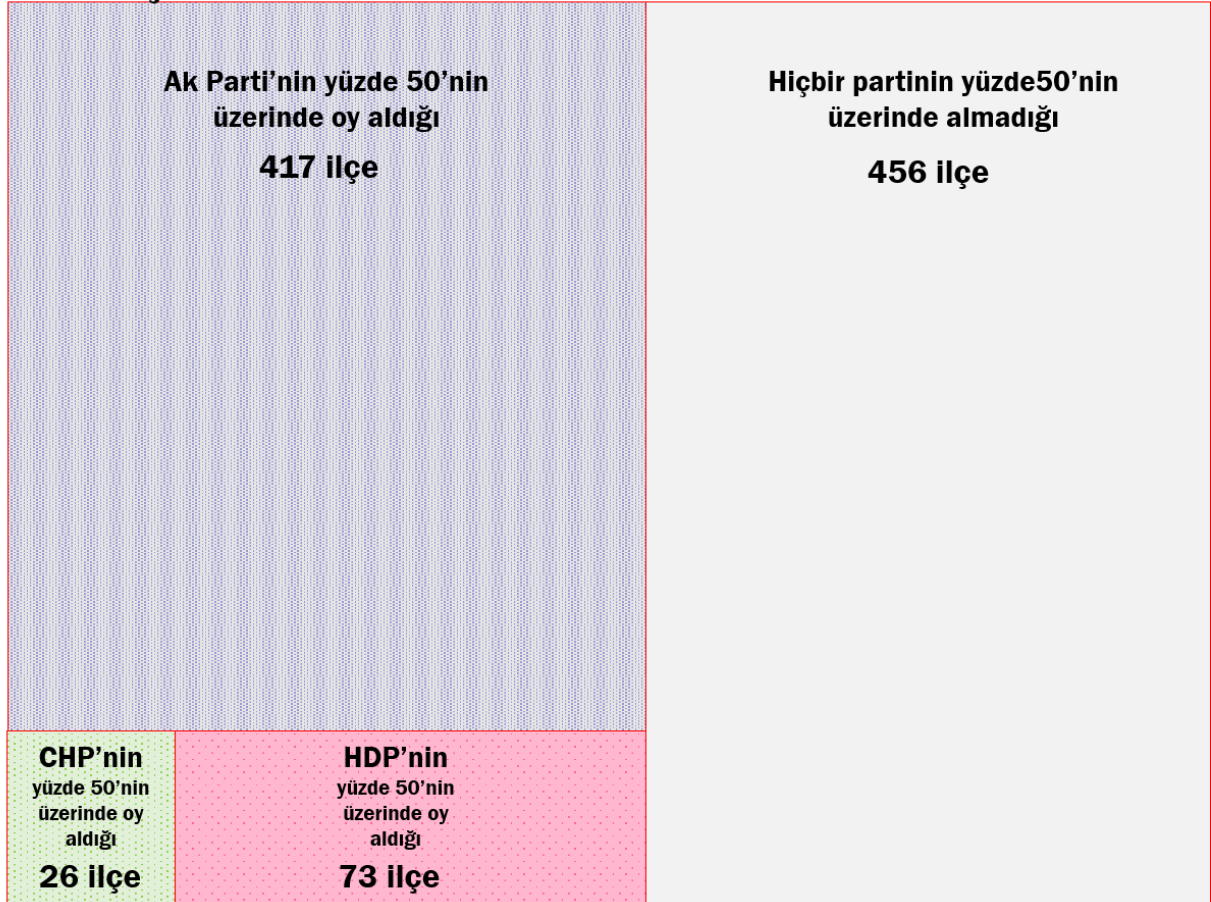
Erdoğan'ın salt çoğunluğu olan 653 ilçeden toplamda aldığı oy sayısı 17 milyon 629 bin. Bu sayı bile tek başına, geçerli oyun yüzde 36'sına karşılık geliyor.

Muharrem İnce'nin yüzde 50'nin üzerinde oy alabildiği 87 ilçedeki toplam geçerli oy sayısı 6 milyon 488 bin kişi. Bu yaklaşık 6 milyon geçerli oyun ise 3 milyon 870 bini bu 87 ilçede İnce için kullanılmış. Bu da geçerli oyun yüzde 7'sini oluşturuyor.

Hiçbir adayın yüzde 50'nin üzerinde oy alamadığı 170 ilçedeki toplam seçmen sayısı ise 14 milyonun üzerinde. Diğer bir deyişle 14 milyon kişinin yaşadığı 170 farklı ilçede hiçbir aday salt çoğunluğu alamamıştır. Bu 170 ilçenin ise herhangi bir özelliği olduğunu iddia etmek hayli güç. Zira farklı bölgelerden, farklı yerleşim tipindeki farklı yoğunluklardaki ilçelerden oluşan bir profile baktığımızı iddia edebiliriz.

Partilerin salt çoğunluğu aldığı ilçeleri incelediğimizde ilk olarak MHP ve İyi Parti'nin herhangi bir ilçede yüzde 50'nin üzerinde oy almamış olduğunu belirtmemiz gerekiyor.

972 ilçe

Ülke genelindeki oyların yüzde 42,6'sını alan Ak Parti'nin salt çoğunluğu aldığı ilçelerin sayısı 417. Bu ilçelerde ise toplam seçmenin 16 milyon 597 bini yaşıyor ve genel seçmen sayısının yüzde 30'una karşılık geliyor.

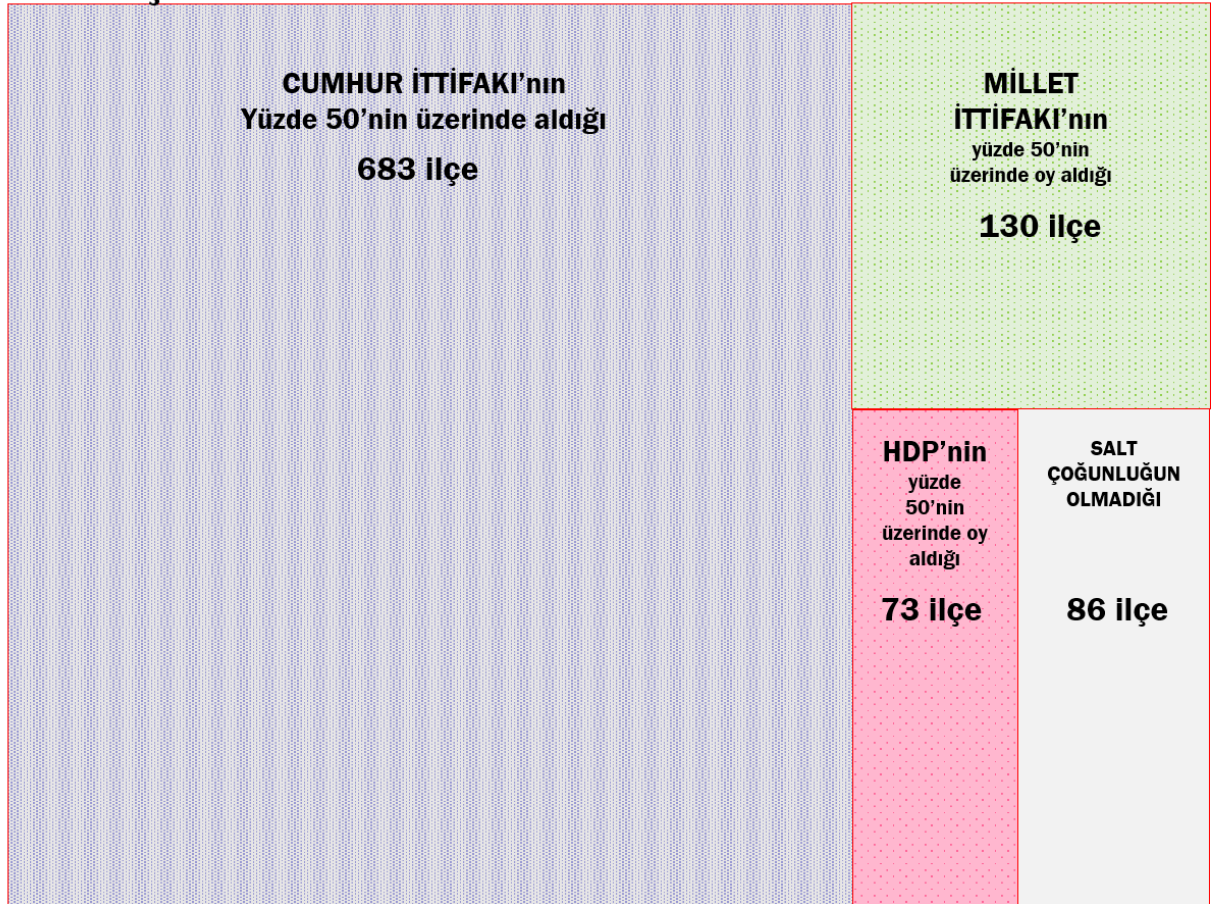
CHP'nin ise salt çoğunluğu sağladığı 26 ilçe var. Bu ilçede yaşayan seçmenler ise ülke genelinin yüzde 3'ünü teşkil ediyor.

HDP'nin, özellikle güneydoğudaki ilçelerde baskın parti olmasının da etkisiyle salt çoğunluğu aldığı 73 ilçe bulunuyor. Bu 73 ilçeden aldığı oy ise HDP'nin ülke genelinde aldığı oyun üçte birini oluşturuyor.

Hiçbir partinin salt çoğunluk sağlayamadığı ilçe sayısı ise yarıdan bile fazla.

İlçelerdeki dağılıma bir de ittifaklar çerçevesinde baktığımızda ise ortaya aşağıdaki tablo çıkıyor.

972 ilçe

Ak Parti ve MHP'nin bir arada olduğu Cumhur İttifakı toplamda 683 ilçede salt çoğunluğu elde etmiş gözüküyor. CHP, İyi Parti ve Saadet Partisi'nin oluşturduğu Millet İttifakı ise 130 ilçede yüzde 50'nin üzerinde oy toplamış durumda. İttifaklara rağmen herhangi oluşumun yüzde 50 üzerinde oy alamadığı ise 86 ilçe bulunuyor. Bu 86 ilçe için herhangi bir özelliğin öne çıktığını görmüyoruz. Partilerin oy oranlarının neredeyse eşit dağıldığını

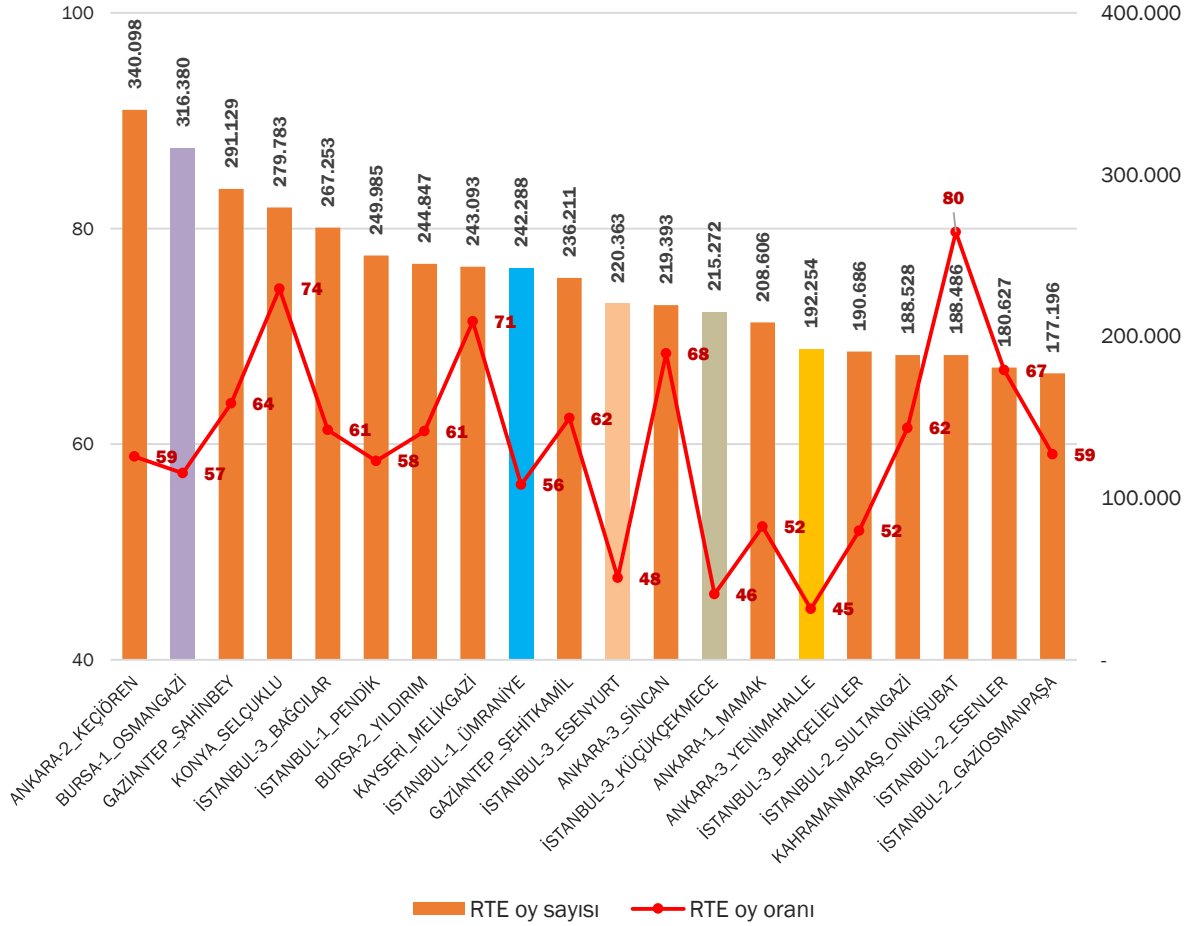
düşünebileceğimiz bu tip ilçeler içinde çok yoğun nüfusu olanlar da, çok düşük yoğunluklu yerler de bulunuyor. Veya, içlerinde kırsal alanlar da var, metropol alanlar da.

İlçelerde partilerin ve adayların salt çoğunluk oranlarını genel olarak incelediğimizde özellikle Erdoğan'ın yaygın bir performansı olduğunu görebiliyoruz.

İlçelerden adayların oy oranlarını aşağıdaki gösterimdeki gibi topladıkları oylarla beraber inceledik. Erdoğan ve İnce'nin en fazla oy topladığı 20'şer ilçede aldıkları oy oranları bize önemli ipuçları sunabiliyor.

Aşağıdaki iki grafikte farklı renklerle gösterilen 5 büyük ilçe (Ankara-Yenimahalle, Bursa-Osmangazi, İstanbul-Esenyurt, İstanbul-Ümraniye, İstanbul-Küçükçekmece) iki adayın da en çok oy topladığı 20 ilçe listesinde ortak olarak bulunmaktadır. İlçelerin nüfusları ve özellikle yoğunlukları artıkça farklı siyasi unsurları barındırma ihtimali de artmaktadır.

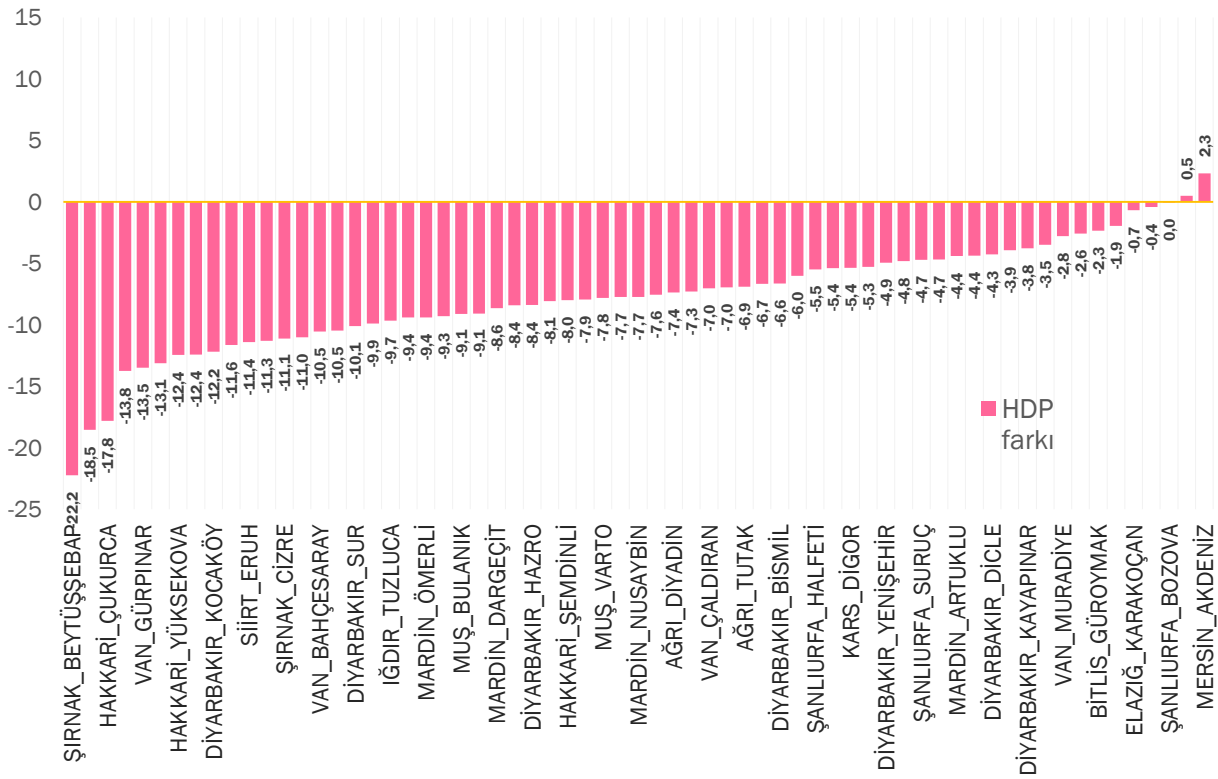
Erdoğan'ın en fazla sayıda oy aldığı 20 ilçe

İlçe bazında sandık analizi kapsamında 3 milyonun üzerinde seçmenin yaşadığı bu 65 ilçeyi mercek altına alıyoruz. Özellikle, devletin kısa süreliğine bile olsa müdahale ettiği bu yerlerde 2015 milletvekili seçiminden bu seçime oy oranlarının nasıl değiştiğini incelemeye çalışıyoruz.

İlk olarak aşağıdaki gösterimde 1 Kasım 2015 ile 24 Haziran 2018 arasındaki HDP oyundaki farkı tespit ediyoruz. Örneğin Şırnak ili Beytüşşebap ilçesinde 2 sene önceki seçimden bu yana HDP'nin oyu yüzde 22 oranında düşmüş gözüküyor.

Kayyum atanmış HDP'li ilçelerde 2018-2015 oy oranı farkı (toplam seçmen sayısı: 3.024.905)

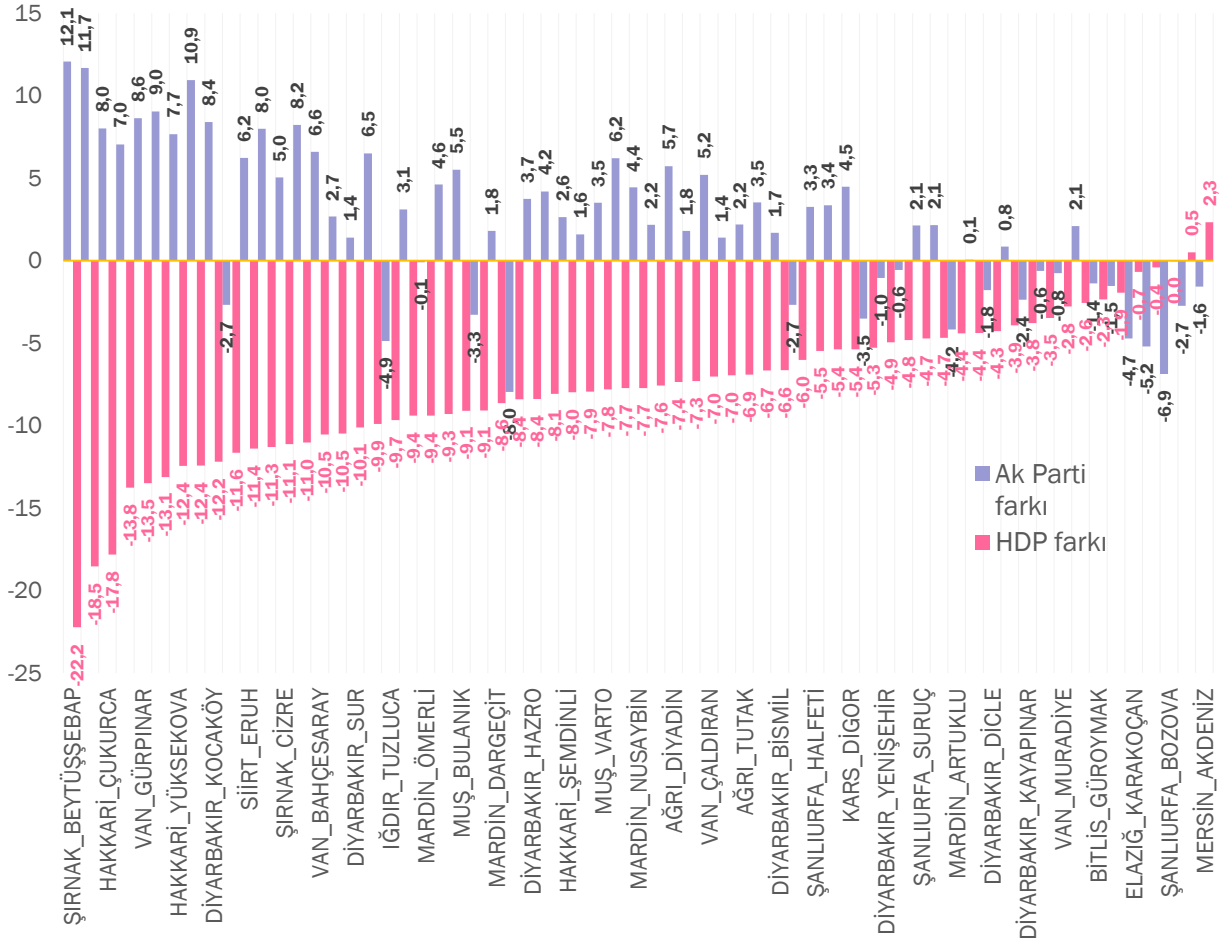

Bu grafiğe ilk baktığımızda kayyum atanan HDP'li belediyelerin olduğu ilçelerin tamamına yakınında bir önceki genel seçime kıyasla HDP'nin oyları düşmüş. Ortalama olarak baktığımızda yüzde 7,5 gibi bir oranla karşılaşıyoruz.

Bu grafiğe bakıp tartışmaksızın “bir ilçenin kayyumla yönetilmesiyle HDP oyu arasında ters bir orantı olduğunu” iddia edebiliriz. Bu durumun sebebini tek bir unsurla açıklamak son derece güç; HDP'li belediyelerin kayyuma geçmesinin ardından bu bölgelerdeki toplumsal yapının değişmesiyle de açıklayabiliriz; diğer yandan, HDP seçmenlerinin kayyumla gelen hizmetlerden etkilendiğini de iddia edebiliriz. Ancak, sebebi ne olursa olsun devlet mekanizmasının fiili olarak yerel dinamiklerden bağımsız olarak yaptığı bu müdahalenin toplumsal yapıda öyle ya da böyle bir sonuç ortaya çıkarttığını gözlemliyoruz.

HDP'nin oylarının azaldığı, kayyum atanan ilçelerde iktidar partisi ve ittifak ortağı MHP'nin oyları ne yönde hareket ettiğini ise aşağıdaki iki grafikte gözlemliyoruz.

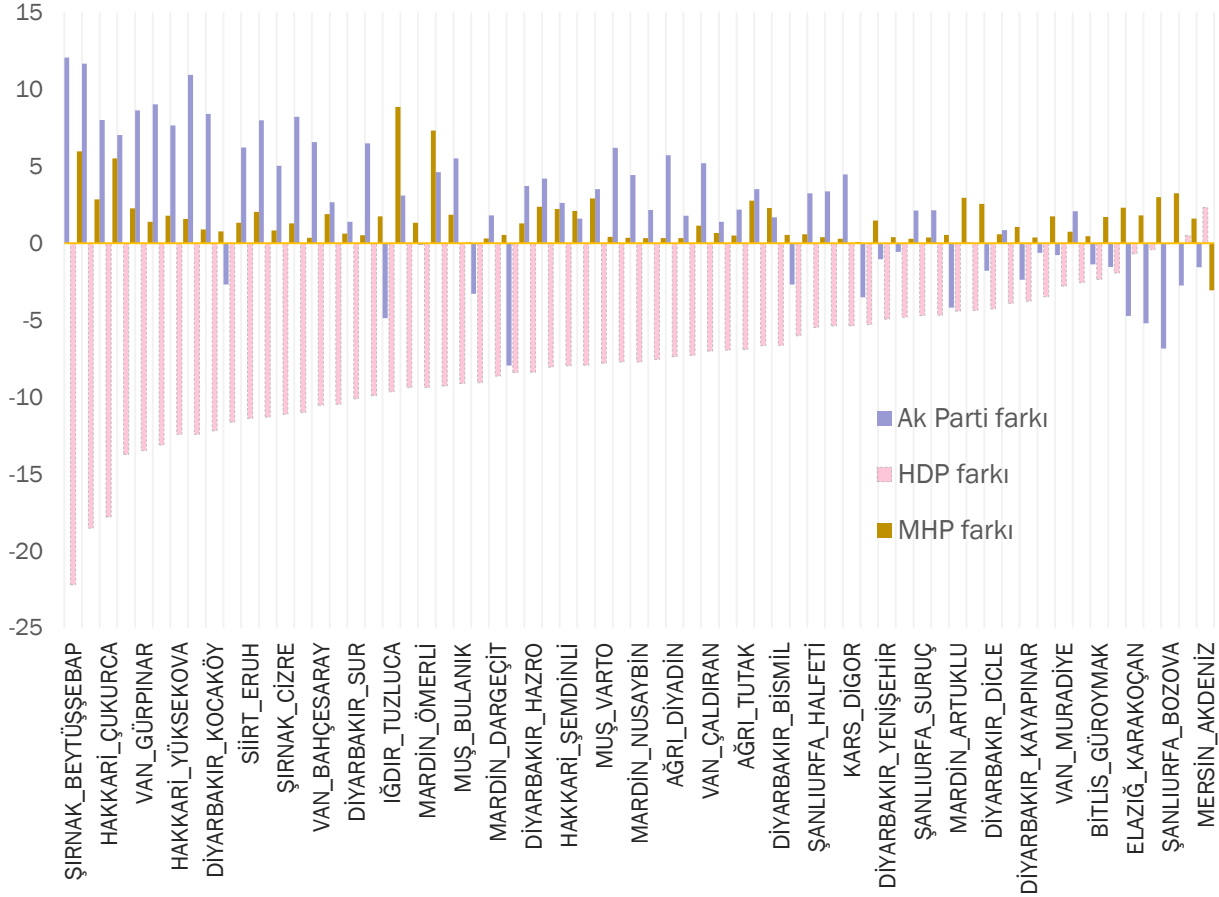
Kayyum atanmış HDP'li ilçelerde 2018-2015 oy oranı farkı (toplam seçmen sayısı: 3.024.905)

İlk olarak Ak Parti oylarının kayyum atanmış ilçelerde son seçime kıyasla nasıl değiştiğine baktığımızda HDP'nin oyunun düştüğü bu ilçelerin çoğunda iktidar partisinin de oyunu arttırdığını gözlemliyoruz. Tüm ülke genelinde Ak Parti'nin oyunun 2015 Kasım'ına kıyasla 7 puanın üstünde azaldığını göz önünde bulundurursak, bu ilçelerin büyük çoğunluğunda oyunu arttırmış olmasını da yine kayyum süreciyle ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır.

Yukarıdaki grafiğe bu ilçelerdeki MHP oylarının iki seçim arasındaki değişimini ekleyerek oluşturduğumuz aşağıdaki grafiği incelediğimizde ise HDP'nin kaybettiği oyları büyük oranda iktidar partisi ve ittifak ortağının paylaştığını gözlemleyebiliriz.

Kayyum atanmış HDP'li ilçeler (toplam seçmen sayısı: 3.024.905)

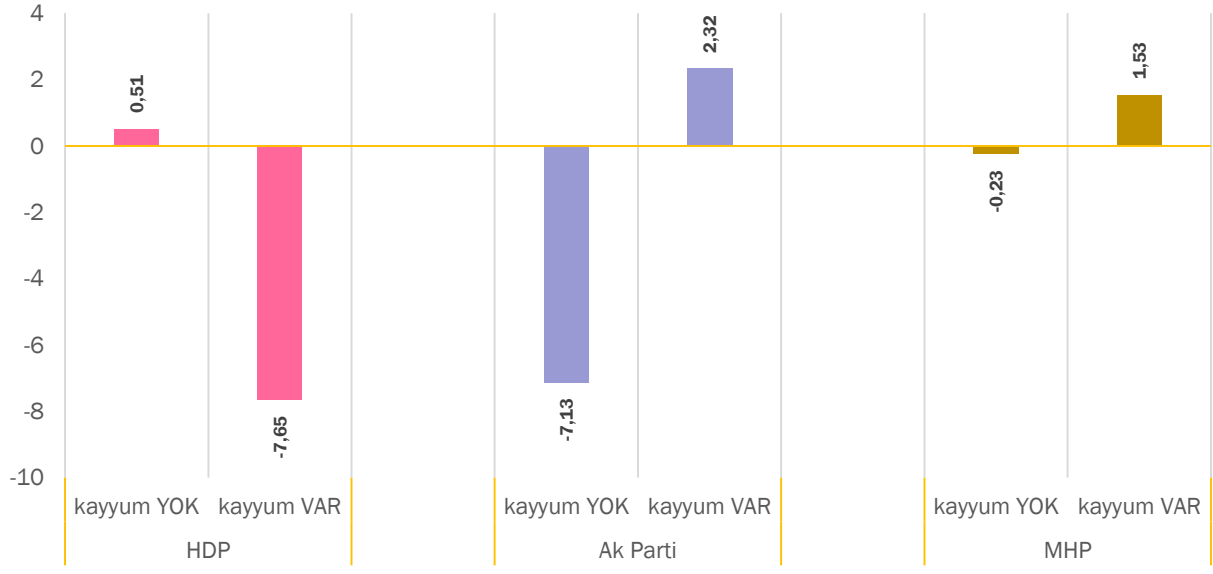
Görüldüğü gibi HDP'nin oyunun düşüp de diğer 2 partinin de oy kaybetmiş olduğu ilçe neredeyse yok gibidir. Örneğin, 2. sırada bulunan Şırnak Uludere ilçesinde 2017 yılının Ocak ayında kayyum ilan edilmişti. Uludere ilçesinde 1 Kasım 2015 seçimlerine göre HDP yüzde 18,5 mertebesinde oyunu kaybetmiş gözüküyor. Diğer yandan bu ilçede Ak Parti oyunu yüzde 12 puan, MHP ise yüzde 3 mertebesinde arttırmış bulunuyor. Diğer kayyum atanmış ilçelerde de bu 3 partinin oy geçişi buna benzer gerçekleşmiş gözüküyor.

En son olarak da 3 partinin ortalama oy farkını kayyum atan ve atanmayan ilçelere göre karşılaştırıyoruz. Aşağıdaki grafik kayyum atan 65 ilçe ve atanmayan tüm diğer ilçelerde 2015 seçimlerine göre oy değişim ortalamalarını gösteriyor. Örneğin, HDP'nin kayyum atan ilçelerdeki ortalama oy kaybı yüzde 7,65 puan iken, kayyum atanmamış 907 ilçenin ortalamasında yarım puan oy arttırmış gözüküyor. Ak Parti ve MHP içinse bu durum yukarıda da belirttiğimiz gibi tam tersine dönüyor. Kayyum atanmamış yerlerde yüzde 7'nin üstünde oy kaybetmiş gözükürken Ak Parti kayyum atanmış 65 ilçenin ortalamasında ise oyunu yüzde 2,3 puan arttırmış durumda. Benzer bir durum MHP için de geçerli. Kayyumsuz yerlerde oyu ortalamada neredeyse hiç değişmeyen ittifak ortağının oyu, kayyum atan bölgelerde yüzde 1,53 puan oranında artmış olarak karşımıza çıkıyor.

Genel olarak kayyum atanmış olan HDP'li ilçelerdeki oy salınımlarına baktığımızda devletin müdahalesinin net bir şekilde HDP'nin oylarını düşürmüş olduğunu söyleyebiliyoruz.

2018-2015 Oy Farkları (kayyumlu ilçelere göre)

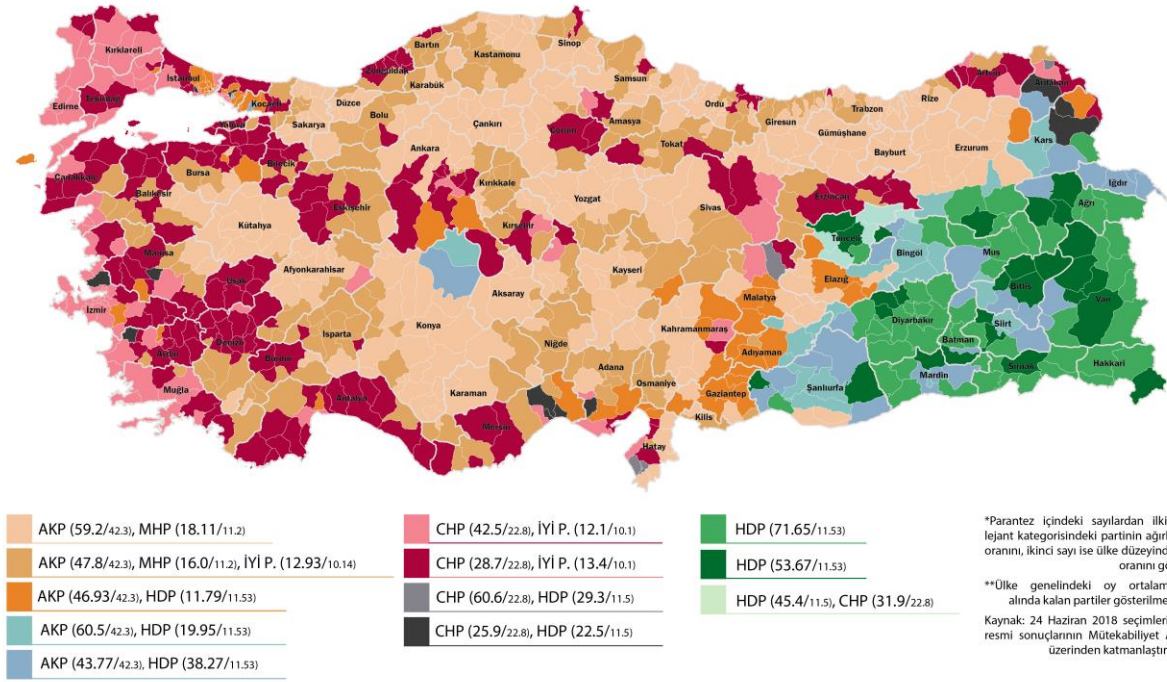

5.5.4 İlçe bazında kümeleme analizi

Kadir Has Üniversitesi'nden Prof. Dr. Murat Güvenç, 24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra ilçe bazlı veriler üzerinden kümeleme analizi gerçekleştirdi.²

Oy profilleri birbirine benzer olan ilçelerin aynı kümelerde bulunduğu bu analizde de ilk bakışta, iller bazında da tanımladığımız 3 kutuplu Türkiye'yi görmek mümkün.

24 Haziran 2018 Milletvekili Seçimleri: OY PROFİLİ BENZER İLÇELER

Güvenç, M. (2018) 24 Haziran'da ne oldu? İlçe Seçim Profilleri Üzerinde Değerlendirmeler, TESEV Bilgi Notları.
Veri Analizi: Murat Güvenç Görselleştirme: Murat Tülek, Asya Ece Uzman

100 0 100 km
K

² Güvenç, M. (2018) 24 Haziran'da ne oldu? İlçe Seçim Profilleri Üzerinde Değerlendirmeler, TESEV Bilgi Notları. Analizin tamamına <http://tese.org.tr/tr/> adresi üzerinden ulaşabilirsiniz.

6. SİYASİ FRAGMENTASYON: EFEKTİF PARTİ SAYISI (1950-2018), TÜRKİYE SİYASİ COĞRAFYASI (2002-2018) VE DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ

Prof. Dr. Hasan Kirmanoğlu

6.1. Giriş

Karşılaştırmalı siyaset biliminde (*comparative politics*) parti sistemlerini mukayese etmek için kullanılan yöntemlerden bir tanesi de efektif parti sayısıdır. Burada efektiften kastedilen ‘gerçekte, yürürlükte olan’ demektir. Efektif parti sayısının hesaplanması Laakso-Taagepera (1979) tarafından geliştirilmiş olan formüle dayanmaktadır: $(1 / \text{seçime katılan her bir partinin oy oranının karesinin toplamı})$. Örneğin, iki parti var ve bunlar % 50’şer oy oranına sahipler diyelim. Bu durumda, seçime giren parti sayısı efektif parti sayısına eşittir, yani 2’ye. Peki ya bir parti % 80 diğeri % 20 olursa, efektif parti sayısı ne olur? Yukarıda verilen formüle göre 1,47. O nedenle, formül bize iki şey söylemektedir: birincisi, efektif parti sayısının seçime giren parti sayısından farklı olabileceğini; ikincisi ise efektif parti sayısı azaldıkça partilerarası oy oranları farkının artacağını.

Partiler arasındaki oy oranları tam bir eşitlik içinde olmadığında (ki bu durum teorik bir uç durumdur), efektif parti sayısı seçimlere katılan parti sayısından hep daha az olacaktır. Efektif parti sayısının seçime katılan parti sayısına göre çok düşük olması ise birinci parti ile diğer partiler arasındaki oy farkının artması ve birinci partinin başat parti (*dominant party*) olması demektir. Partiler arasındaki oy oranları farkının azalması ise (partilerin oy oranlarının birbirine yaklaşması), ‘oy parçalanması’ (*vote fragmentation*) olarak adlandırılmaktadır. Belirtmek gerekir ki, seçimlerin sonucunda ister oy parçalanması ister başat bir parti ortaya çıkmış olsun, ülkede işlerin demokrasi açısından nasıl olacağı, bütünüyle o ülkedeki demokrasi kültürüne bağlıdır. Demokrasiyi seçimde elde edilen çoğunluğa indirgemeyen müzakereci-uzlaşmacı bir demokrasi kültürü her iki durumda da (oy parçalanması veya başat bir partinin mevcudiyeti) işlerin normal bir seyir izlemesini mümkün kılar.

Bu notun amacı, 1950’den 2018’a milletvekili genel seçimleri için efektif parti sayılarını incelemek ve 2002’den 2018’e kadar olan seçimleri için, aynı şeyi bu defa il bazında yaparak Türkiye siyasi coğrafyasının haritalarını irdelemektir.

6.2. 1950-2018 Milletvekili Genel Seçimleri Efektif Parti Sayıları

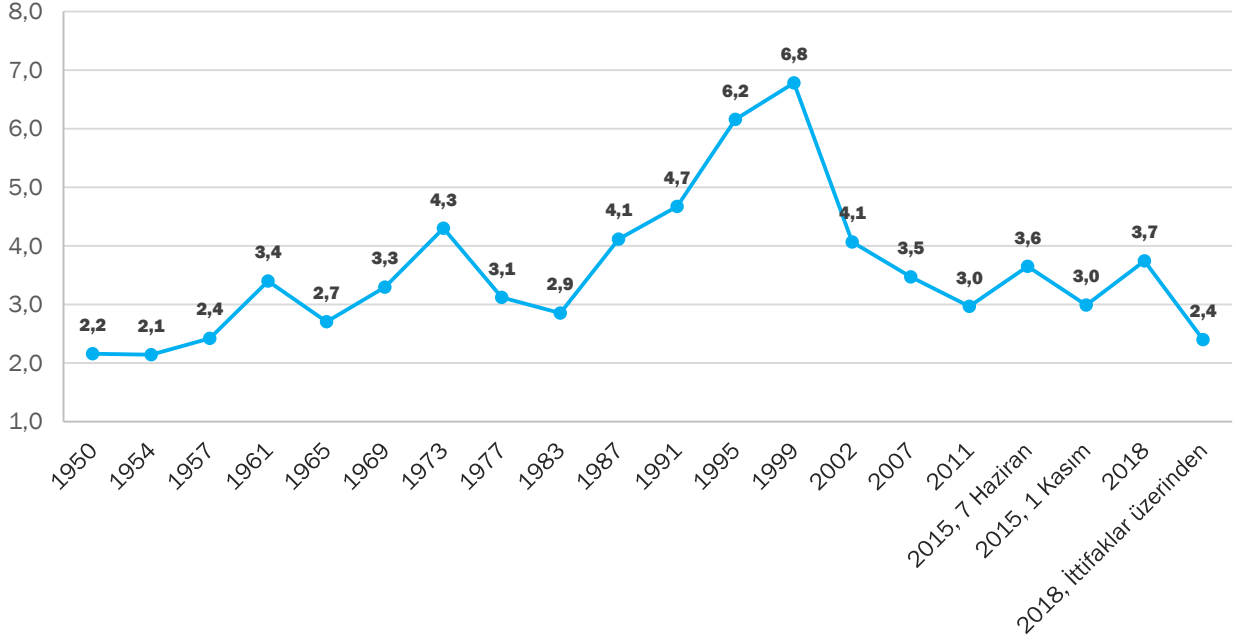
Grafik 1 bugüne kadarki tüm seçimlerin efektif parti sayısını gösteriyor. Görüldüğü gibi, efektif parti sayıları, 1950 seçimlerinden 1999 seçimlerine kadar (özellikle de 1983-1999 seçimlerinde) artış, 2002 seçimlerinden bu yana ise azalış trendi sergiliyor.

Grafiğin söylediği şudur: demokrasinin çoğulculuk (*pluralism*) değil, çoğunlukçuluk (*majoritarianism*) olarak anlaşıldığı bir bağlamda, **efektif parti sayısının artması** siyasi istikrarsızlık eleştirilerinin, **efektif parti sayısının azalması** ise otoriterleşme eleştirilerinin artması anlamına geliyor. Bu tespiti detaylandırarak olursak, çoğunlukçuluğun, çoğulculuğun aksine, müzakereci ve uzlaşmacı bir demokrasinin gerçekleşmesini engellemesinden dolayı efektif parti sayısının artması, yani partilerin oy oranları arasındaki farkların azalması siyasi istikrarsızlık oluşacağı yönünde eleştirilerin artması anlamına geliyor. Buna karşılık efektif parti sayısının azalması, yani partilerin oy

farklarının artması ise oyların çoğunu alan partiye yönelik otoriterleşme eleştirilerinin artması anlamına geliyor.

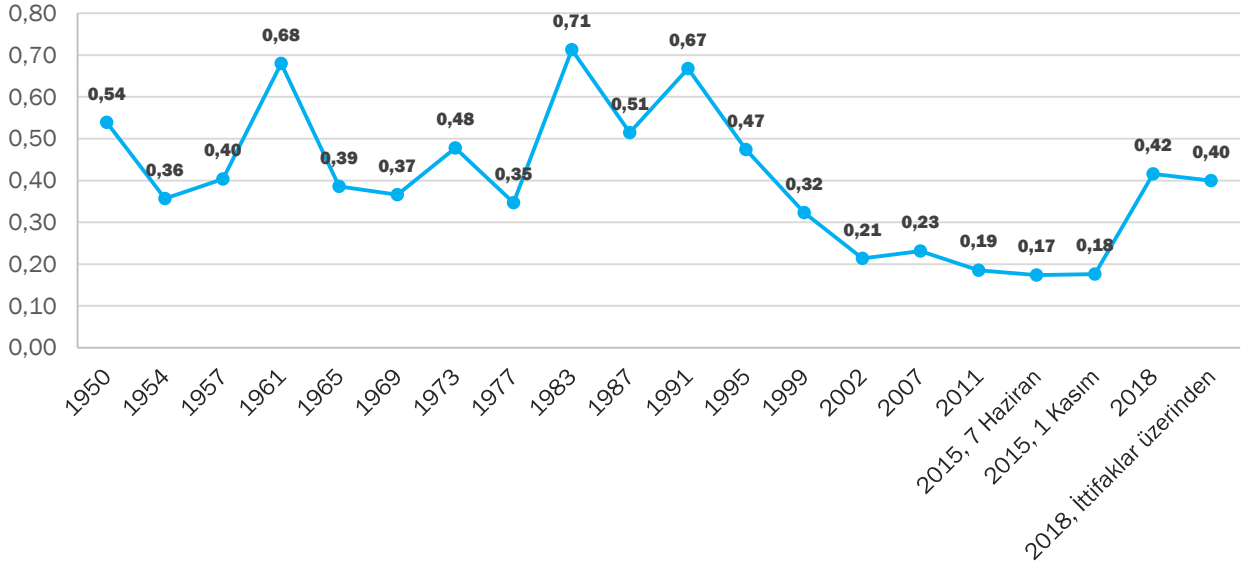
Grafik 1 Efektif parti sayısı*

*Kaynak: www.tuik.gov.tr

Grafik 2 ise, 1950-2018 seçimlerinin her biri için, efektif parti sayısının seçime katılan parti sayısına oranını gösteriyor. Görüldüğü gibi, oran 1950-1991 seçimlerinde yüksek ve uçurmuş (partilerin oy oranları arasındaki farklar nispeten düşük), 1995 seçimlerinden bu yana ise belirgin bir düşüş trendi içine giriyor (birinci gelen parti ile diğerleri arasında bariz bir fark mevcut). Dikkat çekici olan husus, 2018’de oranın yükselmiş olması. Bunun nedeni, büyük ölçüde AKP’nin bir önceki seçimlere kıyasla yaşamış olduğu oy kaybı.

Grafik 2 Efektif parti sayısı / seçime giren parti sayısı*

*Kaynak: www.tuik.gov.tr

6.3. Efektif Parti Sayılarının Türkiye Siyasi Coğrafyasındaki Dağılımı (2002-2018 Seçimleri)

Aşağıdaki altı harita efektif parti sayılarının il bazındaki değerlerini göstermektedir. 2002-2018 arasındaki son altı seçim incelendiğinde, **büyük ölçüde**, üç partili bir dağılım gözlenmektedir. CHP çoğu zaman, Edirne, İzmir, Kırklareli, Muğla ve Tekirdağ illerinde birinci parti konumundadır. HDP'nin çoğunlukla birinci parti olduğu iller ise Ağrı, Batman, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van'dır. Geri kalan tüm illerde AKP seçimlerden birinci parti olarak çıkmaktadır.

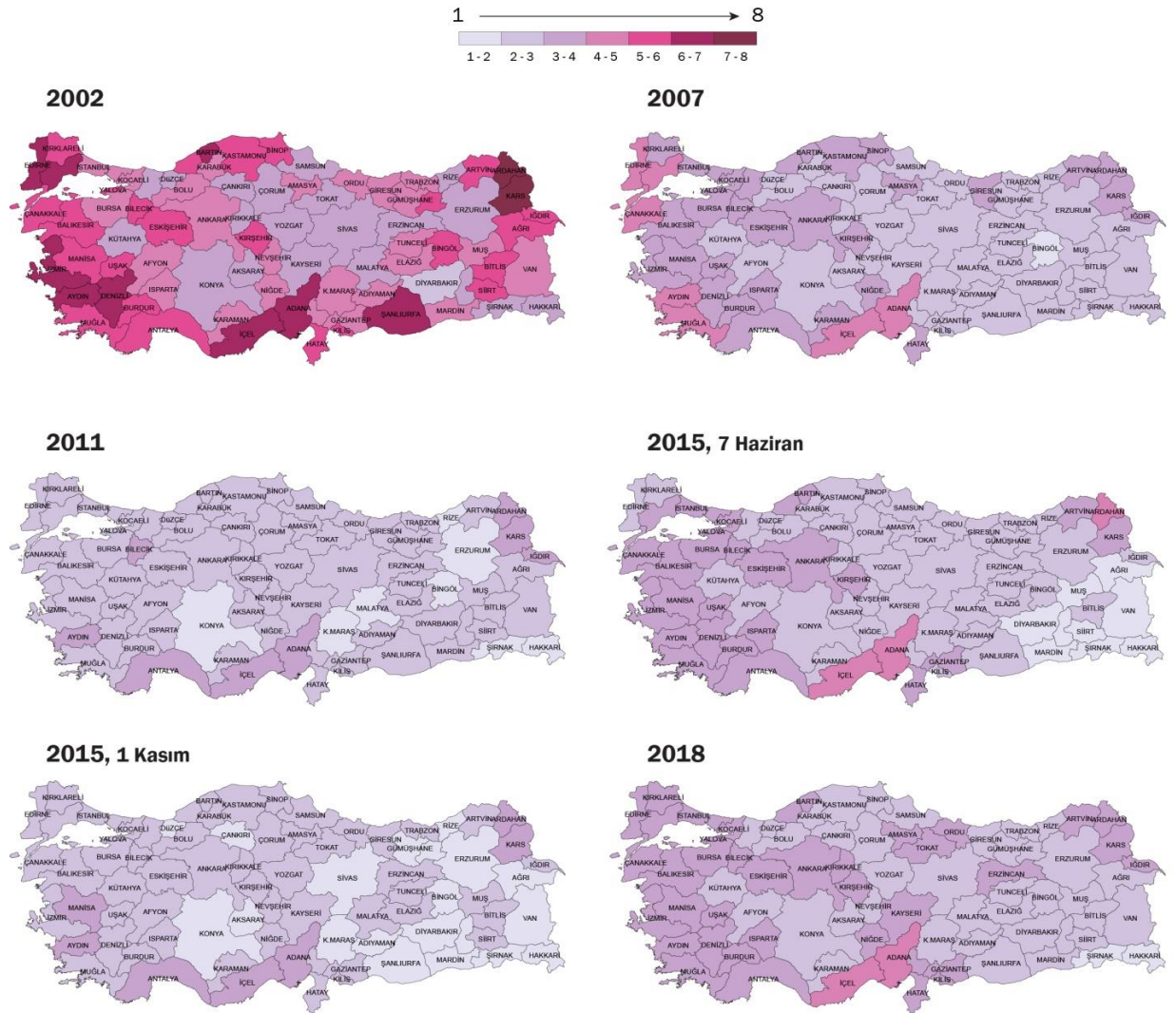
Bu üçlü dağılımın efektif parti sayıları itibarıyla zaman içinde (2002 seçimlerinden 2018 seçimlerine) incelenmesi şu hususların varlığına işaret etmektedir:

- AKP'nin ilk kez seçimlere katılmış olduğu 2002 seçimleri, oy parçalanmasının (fragmentasyonunun) en fazla olduğu seçimlerdir. Bunu 2002 haritasından (efektif parti sayılarının görece büyüklüğünden), açık biçimde görüyoruz. Bunda, son altı seçim içinde AKP'nin en düşük oy oranını elde etmiş olması ve bugün artık Türk siyaseti içinde, en azından etkili bir rol oynamayan, eski merkez sağ ve sol partilerin mevcudiyetlerini az da olsa koruyor olmalarıdır.
- 2007 ve daha da çok 2011 seçimlerinde, efektif parti sayıları azalmakta ve yukarıda belirtmiş olduğum üç partinin üç bölgedeki üstünlükleri bariz hale gelmektedir.
- Haziran 2015 seçimlerinde, AKP'nin oy kaybına uğraması ile birlikte, 2002 seçimlerindeki kadar olmasa da, efektif parti sayısı değerlerinin arttığını gözlemliyoruz. Bunda, özellikle büyük kentlerde, HDP'nin barajı geçebilmesi için aldığı desteğin de payı olduğunu söylemek yanlış olmaz.
- 1 Kasım 2015 seçimlerinin, efektif parti sayıları açısından Türkiye'nin siyasi coğrafyasını, 2011 seçimlerindeki çok benzer bir görünüme geri getirdiğini söylemek mümkün.
- Son 2018 seçimlerinde ise, AKP'nin oy kaybı efektif parti sayısının artmasına ve siyasi coğrafyayı 7 Haziran 2015'tekine benzer bir görüntüye dönüştürdüğüne tanık oluyoruz. Şu

farkla ki, 2018’de HDP’nin üstünlüğünün bulunduğu yerleşim birimlerinde AKP’nin yaşamış olduğu oy kaybı 7 Haziran 2015’tekinden daha az. Ayrıca, özellikle Ege’de İYİP’in CHP ve MHP’den almış olduğu oyların ülke genelindeki efektif parti sayısındaki artışta etkili olduğu açık.

- f) Seçimden seçime özellikle AKP ve CHP’nin görece üstünlüklerinin bulunduğu illere (daha popüler ifadesiyle ‘kalelerine’) bakıldığında, ilginç olduğunu düşündüğüm bir nokta ile karşılaşılıyor: AKP’nin oy üstünlüğünün bulunduğu yerlerde efektif parti sayısının artması (yani AKP’nin gücünün erozyona uğraması), ikinci parti konumundaki CHP’nin kendi üstünlüğü olan bölgelerdeki efektif parti sayısındaki artış ile (belki de fazlasıyla) telafi oluyor. İl bazındaki oy oranlarına bakıldığında, AKP’nin CHP kalelerindeki mevcudiyeti CHP’nin AKP kalelerinden daha fazla. Üstelik, İzmir dahil, büyük şehirlerde HDP’nin de azımsanmayacak bir varlığı, dolayısıyla rekabeti, mevcut.

Efektif parti sayıları itibarıyla Türkiye siyasi coğrafyası (2002-2018)*

*Haritalar KONDA tarafından görselleştirilmiştir.

6.4. Sonuç yerine

Diyelim herhangi bir seçime on parti katıldı ve hepsi % 10'ar oy oranı elde etti, ya da bir parti oyların tamamını elde etti. Bu iki uç durum da pek tercih edilmez aslında. Zira, birinci durum pek de kolay uzlaşma sağlanabilecek bir durum değildir; ikincisi de oyların tamamını alan partiyi ister istemez otoriterleştirir. Gerçek bu iki durumun arasında bir yeredir çoğu zaman: efektif parti sayısının iki ya da beş olması gibi. İki ya da beş olmuş fark eder mi? Eder. Nasıl mı? Demokrasiden ne anladığımıza bağlı olarak. Eğer demokrasiden **çoğulculuğu** anlıyorsak fark etmez. Yok, demokrasiyi **çoğunlukçuluk** olarak tefsir ediyorsak, iki, hatta bir olmasını tercih ederiz. Bu, sonuçta toplumun siyasi kültürüne bağlı bir husus.

2002-2018 Türkiye siyasi coğrafyasının efektif parti sayısı açısından gözlenmesi, kanımca önemli bir noktanın altını çiziyor. **Üç parçalı** siyaseti şekillendiren Türkiye siyasi coğrafyası, demografinin temel belirleyen olduğu, **ikili bir yapıya** dönüşme potansiyeli taşıyor. Herhangi bir siyasi lider ve parti ismi telaffuz etmeye ihtiyaç olmaksızın (çünkü bahsettiğim bunlardan bağımsız), toplam oy havuzunun bileşiminin değişebileceğine işaret etmek istiyorum; yani konjonktürel olandan değil yapısal olandan.

7. SİYASİ TERCİHLERİN SEYRİ VE BAZI BULGULAR

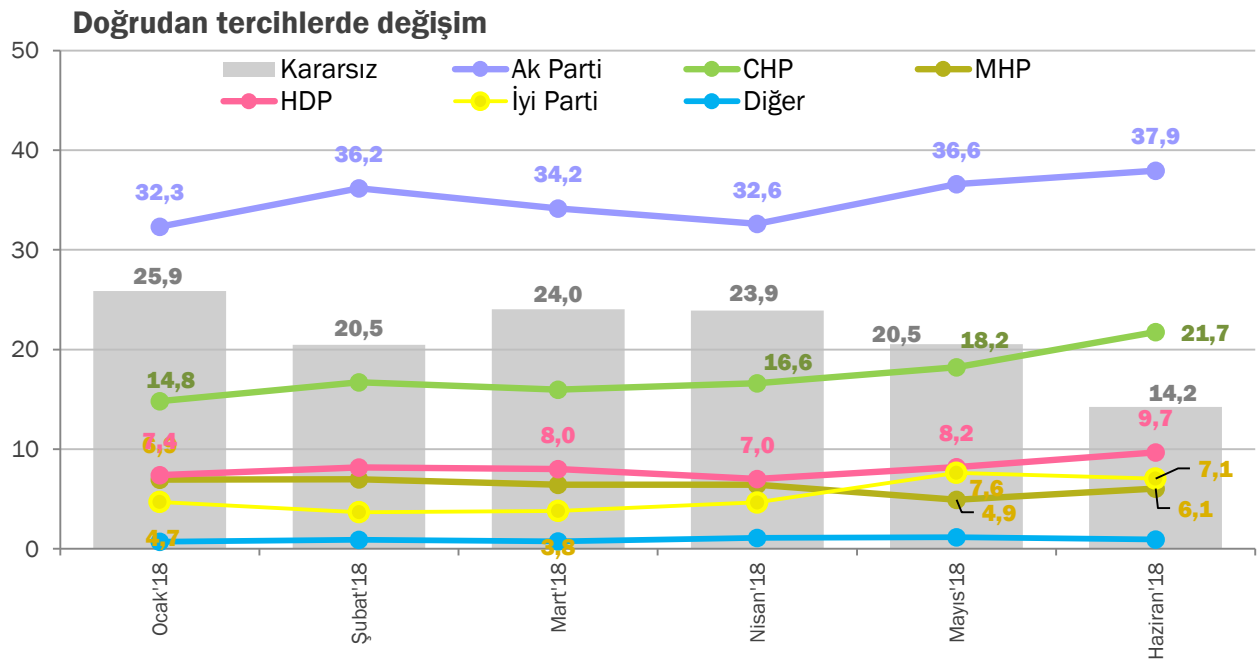
Bu bölümde 24 Haziran seçimlerine gelinen süreçte seçmen tercihleri nasıl seyrettiği, adaylar ve kampanyaların seçmen de nasıl karşılık bulduğu gibi sorulara yanıt olabileceğini düşündüğümüz bazı KONDA bulgularını özetlemeye çalıştık.

7.1. KONDA Bulgularıyla Siyasi Tercihlerin Seyri

Seçim kararı alındıktan, ittifaklar oluştuktan ve Cumhurbaşkanı adayları kesinleştikten sonra gerçekleştirilen Mayıs'18 Barometresi araştırması seçim sürecinin başlangıç noktasına dair bir fotoğraf edinmemizi sağlamıştı. Başlangıç çizgisindeki fotoğrafın temel karakteristiği, Ak Parti'nin siyasi alanı domine ediyor olduğu, fakat Ak Parti'nin, CHP'nin ve MHP'nin 1 Kasım 2015 seçimlerindeki oy oranlarından geride oldukları idi.

Başlangıç çizgisindeki bu fotoğrafı değişime zorlayacak unsurlar ve dinamikler vardı.

1. Seçime ittifaklar şeklinde gidiliyordu.
2. 1 Kasım 2015 seçimlerinde hiç var olmayan İyi Parti ve ittifak avantajı ile sahneye daha güçlü girme fırsatı yakalamış olan Saadet Partisi sahalarda vardı.
3. CHP şimdiye dek herhangi bir araştırmanın CHP'ye dair bulgularına etkisi olmayan, dolayısıyla da etkisi ölçülememiş ve bilinmeyen bir kişiyi, Muharrem İnce'yi Cumhurbaşkanlığı'na aday göstermişti.
4. Yine CHP beklenmeyen bir hamle yaparak İyi Parti ve Saadet Partisi ile "sıfır baraj ittifakı" oluşturmuştu.
5. Elbette kampanya süreci, partilerin ve adayların kampanyaları, söylemler, vaatler ve aday listelerinin Mayıs'18 Barometresi'ndeki başlangıç fotoğrafını ne kadar değiştireceği merak konusuydu.

Doğrudan tercihlerdeki değişimlere bakıldığında bazı temel bulgular dikkati çekiyor:

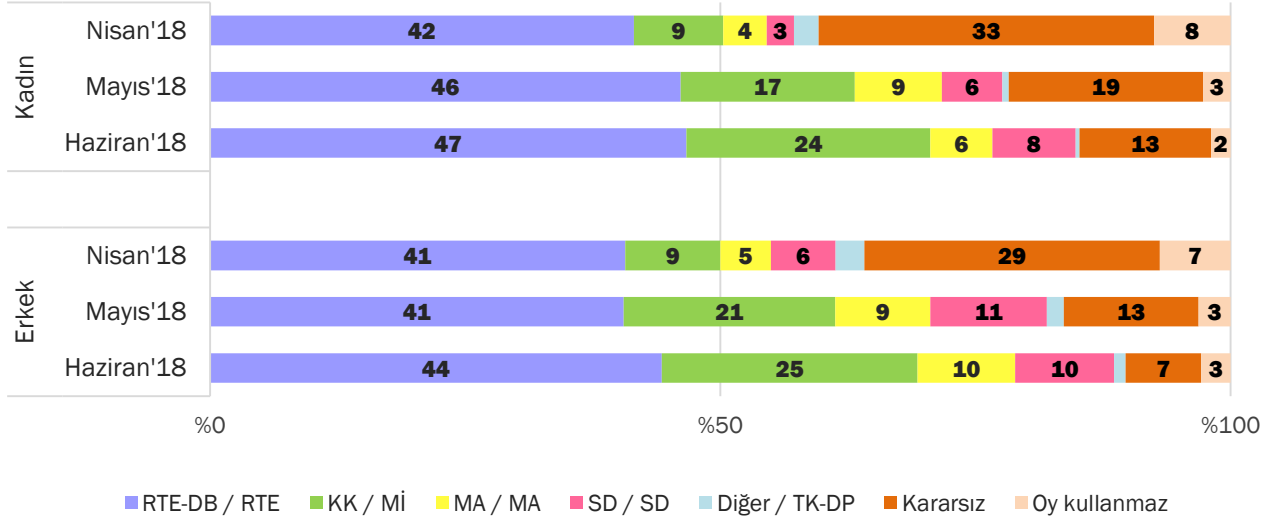
1. Doğal olarak seçim sürecine girilmesiyle beraber kararsızların oranında kayda değer oranda düşüş gözleniyor ve seçmen seçim yaklaştıkça kararını netleştiriyor. Kararsızlar Ocak ayından bu yana 12 puan azalmış.
2. Ocak ayından bu yana Ak Parti oyunu doğrudan tercihlerde 6 puan, CHP ise 7 puan civarında artırmış.
3. HDP Ocak ayından bu yana 2 puan oy artışıyla baraj riski yaşamayacağı bir seviyeye ilerlemiş.
4. MHP ve İyi Parti beraber ve simetrik salınırken İyi Parti MHP'nin de önüne geçmiş görünüyor.
5. Saadet Partisi de dahil diğer partilerin siyasi konsolidasyonun içinde eridikleri ve kayda değer varlık gösteremedikleri görülüyor.

7.2. Seçim Süreci ve Kampanyaları Neyi Değiştirdi?

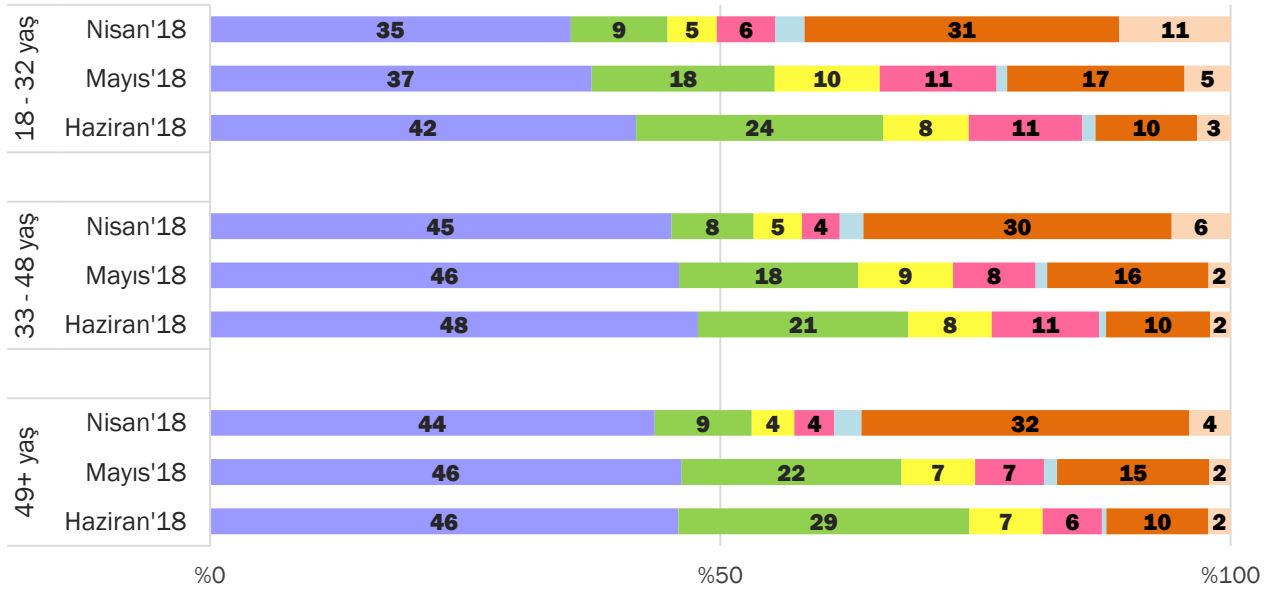
Cumhurbaşkanlığı adayları ve ittifaklar belli olmadan önce (Nisan'18 Barometresi), seçim sürecinin başlangıç çizgisinde (Mayıs'18 Barometresi) ve seçimlere 14 gün kala (Haziran'18 Barometresi) yapılan araştırmaların bulgularının seyri seçim sürecinde oy değişimlerine dair önemli ipuçları vermektedir.

Analizler ve grafikler kıyaslanabilir olması için sadeleştirilmiş ve gruplanmıştır. Nisan bulgularındaki R.T.Erdoğan ile D.Bahçeli oyları birleştirilmiş (RTE-DB / RTE) ve sonraki aylardaki R.T.Erdoğan oyları ile gruplanmıştır. Nisan bulgularındaki K.Kılıçdaroğlu oyları ile M. İnce oyları gruplanmıştır (KK / Mİ), bulgulardaki diğerleri ile T.Karamollaoğlu ve D.Perinçek oyları gruplanmıştır (Diğer / TK-DP).

Cinsiyete göre değişim

Yaş a göre değişim

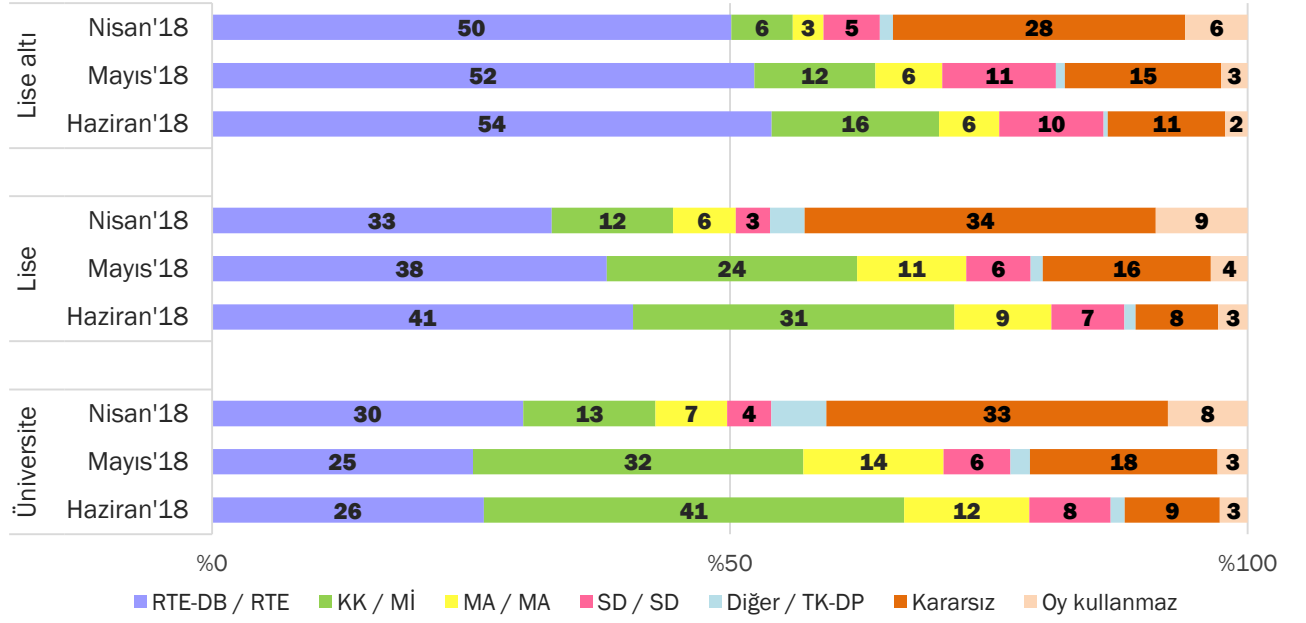

Yaş ve cinsiyete göre bakıldığında önemli bir değişim İnce oylarında görölmektedir. İnce kadınlarda ve erkeklerde ve tüm yaş kümelerinde oylarını partisinin liderine kıyasla kayda değer oranda artırmıştır. Bu artışın tüm yaş ve cinsiyet kümelerinde benzer oranda olduğu görölmektedir.

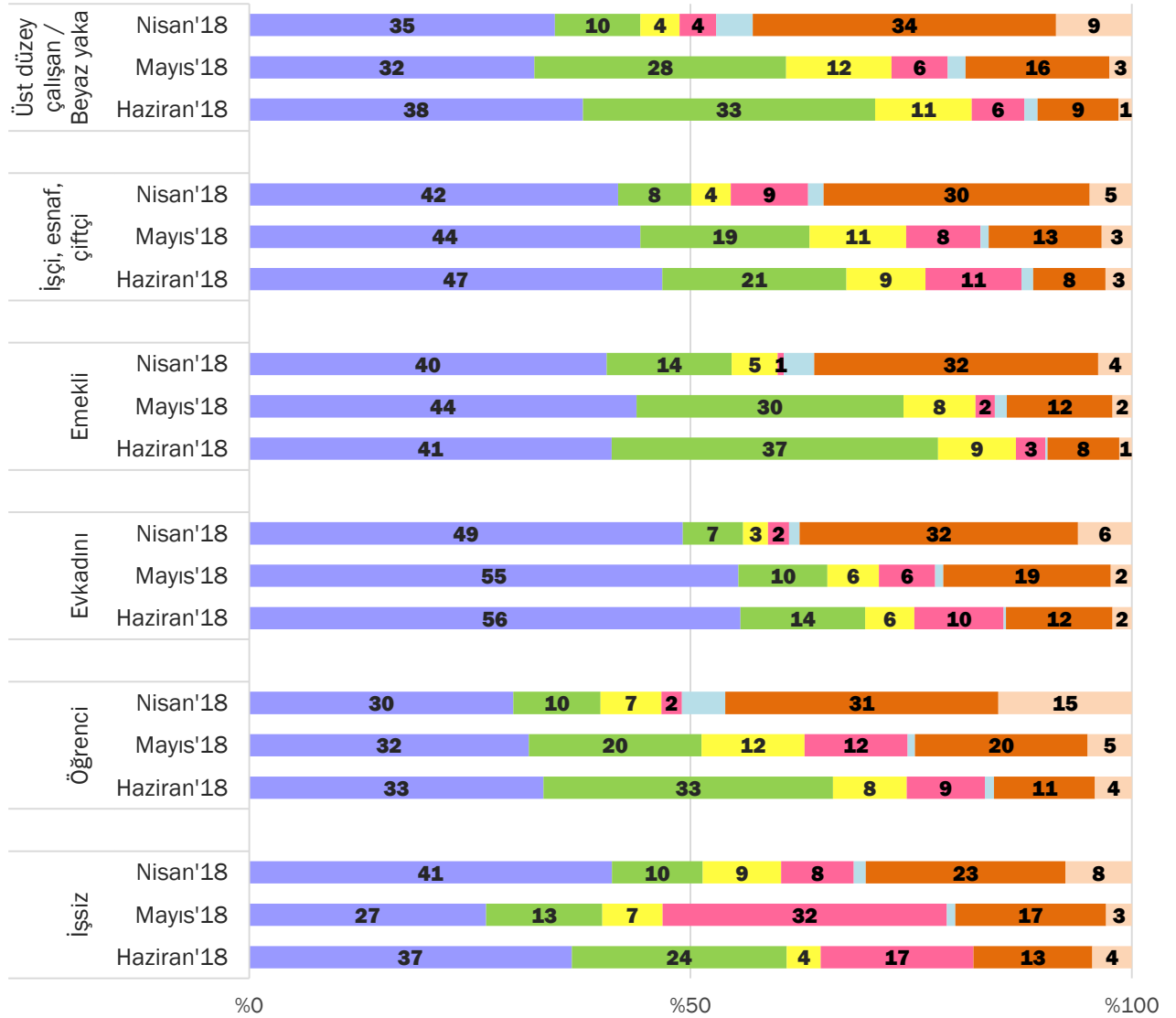
Buna karşılık Erdoğan kendi oyunu seçim tarihi yaklaştıkça kararsızlıktan siyasi tercihe dönüşe paralel oranda artırırken, İnce'nin oylarındaki artış oranı kayda değer büyüklüktedir.

Eğitime göre değişim

Çalışmaya göre değişim

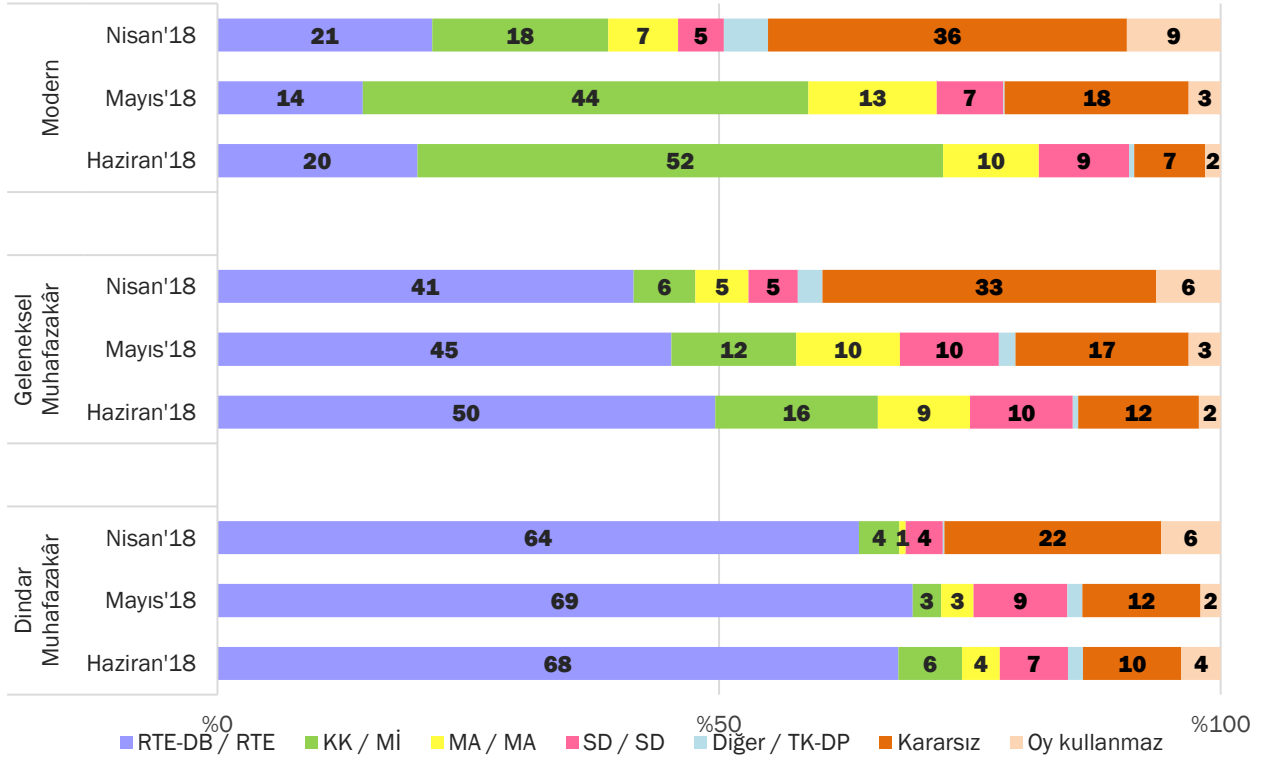

Eğitim seviyeleri ve çalışma durumu kümelerinde de kararsızlık hali benzer biçimde azalırken, M. İnce tercihinde R.T.Erdoğan tercihinine kıyasla daha yüksek oranlarda artış gözlenmektedir. M. İnce'nin oyu eğitim seviyesi artarken daha da yüksek oranda artmakta, fakat ev kadınlarında kayda değer bir sıçrama gözlenmemektedir.

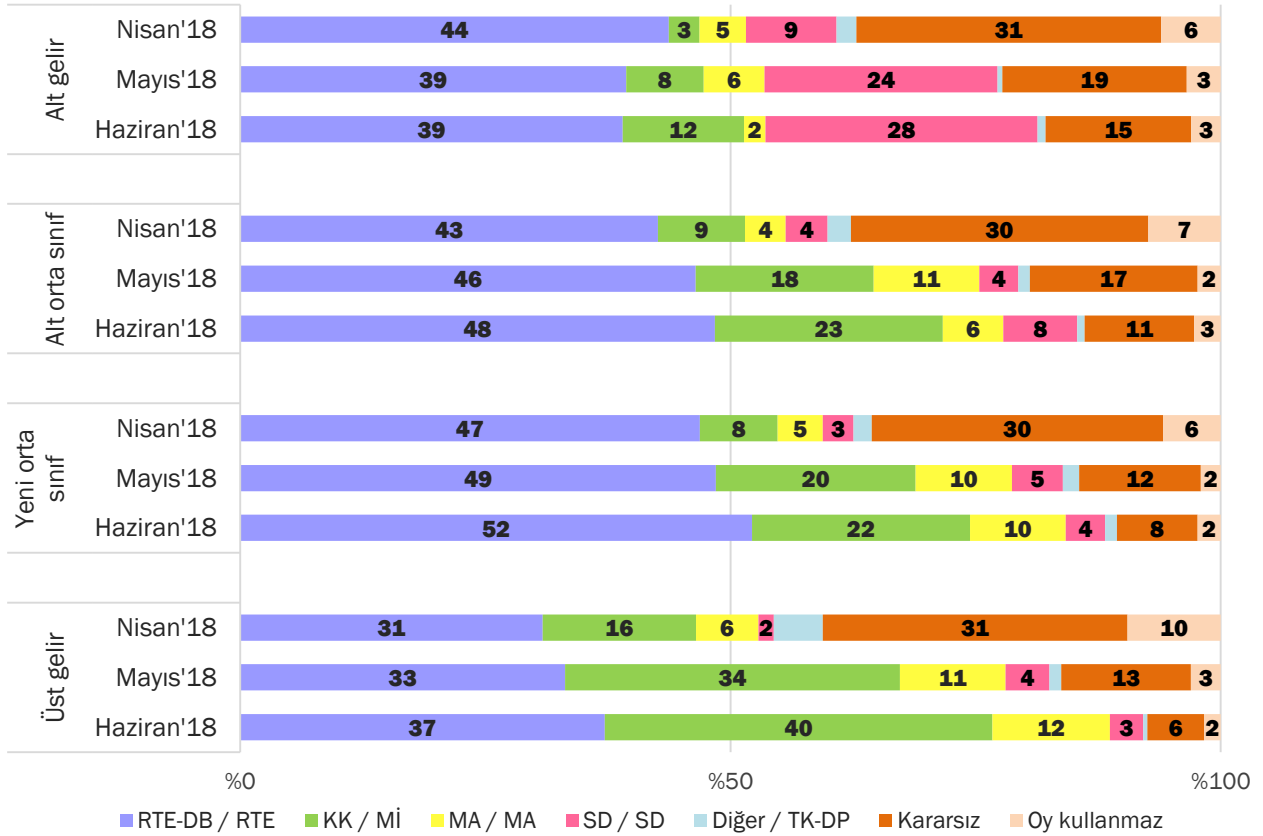
Üniversite eğitililerde, beyaz yakalılarda ve öğrencilerde M. İnce'nin oyu kayda değer biçimde sıçrarken, R.T. Erdoğan oyu alışılmış yüksek seviyesinde devam etmektedir.

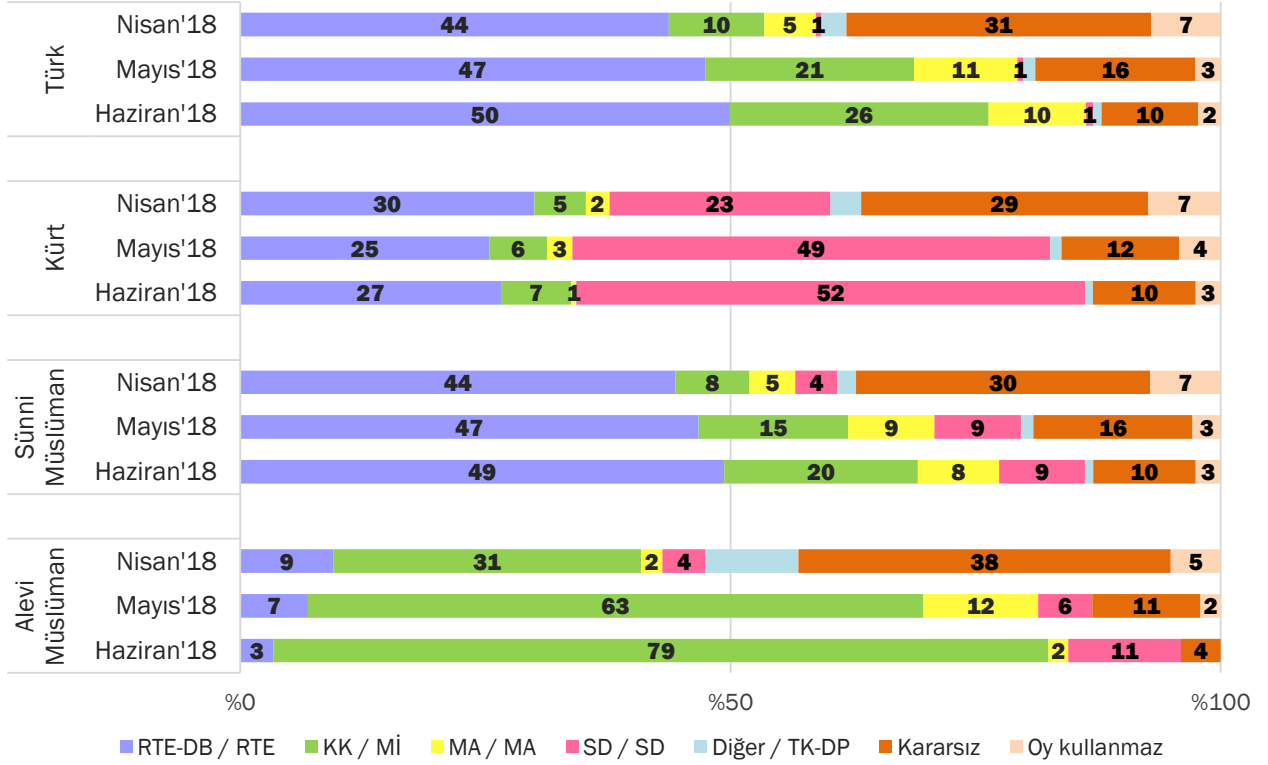
Hayat tarzına göre değişim

Ekonomik sınıflara göre değişim

Kültürel aidiyete göre değişim

Kararsızlık hali azaldıkça M. İnce Modern hayat tarzı kümesinde ve Alevilerde kayda değer bir sıçrama üretmektedir. Nisan ayında Demirtaş'ın adaylığı belli olmadan önce Kürtler Erdoğan, Demirtaş ve kararsızlık seçenekleri arasında çekimser kalış görünürken, adaylığının belli olmasıyla birlikte Demirtaş bir sıçrama üretmiştir. Alt gelir grubunda ve Kürtlerde R.T. Erdoğan oyunda gerileme gözlenmektedir.

Tüm bu profillemenin ve profillerdeki değişimin ana karakteristiği olarak bazı noktalar öne çıkmaktadır:

- ✓ *M. İnce geleneksel CHP oylarında ve CHP'nin ağırlıklı olarak varolabildiği demografik, ekonomik, kültürel ve sosyolojik kümelerde kayda değer sıçrama üretmiştir.*
- ✓ *Fakat bu sıçrama yine geleneksel olarak CHP'nin oy alamadığı kümelerde henüz karşılık bulmamaktadır. Bu nedenle M. İnce'nin kendi doğal potansiyeli olan kümelere ulaştığı ve bu kümelerde adayından memnuniyet ve özgüven ürettiği söylenebilir.*
- ✓ *Yine bu tespiti destekleyen bir başka bulgu örüntüsü M. Akşener oylarında görülmektedir. Nisan, hatta Mayıs bulgularındaki M. Akşener oylarının profili ile M. İnce oylarının profili ve değişimi benzerken, Haziran bulgularında M. İnce'nin güçlendiği kümelerde M. Akşener'in oyları biraz gerilemektedir. Bu da M. Akşener'e yönelmiş olan ve potansiyel CHP oyları*

olan kümelerde M. İnce'ye yönelişi işaret etmektedir. Bu durum bir bakıma M. İnce'nin kendi potansiyel oylarını konsolide ettiğine işaret etmektedir.

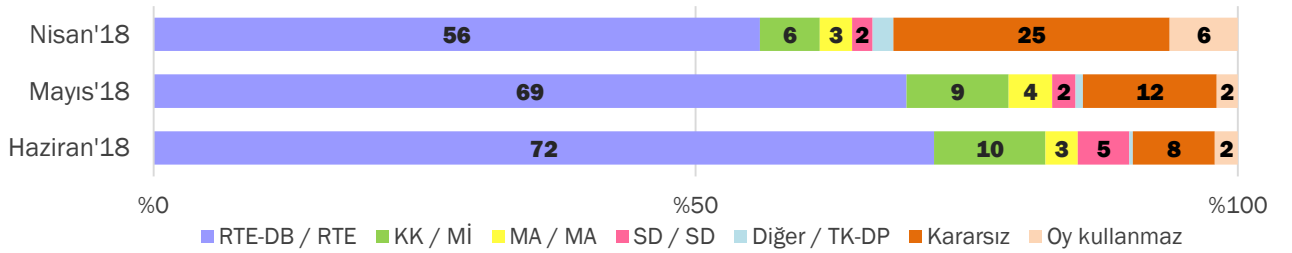
- ✓ Kararsızların seyrine bakıldığında kadınlarda, Geleneksel Muhafazakâr hayat tarzına sahip kümede, alt orta sınıf ve alt sınıflarda kararsız seçmenin oranı görece yüksek seviyelerdedir. Bu kümeler ağırlıklı olarak Ak Parti ve R.T.Erdoğan'ın güçlü olduğu kümelerdir. Bu nedenle bu kararsızlık halinin sürüp sürmeyeceği, Erdoğan'a mı, İnce'ye mi doğru evrilecekleri ve seçimin sonucunu etkileme potansiyelleri olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Tam bu noktada da bu kümelerin kendi bireysel hayatlarına veya ülke ekonomik hayatına dair kriz beklentileri ipucu verebilir. Aşağıdaki grafiklerde görüldüğü gibi kendi hayatında da ülke hayatında da yakın gelecekte ekonomik kriz bekleyenler, yani bir bakıma karamsar olan kümelerde M. İnce, iyimser olan kümelerde R.T. Erdoğan önde görünmektedir.

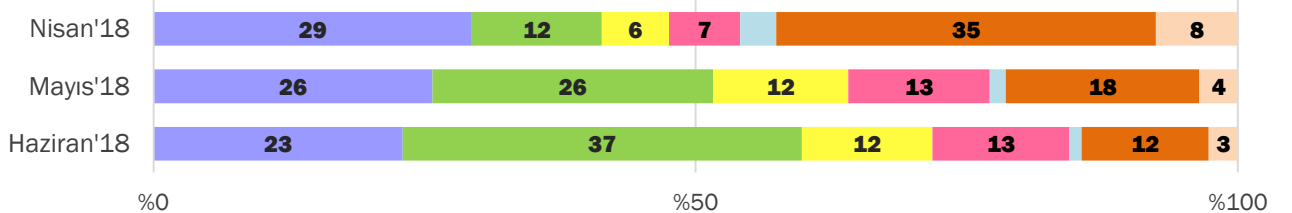
Erdoğan giderse ekonomide işlerin daha kötüye gideceğine inananlarda Erdoğan ezici biçimde önde iken, Erdoğan giderse işler daha iyiye gider diyenlerde M. İnce öndedir.

- ✓ Kendi bireysel hayatında ve ülke hayatında yakın gelecekte kriz riski görmeyen iyimserler aynı zamanda çoğunlukla Erdoğan giderse işler kötüye gider diyenler olduğu ve tercihlerinin de ezici biçimde Erdoğan olduğu dikkate alınırsa bu kümelerin ekonomik istikrar için Erdoğan'a oy verecekleri söylenebilir. M. İnce'ye oy verenlerin ise hem kendi hayatlarında hem de ülke hayatında ve gelecek için kaygılı, endişeli oldukları not edilmelidir.

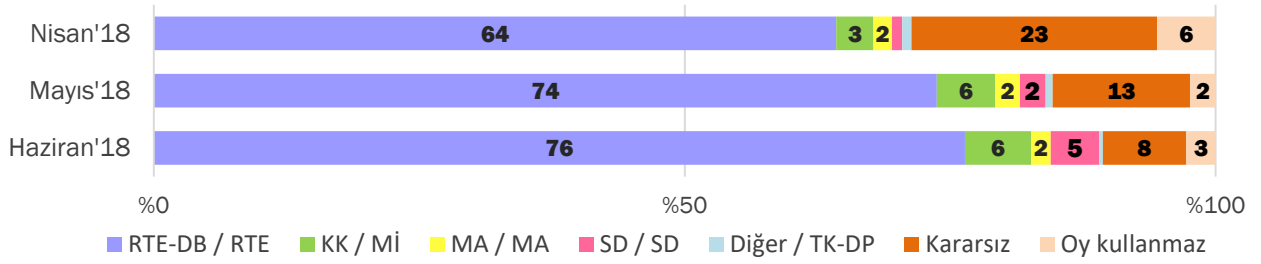
Kendi hayatı için iyimserler

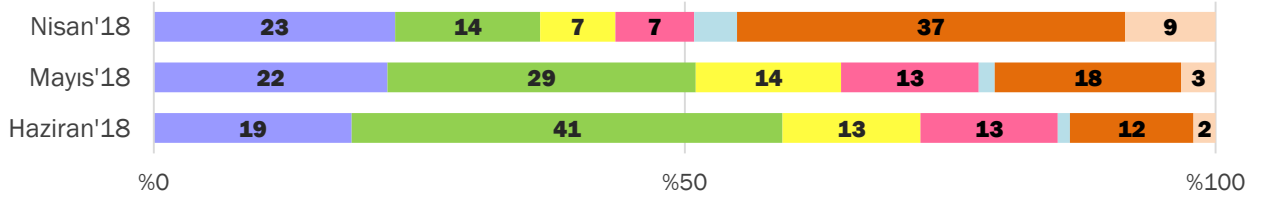
Kendi hayatı için karamsarlar

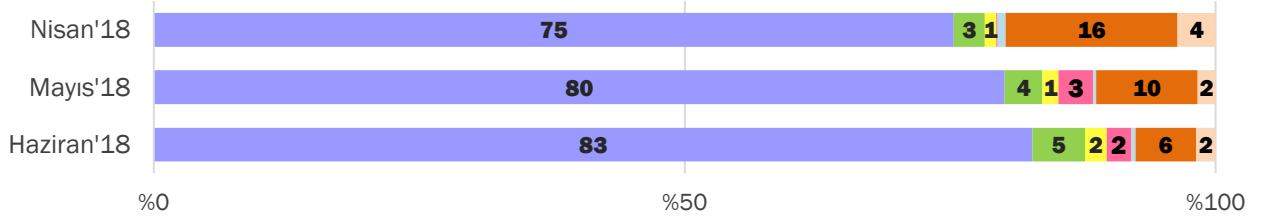
Ülke hayatı için iyimserler

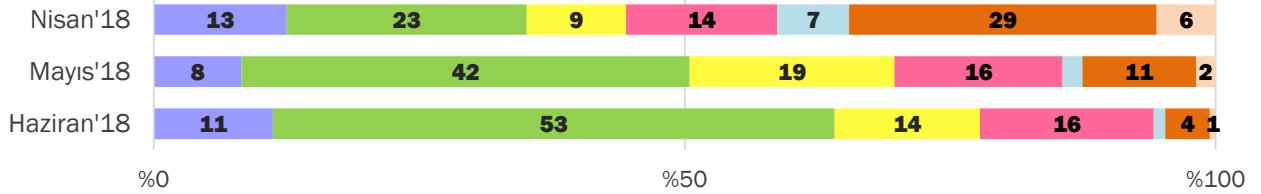
Ülke hayatı için karamsarlar

"Erdoğan giderse ekonomi daha kötüye gider" diyenler

"Erdoğan giderse ekonomi daha iyiye gider" diyenler

7.3. Seçmen Kümeleri

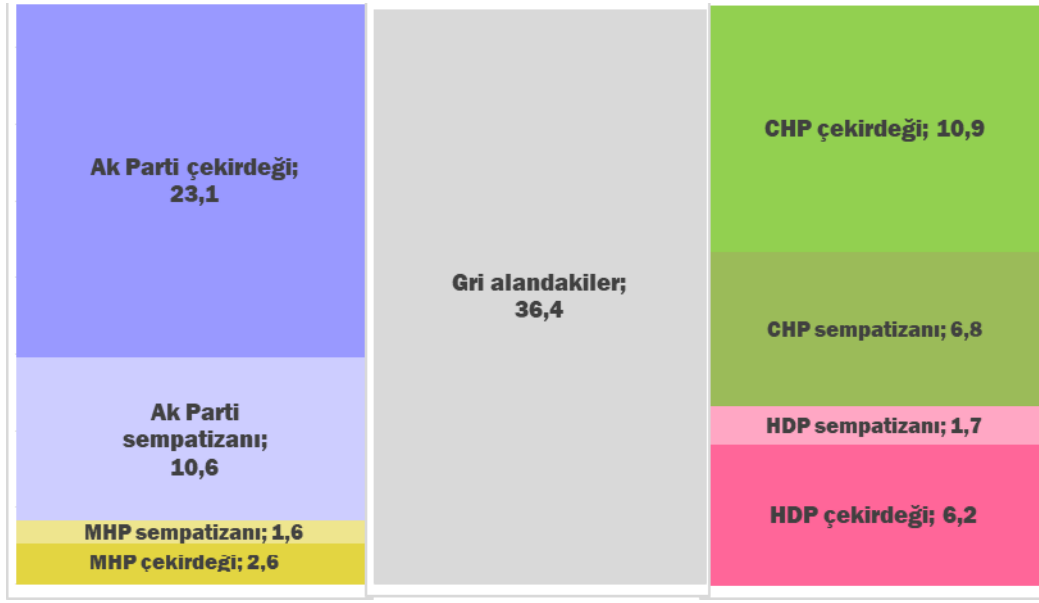
Abonelerimizin anımsayacağı gibi birçok siyasi sorunun bulgularını bir arada kullanarak seçmen kümelenmelerini tanımlamaya ve anlamaya yönelik bir modelimiz var. “Her durumda, şartlar ne olursa olsun, oy vermekten vazgeçmeyeceği parti”, “asla/hiç bir şartta oy vermeyeceği parti”, “Türkiye’nin en acil, en önemli sorunlarını hangi partinin çözeceği”, “1 Kasım seçimlerinde oy verdiği parti”, “bugün bir Genel Milletvekili Seçimi yapılırsa oy vereceği parti” ve “bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılırsa oy vereceği lider” gibi siyasi soruların bulgularından bir modelleme yapıyoruz.

Soruların tümüne aynı partiyi/liderini söyleyenleri o partinin “çekirdek seçmeni”; belirli sayıda soruda o partinin adını vermekle beraber bazı sorularda “kararsız”, “bu sorunlar sürer, gider”, “asla vazgeçmeyeceğim parti yok” gibi cevaplar vermiş olanları da o partinin “sempatizan seçmeni” olarak tanımlıyoruz. Bu soruların hiçbirinde doğrudan bir partiye

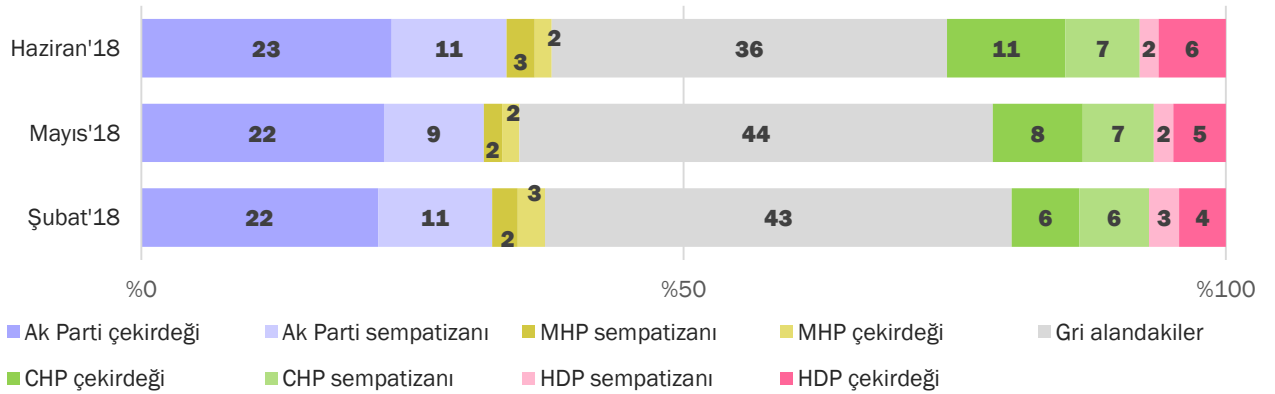
bağlılığına dair işaret edinemediklerimizi de “gri alandaki seçmen”, yani hiçbir partinin tabanı sayılamayacak seçmen olarak grupladık.

Aşağıdaki grafikte seçmenlerin bu modele göre dağılımı görülüyor. Ak Parti’nin çekirdek seçmeni yüzde 23,1, sempatisan seçmeni yüzde 10,6 oranında. Seçmenlerin yüzde 10,9’u CHP’nin çekirdek seçmeni, yüzde 6,8’i ise sempatisan seçmeni. Herhangi bir partinin tabanı sayılamayacak seçmen kümesi ise yüzde 36,4 oranında.

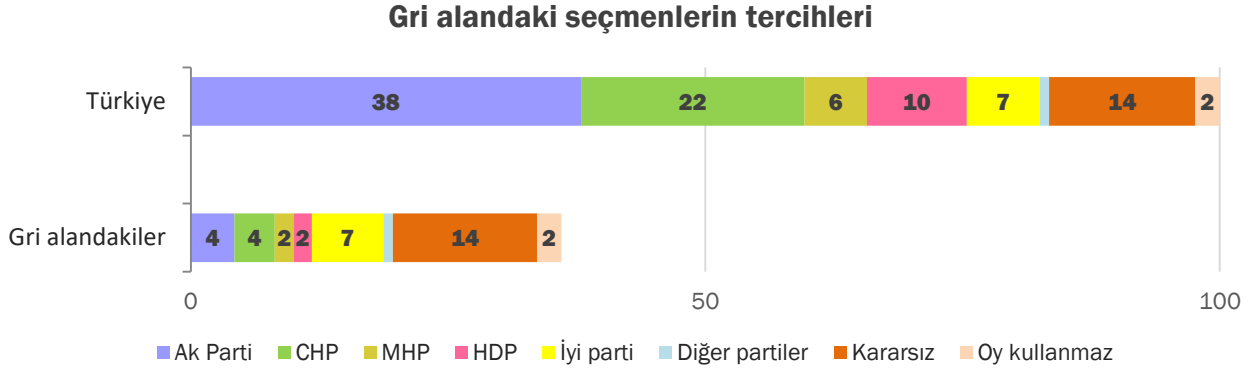
Seçim kararının ardından siyasi tercihlerin biraz daha netleşmesi ve kararsızlık halinin azalması nedeniyle Şubat’18 Barometresi ile Haziran’18 Barometresi arasında bir değişiklik olduğu gözlenmektedir. Fakat önceki bölümlerden hatırlanacağı gibi kararsızlık hali neredeyse yarı yarıya azalıp kararsız olanların oranı yüzde 14 mertebesine gerilemiş olsa da gri alandaki seçmen daha az, yalnızca 7 puan dolayında azalmıştır.

Seçmen kümelerine göre değişim

Gri alandaki seçmenlerin yarıya yakını hâlâ kararsız olduğunu ya da oy kullanmayacağını söylerken, diğer kısmı farklı siyasi tercihlerde bulunmaktadır. 100 kişi içinde yaklaşık 36 kişi olan gri

alandaki seçmenlerin 4'ü Ak Parti, 4'ü CHP, 7'si İyi Parti tercihinde bulunmaktadır. Bu alandaki seçmenler herhangi bir partiyle sadakat ilişkisinde değildir. Ve hâlâ bu 36 kişinin 14'ü kararsız olduğunu, 2'si oy kullanmayacağını söylemektedir.

Seçmen kümelerinin profillerine bakıldığında daha önceki Barometre bulgularından ve parti yandaş profillerinden özel bir farklılık gözlenmemektedir. Gri alandaki seçmenlerin arasında gençler ve öğrenciler hâlâ daha yoğundur.

7.4. Gençler

Mayıs'18 Barometresi'nde 24 Haziran seçim sonuçları üzerinde olasılıkla büyük etkisi olacak bazı seçmen kümelerinden bahsetmiş ve genç seçmenlere yönelik ayrı bir analiz yapmıştık. Önümüzdeki seçimde ilk kez oy kullanacak olan seçmenlere dair Yüksek Seçim Kurulu bir açıklama yapmamış olsa da TÜİK nüfus verileri ve KONDA hesaplamalarımızla 1 Kasım seçimlerinden bu yana 2,6 milyon seçmenin ilk kez seçmen yaşını doldurduğunu hesaplıyoruz ki, bu sayı toplam seçmenin yüzde 4,5'ine denk gelmektedir.

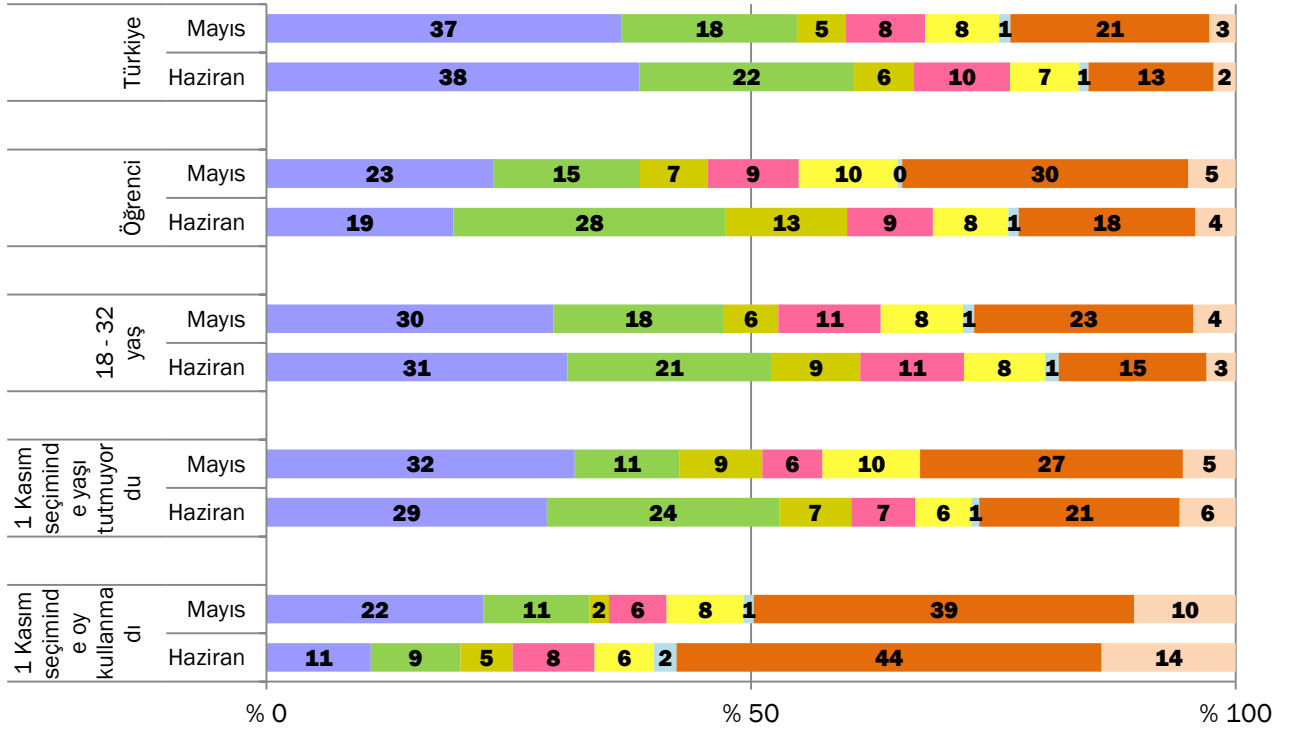
Seçmen grubu	Seçmen sayı	Seçmen %
Yeni seçmen	2.600.000	4,5
Öğrenci (18 yaş üstü)	5.200.000	9,0
18-32 yaş grubu	19.076.841	33,0
33-48 yaş grubu	18.864.408	32,6
49 ve üstü yaş grubu	19.919.836	34,4
Toplam	57.861.085	100,0

KONDA bulgularıyla bakıldığında aşağıdaki grafikte Mayıs ve Haziran bulguları içinden ilk kez oy kullanacak olanlar, 18-32 yaş arası gençler ve öğrenciler içindeki siyasi tercihlerin seyri görülmektedir.

Gençlerin, yeni seçmenlerin oy tercihleri

■ Ak Parti ■ CHP ■ MHP ■ HDP ■ İyi Parti ■ Diğer partiler ■ Kararsız ■ Oy kullanmaz

Kabaca şunu söylemek mümkündür ki, gençler ve alt kümelerinde kararsız olanlar ve oy kullanmayacağını söyleyenler üçte bir oranında azalmış olsalar da hâlâ kararsız olanları ve oy kullanmayacağını söyleyenleri görece yüksektir ve bazı kümelerde ülke ortalamasının iki katına kadar yükselmektedir.

Genel olarak seçim süreci içinde ve kampanyalarla geçen bir ayda 18-32 yaş gençler arasında CHP ve MHP tercihi yükselirken, kararsızlar bir miktar gerilemiştir. Yine de Ak Parti ve CHP hâlâ gençler arasında ülke ortalamasında aldığı oy oranından geridedir.

Yine 24 Haziran sonucuna tercihleriyle damgasını vuracak bir başka seçmen kümesi öğrencilerdir ki, sayıları kabaca 5,2 milyon olup toplam seçmen içindeki ağırlıkları yüzde 9 mertebesinde. Öğrenciler arasında son bir ayda Ak Parti gerilemiş, CHP ve MHP ise sıçrama yapmış görünmektedir.

1 Kasım'dan sonra seçmen yaşını dolduranlar arasında ise yine Ak Parti gerilerken CHP sıçrama yapmış görünmektedir. Fakat yeni seçmenlerin yüzde 32'si hâlâ kararsız olduğunu veya oy kullanmayacağını söylemektedir.

1 Kasım seçimlerinde de bilinçli olarak oy kullanmamış seçmenlerin tercihleri hâlâ kararsızlık ve oy kullanmamak yönündedir.

7.5. Kürtler

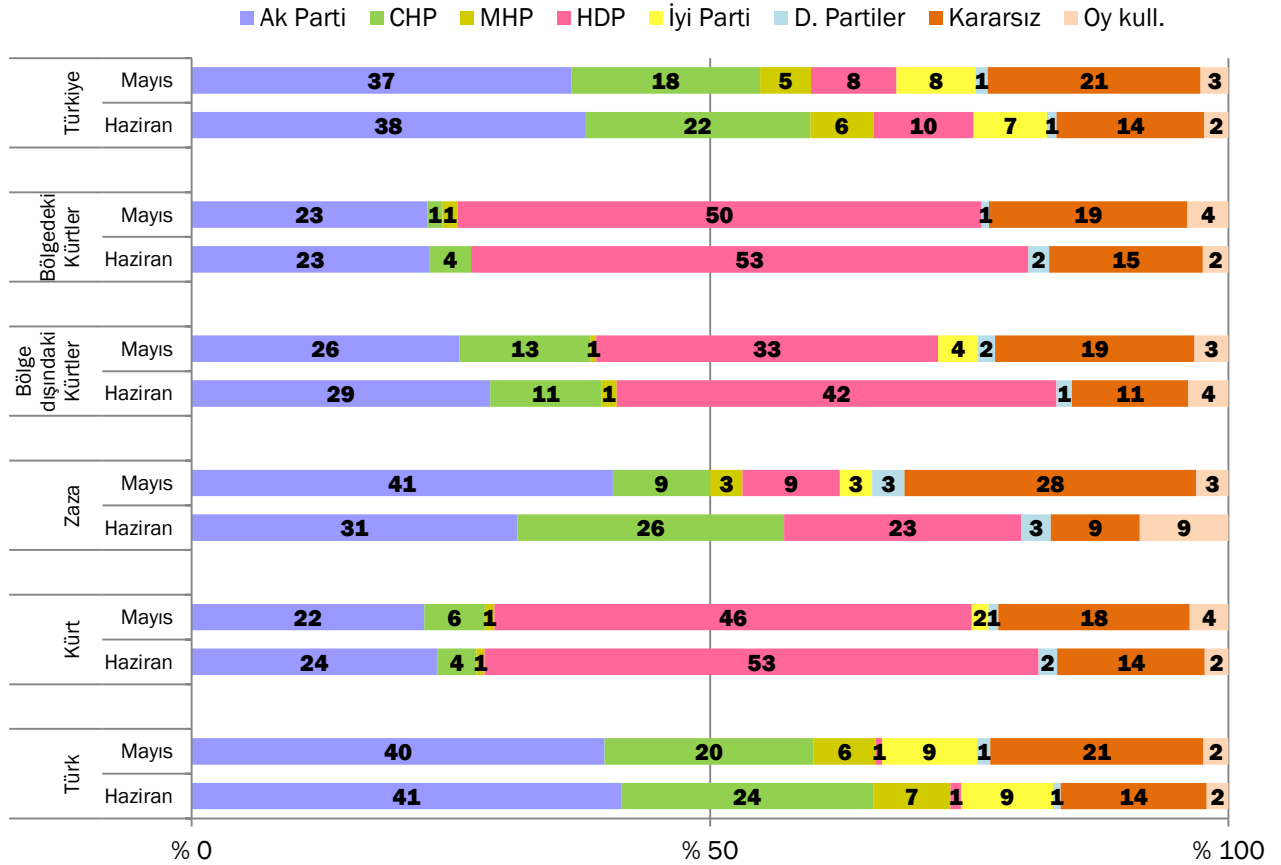
Yine Mayıs'18 Barometresi'nden anımsanacağı gibi seçim sonucuna etkisi olacak kümeler analizinde Kürtler'e de özel bir yer ayırmıştık. Esas olarak Kürtlerin partisi haline dönüşmüş olan HDP'nin barajı geçip geçmemesine bağlı olarak radikal biçimde değişecek olan Meclis aritmetiğini doğrudan Kürtlerin tercihlerinin belirleyeceği bilinmektedir.

Kesin sayı bilinmemekle beraber KONDA bulgularına göre yetişkin nüfus içinde yüzde 14 mertebesinde kendisini Kürt olarak, yüzde 2 mertebesinde de kendisini Zaza olarak tanımlayan seçmen bulunmaktadır. Yine KONDA bulgularıyla bu seçmenlerin üçte ikisi bölgede, üçte biri ise başta İstanbul olmak üzere diğer bölgelerde yaşamaktadır.

Tüm ülkedeki Kürtlerin tercihlerinin seçim sürecindeki değişimine bakıldığında Kürtler'in tercihleri içindeki HDP oranının yüzde 46'dan yüzde 53'e yükseldiği görülmektedir. Kürtlerin arasında Ak Parti tercihi bulunanların ise yüzde 22'den yüzde 24'e yükseldiği görülmektedir.

Kendisini Zaza olarak tanımlayanlar arasında ise Ak Parti tercihi yüzde 41'den yüzde 31'e gerilerken HDP tercihi yüzde 9'dan yüzde 23'e, CHP tercihi ise yine yüzde 9'dan yüzde 26'ya yükselmiştir.

Kürtlerin oy tercihleri

Hem bölgedeki hem de bölge dışındaki Kürtler'de Mayıs ayındaki kararsızlık hali HDP tercihi dönüşmektedir.

8. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Barometre raporlarında yer alan tüm bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “İnançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm hem Barometre raporunu eline ilk defa alanlar için, hem de terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

AÇIKLAMA

Alevi Müslüman:	Kendi din / mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt Sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olarak tanımlayan kişi
Başörtülü:	Kendisi veya erkekse eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkekse eşinin çarşafa örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kent:	Nüfusun 4000'in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000'in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olan tanımlayan kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünleşik şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkekse eşinin örtünmediğini belirten kişi
Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Sünni Müslüman:	Kendi din / mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Türbanlı:	Kendisi veya erkekse eşinin türbanla örtündüğünü belirten kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olarak tanımlayan kişi
Üst Sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20'lik kesim
Yeni Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olan tanımlayan kişi
Çoklu İlişkisel- lik/Mütekabiliyet Analizi	Nominal-kategorik veriler arasında bulunan ilişkilerin yapısını ve aralarındaki olası örüntüleri iki boyutlu bir düzlemde göstermeye

**(ÇMA)
(Multiple Correspondence
Analysis)**

yarayan bir veri analizi tekniğidir. Mütakabiliyet Analizinin (MA) ikiden fazla değişkenli, büyük veri setlerine uygulanması ihtiyacına karşılık verir. ÇMA, 60'lı yıllarda matematikçi ve dilbilimci Jean-Paul Benzécri'nin çalışmaları ile şekillenmiş, 80'lerde hakkındaki araştırmaların İngilizceye çevrilmeye başlanması ve Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün makalelerinde bu yöneme yer vermesi ile bu alandaki çalışma ve yayınlar hızla artmıştır.

8.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel Muhafazakâr

Dindar Muhafazakâr

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

**Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezheb-
iniz nedir?**

Sünni Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer

Yerleşim Kodu (Örneklemden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

**Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı
örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?**

Örtünmüyor

Başörtüsü

Turban

Çarşaf

Bekâr erkek

**Ekonomik sınıflar (Hanedeki kişi sayısı, hane
geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak
hesaplanıyor)**

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf

Yıldız Posta Caddesi Çiğdem Apt. No:11 / 6
Gayrettepe, 34349 Şişli İstanbul
bilgi@konda.com.tr
+90 212 275 17 66 (pbx)
+90 212 275 17 68 (fax)